

התנאים

תלמידי ישיבות
תומכי תחומים
ליובאוויטש

מוסף בית משיח לחיילי בית דוד

ג' תמוז ה'תשפ"ג | גיליון מט

ג' תמוז: גאולה בשלבים

דבר מלכות, על אופן הגאולה

נאמן למקור

עיונים לשיטת הרבי מלך המשיח
לציין מקורות, גם כשאין מקורות...

"והוא עניין גדול"

פנינים מיחידויות של הרה"ח
ר' חיים שלום דובער שי' ליפסקר

"383 חדרים מפוארים"

רשימה אודות ספר "היום יום" שכתב
הרבי בבחינת "הביאני המלך חדריו"

עבודת התפילה וגאולה

עבודת התפילה נותנת חיות בכל
עבודת ה', כולל בהכנה נאותה
להתגלות מלך המשיח

הביבים עלי ההערות

זכרונות וסיפורים של שלוחים
על יחסו של הרבי לקובצי
"הערות התמימים ואנ"ש"

30 ל' בשורת הגאולה

עיון ב'אות' הראשונה בספר
'בשורת הגאולה' - שיטת הרבי
ב'שנה שמלך המשיח נגלה בו'

אבי עולם הישיבות

כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהקים ישיבות
בכל יבשות תבל והיה מקים עולה
של תורה | חג הגאולה י"ב תמוז

ברוך אומר ועושה

זכרונות, סיפורים ומשמעויות
מהת' ברוך מקמל ע"ה
שנקטף בדמי ימיו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

ציור: הרב ח"ר אליעזר קלמן טופכברג

מדוע הגאולה בג' תמוז מתגלה בשלבים?

בשעתו עדיין לא ידעו אם זהו דבר טוב וכיצד ישתלשל הדבר; אבל לאחר מכן, ביום י"ב תמוז, קיבל (בקאסטראמא) את ההודעה שמשחררים אותו, ותעודת החופש תינתן לו למחרת, י"ג תמוז, ואז – כאשר השתחרר לגמרי – נתגלה, שג' תמוז הי' ה"אתחלתא דגאולה" « משיחות יום ה' פ' קרח, בדר"ח תמוז וש"פ קרח, ג' תמוז ה'תנש"א – תרגום מאידית

ג' תמוז ה'ה"אתחלתא דגאולה"

ג' תמוז הוא היום בו נשתחרר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשנת תרפ"ז - פרז"ת) מהמאסר בבית האסורים ("שפרלערקע" בלענינגרד), בתנאי שיסע מיד לגלות, בעיר מקלטו קאסטראמא לשלש שנים.

בשעתו עדיין לא ידעו אם זהו דבר טוב וכיצד ישתלשל הדבר (כיון שהגם שעיר מקלט הוא מאסר "קל יותר" מבית האסורים, אעפ"כ הרי זו גלות עם כל ההגבלות שבזה, ועדיין נותרה הסכנה שיכולים להתחרט וכו'); אבל לאחר מכן, ביום י"ב תמוז, קיבל (בקאסטראמא) את ההודעה שמשחררים אותו, ותעודת החופש תינתן לו למחרת, י"ג תמוז, ואז - כאשר השתחרר לגמרי - נתגלה, שג' תמוז ה'ה"אתחלתא דגאולה": נוסף על כך שיצא אז מבית האסורים והוגלה לעיר מקלט (עונש קל יותר) - נודע אח"כ שהגלייתו לקאסטראמא באה במקום העונש דהיפך החיים ר"ל שנפסק לו לפני כן, דבר שהי' מעמיד בסכנה ונוגע - ר"ל - לכל המשך הענין דהרבצת התורה וחיזוק היהדות בכלל והפצת המעינות חוצה בפרט, ותמורת זה הקלו את העונש והגלו אותו, עד שזה הוביל לכך ששחררו אותו לגמרי בי"ב-י"ג תמוז. ובגלל נס זה נקבע יום זה כ"חג הגאולה" מדי שנה בשנה.

ג' תמוז - גאולה בשלבים

נשאלת שאלה פשוטה: כיון שהגאולה הרי היתה נס מהקב"ה (שלכן צריך להיות "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם") - מדוע לא ה'י' זה מלכתחילה נס בתכלית השלימות, שהגאולה השלימה תבוא בשלימות בבת אחת, ולא כפי שהי' בפועל, שזה השתלשל בשלבים: קודם התחלת הגאולה - היציאה מבית האסורים - בג' תמוז (אבל - מגלים אותו לגלות), ורק לאחר כמה ימים, שלימות הגאולה בי"ב-י"ג תמוז?

תירה מזה: גם לאחר י"ב-י"ג תמוז לא ה'י' שלימות הנצחון על הצד שכנגד (במדינה ההיא), וכפי שרואים בפועל שנותרו אז הגזירות השונות על בני"ג במדינה ההיא עד שבעל הגאולה ה'י' צריך (כביכול) לנסוע משם, והמניעות ועיכובים נותרו שם במשך כו"כ שנים לאחר זה; ורק עתה, בשנים הכי אחרונות - למעלה מששים שנה לאחר הגאולה (בשנת תרפ"ז) - רואים את התוצאה מגאולה זו - הגאולה דכל בני"ג ממדינה ההיא (וכדלקמן).

ובודאי הסדר בזה - שהגאולה באה בשלבים - הוא בהשגחה פרטית, עם טעם בדבר, ובפרט שזה קשור

עם המאסר והגאולה דנשיא בישראל, וגאולה כללית לכל בני"ג (כפי שבעל הגאולה כותב: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה").

נס בשלבים, כדי להשפיע על הטבע

. . ועד"ז אולי י"ל גם ההסברה בנס הגאולה דג' תמוז (בשנת תרפ"ז):

ביחד עם זה שהנס דג' תמוז ה'י' נס שלמעלה מהטבע, היתה לו השפעה בהטבע גופא, שהוא "הסכים" להנס [ובפרט שמלכתחילה ה'י' זה נס המלוּבש בטבע, ובמיוחד בערך להנס ד"פרח מטה אהרן" ו"שמש בגבעון דום"], כידוע שאותם אנשים שאסרו את בעל המאסר והגאולה, הם גופא (בעודם בתקפם) נאלצו לשחררו, עד שהיו צריכים לסייע בשחרור והגאולה.

ויש לומר, שלכן לא בא הנס בבת אחת (בגאולה שלימה), אלא התחלק לשלבים בדרך הטבע - בהתאם למצב הצד שכנגד (שהי' בתקפו), שהם מצד מצבם ("טבעם") יגיעו להכרה שצריכים לשחררו, החל מביטול הגזירה דהיפך החיים ר"ל להגלותו לעיר מקלטו בקאסטראמא, עד - ששחררו אותו לגמרי.

אבל גם אח"כ נשארה המדינה ההיא בתקפה, כולל - בשייכות להתנגדות לדת ישראל וכו', ולכן נמשכה שלימות הגאולה דבני"ג (במדינה ההיא) משך זמן, עד שהם עצמם (במשך השנים) יגיעו סו"ס להכרה ויתחילו משם להרשות לבני"ג להתנהג בחפשיות בכל עניני יהדות, וגם להתיר יציאת יהודים ממדינה ההיא (ואף לסייע להם בכך).

כולל גם - בימים אלו ממש - השקו"ט והרצון דכו"כ במדינה ההיא להחזיר את שם העיר "לענינגרד" (שבה ה'י' המאסר והישיבה בבית האסורים) - השם שהם נתנו לה (על שם מנהיגם) - בחזרה לשם "פעטערבורג" (שם העיר בזמן המאסר והגאולה דאדמו"ר הזקן) - השם שהצרר קרא לה בזמן בניית העיר (שמייצג את ההיפך הגמור מהקומוניסטים). והגם שאף תחת שלטון הצרר היו מניעות ועיכובים ליהדות - אין זה מגיע למה שנעשה ע"י אלו שאסרו את בעל המאסר והגאולה; ויש לומר, שבהשקו"ט והרצון להחזיר את שם העיר מ"לענינגרד" ל"פעטערבורג" - רואים בגלוי יותר את הפעולה הנמשכת מהגאולה בי"ב-י"ג תמוז, הגאולה הכללית דכל בני"ג ממנדיהם בכלל, ובפרט במדינה ההיא.

נאמן למקור

אחד החידושים של הרבי בתורתו, הוא ה'אזניים לקופה' - ציון הערות ומראי מקומות בשולי העמוד. "כשרואים במקור הרי כמה וכמה פעמים נתוסף הבנה גם בהענין" << כך בנגלה, ומה עם דא"ח? האם גם שם צריך לציין מראי מקום? >> לא פעם ישנם ביטויי לשון ורעיונות שאין להם מקור, או שזה אינו מופיע במקור המצויין והרבי מזדרז לפשט, להבהיר ולהאיר את מראי המקום

הרב אריה לייב כהן
ר"מ בישיבת תורת"ל נתניה

בשולי הדף ניתן לראות הפניות לכל חלקי התורה: אם מדובר במשנה או בברייתות, אם מדובר במדרשי חז"ל להוצאותיהם השונות, מוני המצוות השונים, ספרי ההלכה מכל הדורות, פרשני המקרא לדורותיהם, ספרי דקדוק, שו"ת וחידושים ועוד ועוד.

לא אחת דיבר הרבי על היגיעה העצומה המושקעת בהגהת השיחות והמאמרים, ואף הביע אכזבתו מכך שלא מתעמקים מספיק בהערות - למרות העמל הרב המושקע בהם.

בשיטתו זו בציון מראי מקומות ומקורות לדברי התורה, הדרך הרבי גם את המחברים ומוציאים לאור - שעמדו איתו בקשר. הרבי דיבר על המעלה הגדולה שבעשיית 'אזנים לקופה', דהיינו האפשרות לתפוס ולהבין יותר באמצעות כתיבת תוכן ענינים ומפתח ציון

(1) אג"ק כרך י' ע' ס"ד, ובמקומות רבים
(2) עירובין כ"א ע"ב

"אזנים לקופה"

אחת התופעות המופלאות שניתן להבחין כאשר לומדים בתורתו של הרבי מה"מ, באה לידי ביטוי בהערות המופיעות תחת הגיליון, מה שהפך לאחד מסממני ההיכר של שיחות קדשו. מלבד התוספות הרבות והעיונים בנושאים הקשורים לנלמד, דומה כי הרבי לוקח אותנו למסע קסום, בעקבות מסורת קבלת התורה. ציוני המקורות לנאמר בשיחה או במאמר, משתפים אותנו בלימוד המתחיל בתורה שבכתב, עובר דרך דברי חז"ל לדורותיהם, תוך כדי דיון בגרסאות השונות, והמשך בדברי ה'תלמיד ותיק' לאורך הדורות.

מספרים, שהגאון מרוגוטשוב התבטא ואמר, שבחורי הישיבה מכירים את פסוקי התנ"ך מתוך דברי הגמרא. על משקל אמרה זו ניתן לומר, שהתמימים מכירים את הגמרות מתוך כרכי ה'לקוטי שיחות'...

אך לא רק הפניות לשני התלמודים יש כאן, בהערות

מלומר שאני יודע ברור שאין מקור והרבי חידש זה ע"פ הוראה וכו'. ובמוחש נראה בהגהות הצ"צ בדא"ח עד כמה נתיגע בזה, ואכ"מ."

אם כן, לדעתו של הרבי חשוב לציין מקורות לעניין שהובא בדא"ח, וזאת מכמה סיבות: אחת מהן היא, מכיוון שעל ידי ציון המקור ניתנת האפשרות לעיין שם ולהבין את הדברים טוב יותר. בנוסף, גם מבחינה 'חסידית' ראוי יותר לומר שישנו מקור לדברים - אף אם איננו ידוע לנו, מאשר לומר שאין מקור לדברים - והרבי הוא זה שחידשם. בתשובתו אף מסתייע הרבי בכך שהצ"צ - שרבים מדרכיו 'אימץ' הרבי מה"מ עצמו - טרח ויגע הרבה לציין מקורות לדא"ח.

בשורות הבאות נציג כמה דוגמאות, בהן הרבי טרח למצא מקור לדברי רבותינו נשיאנו, למרות שלכאורה הציטוט המובא אין לו מקור, או שמקורו אינו כמצויין בדבריהם.

למקור - בו ניתן לעיין ולהבין את הדברים בשלמותם מתוך הרחבת העיניים.

אמנם נראה, שככל ששיטה זו - בהכרח ציון המקורות, נוגעת לכל ענין תורני המוזכר, מייחס הרבי חשיבות יתרה לציין מקור לדבריהם של רבותינו נשיאנו.

אחד החסידים כתב לרבי כי אין צורך לציין מקור לנכתב בדא"ח, מכיון שזהו המקור בעצמו...

על כך השיב לו הרבי באגרת³: "ומש"כ אשר י"א שאין נוגע כ"כ למצוא מקור או מקום מחז"ל או דין שהובא בדא"ח, כי זהו בעצמו המקור - אני לא כן הוא עמדי. ולא עוד, אלא כשרואים במקור הרי כמה וכמה פעמים נתוסף הבנה גם בהענין בדא"ח. ולכאורה הוא גם חסידישער, לומר אשר ישנו מקור ואני לא מצאתיו,

מי מפיג את מי?

כ"ק אדמו"ר הרי"ף סיפר⁴ אודות הרבי ה'צמח צדק' אשר בצעירותו השתתף בהתוועדות, בה שתה כמות גדולה של 'משקה' חזק מאוד. לאחר מכן העביר ידו על מצחו - ולא ניכר עליו כלל ששתה 'משקה'. כאשר נשאל כיצד עשה זאת? השיב ה'צ"צ: "יין קשה פחד מפיגו".

הרבי מה"מ מביא⁵ את הסיפור ומציין את מקורו לגמ' ב"ב י', אך מסיים: וצע"ק. זאת מכיוון ששם בגמ' נאמר בדיוק הפוך, "פחד קשה יין מפיגו", כך שלכאורה אין משם ראיה לדבריו של ה'צ"צ.

שיחתו של הרבי, בה הובא הסיפור אודות ה'צ"צ התפרסמה בחוברת בשנת תשי"ט. באותה השנה נשלח לרבי מכתב, בו תמה הכותב על תשובתו של ה'צ"צ, כיצד יתכן שה'צ"צ אמר דבר בעוד שבגמ' נאמר הפוך?

הרבי שיגר אליו מכתב תשובה⁶. ראשית, כותב לו הרבי, שכבר בשעת פרסום השיחה נכתב בהערה בשולי הגליון הציון לגמ' ב"ב, ונוסף צע"ק.

לעצם הענין מבאר הרבי: כי הרבי ה'צ"צ לא אמר את הדברים בשם רז"ל, אלא ביאר את הענין בכך שמפני פחד ה' הוסר היין. אלא שלמרות זאת נכתב צ"ע, בשל כך שבגמ' משמע שהיין חזק יותר מהפחד, ואילו מדברי ה'צ"צ מובן להיפך. על מנת ליישב גם צ"ע זה, כותב הרבי, שניתן לחלק בעוצמתו של הפחד, וכאשר מדובר בפחד חזק במיוחד - ביכולתו להסיר את היין, עיי"ש.

הנה לפנינו דוגמה, בה מתאמץ הרבי ליישב את המובא בשם רבותינו נשיאנו - עם המובא בגמרא⁷.

המקורות הנעלמים

ניתן להביא דוגמאות רבות לאמרות השגורות על לשונו של כל יהודי - או לפחות על לשונו של חסיד, שאין להם מקור מפורש אך הרבי ביגיעה רבה מוצא להם מקור:

"ושכנתי בתוכם"

בחן את עצמך: מהו המקור לאימרה הבאה: "ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם. בתוכו לא נאמר - אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד". האם מקור האימרה הוא מדרש ידוע? מסתבר שלא, ובידינו לא נמצא מדרש שבו נאמרו הדברים.

הרבי מציין⁸ בקשר לכך, שבלקוטי תורה⁹ נכתבו הדברים בשם 'אמרז"ל'. אך בתור מקור מציין הרבי לספרים הבאים, ראשית חכמה, של"ה, אלשיך.

הרבי אומר כי בלשון 'אמרז"ל' אין הכוונה דוקא לתנאים או לאמוראים, אלא לחכמי ישראל בכלל.

"מתוכי נפח"

הציטוט הבא גם אמור להיות מוכר: "מאן דנפח מתוכי נפח".

מי מבינינו שסבור כי הוא יודע את מקורו - כנראה זוכר זאת מהתנאי, ששם נאמר: "וכמו שכתוב בזהר מאן דנפח מתוכי נפח"¹⁰.

גם על מאמר זה מעיר הרבי¹¹: "כמדומה לי שאינו נמצא בזהר ובתיקוני זהר שלפנינו". אך הרבי מציין לספרי קדמונים, כמו: עמק המלך, שפע טל, רמב"ן עה"ת, בחיי - בהם מובאת אימרה זו, חלקם אף כתבו זאת בשם רז"ל.

במקרה זה הרבי לא מסביר את הסיבה לכך שאדה"ז מביא זאת בשם הזהר, אלא מסתפק בכך שמציין מקורות אחרים לאימרה זו.

"קדש עצמך במותר"

כולנו מכירים את המובא בתנאי¹² שישנה מצוה מדאורייתא - לקדש עצמו במותר. זאת ע"פ הנאמר בפסוק: "קדושים תהיו... והתקדשתם"¹³. בקונטרס ומעין¹⁴ הובאו הדברים, אלא ששם נכתב "כמו שכתב החינוך שהוא מצוות עשה דאורייתא".

הרבי מתייחס¹⁵ לציטוט בשם ספר החינוך, וכותב: "בחינוך לא מצאתיו". ואף מעלה תמיהה לשיוך הדברים לספר החינוך, שהרי ידוע שהחינוך הולך בעקבות מנין המצוות של הרמב"ם - שלא מנה מצוה

(4) ראה גם סה"ש תרצ"ז ס"ע 189.

(5) לקו"ש, ח"א ע' 33.

(6) הוספות ללקו"ש, כרך כה, עמ' 499.

(7) להעיר שביטוי זה "יין קשה פחד מפיגו" מובא בספרים רבים: החל משבחי הבעש"ט - בסיפור אודות הבעש"ט. ולאחר מכן מצוטט סיפור זה אף בספר פלא יועץ, וספרים נוספים. אמנם על פי מספר הסברים, היתה לבעש"ט גירסא שונה בדברי הגמ' ב"ב שם. אך הרבי לא מביא את האפשרות לשינוי הגירסא כסיבה לדברי ה'צ"צ.

(8) עיין לקו"ש, כרך כ"ו, עמ' 414

(9) לקו"ת, נשא, כ' ב'

(10) לקו"א רפ"ב ועוד

(11) אג"ק כרך כ' עמ' קלא ועוד

(12) תניא לקו"א פ"ל ועוד

(13) ויקרא כ' ז'

(14) מאמר א' פרק א'

(15) הערות וציגונים שנדפסו בסוף קונטרס ומעין

זו. כאן מציע הרבי פתרון מעניין לשאלה: איך בכל זאת השתרבב לכאן ספר החינוך?

הרבי עונה, שיתכן שבמאמר ה' כתוב: "כמ"ש הח" והמעתיק פירש זאת "החינוך". אך באמת פתרונו "החרדים", ואכן בספר חרדים¹⁶ מנה את ענין "קדש עצמך במותר לך" כמצוה מדאורייתא, בשם של גאון ורבינו שלמה אבן גבירול.

"טבע הטוב להיטיב"

בשנת תשכ"ה התפרסם קונטרס ובו מאמר של אדמו"ר האמצעי, ד"ה "אתה אחד". בו נכתב: "להקדים מאמרו הע"ח בענין טבע הטוב להיטיב וכו'". על כך מעיר הרבי¹⁷: "לעת עתה לא מצאתי בע"ח".

הרבי אף דוחה את האפשרות כי במאמר נכתב "בענין", היות ואין הכוונה ללשון זו ממש, אלא רק לתוכן. מכיוון שעל פי המובא בספר המאמרים תרס"ו, ביאורו של הע"ח בקשר עם בריאת העולמות שונה ואינו עוסק בענין טבע הטוב להיטיב. לכן מציין הרבי למקורות אחרים, כמו: ספר עמק המלך, תניא - שער היחוד והאמונה, שומר אמונים.

יש לציין כי גם במקרה זה הרבי לא מסביר את הסיבה לכך שבמאמר נכתב המקור ע"ח, אלא מציין מקורות חילופיים.

"הוה קיימא בדיוקנאה"

לקראת ראש השנה תשי"א, הוציא הרבי לאור מאמר של אדמו"ר הרי"צ, בו נכתב בין השאר בשם הזוהר: "כל נשמתא ונשמתא הוה קיימא בדיוקנאה קמי' מלכא קדישא". בהערות כותב הרבי¹⁸: שמאמר זה הובא בכמה מקומות בדא"ח, אך: "לא מצאתי לע"ע בלשון זה". בהמשך מציין הרבי מספר מקומות בזוהר - מהם ניתן להבין את משמעות הדברים הנ"ל.

במקרה זה הרבי מדגיש שאף שאין הדברים מופיעים בזוהר בלשון זו, אך ניתן להבינם מתוך דברי הזוהר במספר מקומות. יש לציין כי גישה זו מקובלת בציוני הרבי, שבהם נאמר לפעמים 'ראה...', והכוונה היא שתוכן הדברים נמצא במקור המצויין אך לא דווקא זהו ציטוט מדויק.

"לעתיד לבוא הלכה כב"ש"

אדה"ז הביא¹⁹ בשם האריז"ל: שלעתיד לבוא הלכה כב"ש. וז"ל: "המשנה פ"ה דאבות כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים כו' - זו מחלוקת שמאי והלל. והקשו ע"ז, איך ראוי לומר על מחלוקת שתתקיים והרי אי אפשר להתקיים אלא אחד מן הדעות, ומלת מחלוקת כוללת השני צדדים. ותירצו משום שאלו ואלו דברי אלקים חיים, ויש לדברי בית שמאי ג"כ שרש למעלה באצילות, רק שאין הלכה כן כמ"ש במדרש שמואל באבות שם. ואין זה תירוץ מספיק על לשון סופה להתקיים. אכן האריז"ל פ" שלעתיד בזמן המשיח תהיה הלכה כבית שמאי כמ"ש המק"מ²⁰, וזהו סופה להתקיים ממש".

א"כ בתחילה מביא אדה"ז את פירושו של המדרש שמואל על המשנה: "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים" - היינו שיש לכל דעה ישנו שורש למעלה. אך אינו מסתפק בפירוש זה אלא מביא את פירוש האריז"ל: שלעתיד לבוא תהי' הלכה כב"ש.

על נושא זה: "הלכה כב"ש לעתיד לבוא" נתפלמסו רבים וטובים, משום שלא נמצאת אמירה כזאת בש"ס, פוסקים וכדו'. אמנם בדרך כלל אומרים זאת בשם האריז"ל, אך גם בכתבי האר"י לא נמצא ענין זה.

בשיחה המפורסמת²¹: "תורה חדשה מאיתי תצא" - מביא הרבי שלעתיד תהיה הלכה כב"ש, ומציין כמקור²² את הספרים הבאים: מדרש שמואל, מקדש מלך, לקו"ת, תוספת חדשים.

לכאורה צ"ע מדוע ציין הרבי לדברי המדרש שמואל, הלא אדמו"ר הזקן כתב: שאין פירושו מספיק, אלא דוקא מה שהביאו בשם האריז"ל?

אולי יש לומר, שמדברי המדרש שמואל בעצמו אמנם אין ראיה לחלק בין הזמן הזה שבו נקבעה הלכה כב"ה, לבין לעתיד לבוא - שהלכה כב"ש. אך אחרי שנמצא חילוק זה בספרים אחרים, מסתבר לומר שזוהי גם כוונתו של המדרש שמואל בעצמו. ואלו דבריו שם: "ואפשר עוד לומר כי במחלוקת הלל ושמאי וכיוצא בהם - הללו פוסלין והללו מתירין וכו', "ואלו ואלו דברי אלהים חיים" - כמאמרם ז"ל, וזה כי לכל הדברים יש להם שרשים יונקים מלמעלה,

ניתן להביא דוגמאות רבות לאמרות השגורות על לשונו של כל יהודי - או לפחות על לשונו של חסיד, שאין להם מקור מפורש אך הרבי ביגיעה רבה מוצא להם מקור.

(19) לקו"ת קרח נד. ב'

(20) פ' בראשית ד"ז ע"ב

(21) ספר השיחות תשנ"א עמ' 566

(22) הערה 58

(16) סוף חלק מצוות עשה שבתורה.

(17) מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמ' ה'

(18) ספר המאמרים תשי"א עמ' 11

והכל כפי הזמן וכפי המקום - אשר הוא רומז למעלה באצילות²³.

בדבריו ניתן לראות שמחלק בין זמנים שונים לגבי ההלכה. ואחרי שמצינו בספרים אחרים שההבדל יהיה לעתיד לבוא, מסתבר לפרש זאת בדבריו של המדרש שמואל בעצמו²⁴.

סיפור העקב המתפלל

ולהשלמת היריעה ולהדגשת שיטתו והקפדתו של הרבי לציין מקור לדברי רבותינו נשיאנו נביא כאן אגרת נפלאה ומיוחדת, בה הרבי מה"מ משתמש במקור על מנת להבהיר סיפור שסופר על ידי הרבי הרי"צ.

בקיץ של שנת ה'תש"ד הוציא הרבי מה"מ קונטרס מיוחד, בשם "קונטרס ביקור שיקגו", ובו שיחות ומאמרים שנאמרו על ידי הרבי ריי"צ כשנתיים קודם לכן, במהלך ביקורו בשיקגו. בין השיחות והמאמרים שנכתבו בקובץ, נמצא סיפור מעניין²⁵, אותו סיפר הרבי הרי"צ על ר' ברוך מרדכי אטינגר מבאברויסק:

פעם בא ר' אביגדור - גיסו של ר' ברוך מרדכי לבקרו בבאברויסק. כשהיה בבית הכנסת שמע קול תפילה בהשתכחות הנפש ששבה את ליבו. הוא התפלא מאוד על כך, אך בידעו שבין החסידים ישנם כאלה שמאריכים בתפילה עד לאחר חצות היום, הבין שזה מוכרח להיות אחד מן החסידים. בשל היותו נרגש מקול התפילה ששמע, שאל את גיסו הרב ר' ברוך מרדכי: מיהו המתפלל? ענה לו גיסו הרב: זהו זלמן לייב "המצליף" - שמלאכתו היתה עגלונות. ענה לו ר' אביגדור בהלצה: זלמן לייב המצליף הוא גם בין המתפללים, והרי הוא לא יותר מאשר עקבו של מתפלל!

בהתחלה שתק הרב ולא ענה, אך לאחר שחזר על כך ובייש את זלמן לייב בפומבי, ענה לו ר' ברוך מרדכי: שעקבו של מתפלל הינו דבר גדול ביותר ע"פ תורה, ומועיל לשלושה דברים. והוסיף ואמר: זוהי משנה מפורשת בפרקי אבות: "עקביא" - העקב, "בן מהללאל" - של המתפלל המהלל את הקדוש ברוך הוא, "אומר הסתכל בשלושה דברים..."²⁶ וכך המשיך ומנה את שלושת הדברים. ע"כ תוכן הסיפור.

תמיהות וטענות

לאחר פרסום הסיפור בקובץ, התעוררה סערה, היתכן להגיד ש"עקביא בן מהללאל" הינו עקב של מתפלל? הדבר עורר תמיהה אף אצל חלק מאנ"ש, שטענו מדוע מפרסמים סיפור המעורר תמיהה - בשל אותו פירוש מוזר, ללא כל מקור, הלא בכך נותנים בידי המתנגדים מקום לקנתר?

באגרת מיוחדת מחודש אייר תש"ד²⁷ שו"ט הרבי טענות אלו בפרוט, וזלה"ק:

"לדוגמא הנני מביא פה אחת התמיהות ב"מאמר פליאה" (לפי דעת השואלים), אשר שאלו בקונטרס "ביקור שיקאגא" שיצא זה עתה לאור. בחרתי בשאלה זו, באשר חשבוה השואלים לתמי' שאין מקום לתשובה עלי' כלל וכלל. וכאשר נוכח בזה שאפילו שאלה כזו אינה אלא מחסרון ידיעת השואלים, ולא עוד - אלא שהמאמר פליאה מקורו מפורש בדרו"ל, הרי מתמ' זו ידונו בכל שכן וקל וחומר על שאר השאלות.

כשנתפרסמה השיחה לראשונה... חורף ה'תש"ב - נתחלקו המקשים לשתי כתות:

כת המבקרים על מנת לקנתר ושומחים למצוא תקלה הכריזו: הלא אלו דברינו מאז ומקדם, אשר דרך החסידים ומנהגם לאמר רמזים וצחות בלי כל יסוד ומקור, והרי בזה ראי' נוספת. כי אף אשר התיבות "עקביא" "מהללאל" הם לשון נופל על לשון "עקב" ו"הלל". אבל היש מקום בשכל לאמר, אר הנאמר במשנה "עקביא בן מהללאל אומר" יש לזה איזה שייכות לענין "א פיאטע פון א דאוונער וואס לויבט דעם אויבערשטן זאגט"? [עקב של מתפלל שמהלל את הקב"ה]...

והנה לא די לחסידים בזאת ועוד הוסיפו חידוד על חידוד, כי - עקביא ומהללאל הם אנשים נפרדים ופירוש החסידים הוא כאלו זהו אדם אחד!

כת השני', אלו החפצים לדון את כל אדם, "אפילו את החסידים", לכף זכות, אמרו: אמת כן הוא אשר מאמר הר' ברוך מרדכי אינו אלא צחות ואין לו יסוד - אבל הרי מפורש נאמר בשיחה שאינו אלא צחות. ואם לטובי המגידים הותר לאמר פי' כאלו למה יגרע חלק החסידים? ובפרט אשר רעיון הכרוך במאמר זה רעיון נגשב הוא: בגודל ערך עבודת הלב והרגש וכו'.

פתגם הר' ברוך מרדכי עורר תמי' עד כדי כך שאפילו מאנ"ש נמצאו שואלים בטענה: למה מפרסמים בדפוס ענינים הנותנים מקום למנגדים

(23) מדרש שמואל אבות ה' יט

(24) ועצ"ע, ולהעיר שבשיחת "הלכות של תושב"ע" תשנ"ב ציין הרבי רק למקדש מלך

(25) הסיפור המלא באידיש: ספר השיחות תש"ב. ובתרגום

לעברית: אוצר סיפורי חב"ד ע' 84

(26) אבות ג' א'.

(27) אגרות קודש כרך א' ע' רפ"ו

"אדמו"ר הזקן אינו זקוק ל'מראי מקומות'..."

ומוסיף, "ומה שאנו יודעים שגם באצילות הוא כן - הרי זה רק מפני שאינא בקבלה שענין ההשתלשלות הוא גם באצילות ולמעלה מאצילות, וגם בבחינת הגילוי הכי עליון שלאחרי צמצום ראשון .. אבל גם לאחרי שאנו יודעים זאת - אין עדיין שום הוכחה כלל שגם האור שהיה ממלא את מקום החלל, נמשך מבחינת אור שלמעלה ממנו, שהרי אפשר שאור זה נתהווה מהעצמות".

וכאן מוסיף הרבי, "ובא רבינו הזקן וגילה ענין חדש - שגם אור הכי נעלה, המשכתו היא באופן ד'השתלשלות', כלומר, דוקא היש הוא התהוות דבר חדש "בלי שום עילה וסיבה" וכו'.

"..ומניין ידע זאת אדמו"ר הזקן? - אין זה עניינו כלל אם היו לו הוכחות לכך ממשי"נ בקבלה, או ששמע ממשה רבינו שקיבל מסיני, או ששמע מעצמות ומהות "כ'ויס פון וואנעט ער האט דאס גענומען" - אדמו"ר הזקן אינו זקוק ל'מראי מקומות'..."

על אודות העובדה שהרבי תמיד חיפש מראי מקומות לעניינים שונים בחסידות ובקבלה, אי אפשר שלא להיזכר בביטוי נדיר ומיוחד שהתבטא הרבי בשבת קודש פרשת תצוה תשמ"ה!

היה זה בעיצומה של ההתוועדות, כאשר החל לדבר הרבי במפתיע על עניין חדש, כמו בלי קשר לעניין הקודם:

"ומענין לענין - הרי כאן המקום לבאר ענין נוסף ששקו"ט אודותיו", פתח הרבי, וכאן החל לבאר עניין עמוק בחסידות אודות ה"צמצומים שלפני צמצום ראשון". הביאור הוא קבלי ועמוק העוסק בספירות גבוהות ביותר, כאשר הרבי מחדש ואומר "ובזה שקלו וטרו - מכיון שהדר מובן בפשטות, וכאמור "מבשרי אחזה אלקה", אם כן, מה חידשה אפוא, תורת הקבלה והחסידות בענין הצמצומים?"

וכאן הרבי מתחיל לבאר את העניין "בפשטות", כלשונו הקדושה, כאשר הרבי מוסיף נדבך על גבי נדבך בביאור נפלא ועמוק גם יחד.

קינן) מהללאל, שהוא חזר בתשובה תחלה להלל והתחיל לשבח לפני הקב"ה.

וזה"ל בכתבי האריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה לא): דע כי כל הנשמות... כלולים ונתלים באדם הראשון... כל אבר ואבר מרמ"ח אבריו... והנה העקב... מתחלק ליותר מן תרי"ג ניצוצות נשמות ומכללם הם נשמת... ונשמת עקביא בן מהללאל.

וביתר באור שם (סוף הקדמה לב) וז"ל: עקביא בן מהללאל.. בסוד עקב.. ולכן נקרא שמו עקביא ולפי שעקביא זה תיקון גם כן בחי' מהללאל בן קינן לכן נקרא עתה עקביא בן מהללאל."

"ביאור יסוד צחות "תמוה" זו יוכל להיות לנו לדוגמא ולאור, כי בודאי כל המאמרים אשר בשיחות הקודש, אף אלו הנראים לתמוהים בעינינו, יש להם פי' וביאור היטב, ועל כגון זה ארז"ל (ירוש' פאה פ"א ה"א) כי לא דבר רק הוא מכם, ואם הוא רק, מכם הוא, למה שאין אתם יגיעים בתורה".

המסקנה החד משמעית אליה מגיע הרבי, בעקבות דוגמה זו, כי לכל דבר המופיע בדברי רבותינו נשיאנו, אפילו הנאמר ב'דרך צחות' - מקורו בהררי קודש. אלא שנדרשת יגיעה בתורה על מנת למצוא מקור זה.

לקנרת: ראו החסידים הוסיפו "עוד" פי' אחד שאין השכל סובלו ואין לו מקור בדרז"ל."

במענה על כך כותב הרבי מה"מ, שלא זו בלבד שאין כאן דברים מתמיהים, וברור שאנשים מסוגו של ר' ברוך מרדכי לא שייכים לאמירת דברי צחות סתמיים, אלא ישנם מקורות מפורשים בדברי חז"ל התומכים בפירוש זה. החל מכך שמצינו בכמה וכמה מקומות "שיטת מדרש השמות - לדרוש סמוכין בין משמעות השם ומהות הנקרא בשם זה - חזון נפרץ הוא בתושב"כ ותושבע"פ", ומונה הרבי כמה וכמה מקומות שמצינו שלמדים ממשמעות השם.

ולאחר מכן ממשיך הרבי ואומר, שלא רק שמצינו "דרשת שמות" בכללות, אלא שאותו הפירוש עצמו של ר' ברוך מרדכי מפורש הוא בדברי האריז"ל, וזה"ל ק:

"עד כאן בנוגע למדרש שמות בכלל, אשר מיוסד דרך דרוש זה בדברי רז"ל לדייק בשמא, ולא רק בשמו עצמו, אלא גם בשמות אבותיו אם נזכר שם אביו עליו (וכמו בעקביא בן מהללאל).

ובנידון דידן דצחות הרב ר' ברוך מרדכי בפרט - מקורו מפורש בדברי האריז"ל.

ונקדים מ"ש במדרש אגדת בראשית (הוצאות בובער, מבוא פ"א) וז"ל: ולמה נקרא שמו (של בן

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
ביחידות אל הרב חיים שלום דובער ליפסקר,
על עבודתו ב'ספר הערכים - חב"ד'

"זוהי זכות גדולה ביותר... עניין גדול, ויש על זה כמה העלמות והסתרים. וזוהי הראיה שזהו עניין גדול"

אחת הדמויות הוותיקות ב-770, חלק אינטגרלי מהנוף
האנושי של 'בית חיינו', הוא הרה"ח ר' חיים שלום דובער
(בערל) ליפסקר, שהעביר אלפי שעות ב'בית חיינו', החל
משנות הילדות המוקדמות ועד היום הזה « במהלך השנים
זכה להכנס פעמים רבות אל הקודש פנימה ל'יחידות',
והוא העלה את הדברים על הכתב בדיוק נמרץ, ואף
זכה שהרבי יגיה כמה פעמים את רשימותיו »
פנינים מתוך יחידויות להן זכה בעודו 'תמים',
ואשר עוסקות ברובן בעולמם של
תלמידי התמימים

ישראל אהרנסון

המשפיע ואיש 'בית חיינו' הרה"ת ר' חיים שלום דובער שי' ליפסקר נולד בכותאים שבגרוזיה בח"י אדר תש"ב, לאביו הרה"ח ר' יעקב ולאמו מרת לובא אלטא טובא (טייבל) עליהם השלום. הרב ליפסקר למד בישיבת תומכי תמימים בבדפורד וב-770 עד אחרי חודש תשרי תשכ"ב, אז נמנה עם התלמידים השלוחים שנסעו לארץ הקודש ללמוד בישיבת תומכי תמימים בלוד כשלחור מכן שב להסתופף בחצרות קדשנו.

בברכת הרבי נטל הרב ליפסקר כבר בתור בחור חלק חשוב ב'חזרה' על השיחות ובהעלאתם על גבי הכתב. בהמשך צורף לפרויקט הכתיבה והעריכה של 'ספר הערכים' לצד (להבדיל בין חיים לחיים) הרב יואל כהן ע"ה כשגם בענין זה זכה לעידודים וברכות מיוחדות עד שהרבי הודיעו שזהו ה'זהיר טפי' שלו.

בתפקידיו אלו המשיך לפעול גם לאחר נישואיו כשאליהם מצטרפים עוד תפקידים חשובים רבים ומגוונים, ומהם: חבר מערכת 'אוצר החסידים', מזכיר הרב זלמן שמעון דבורקין ו'ועד רבני ליובאוויטש הכללי', משפיע בישיבת חובבי תורה, חבר המטה העולמי להבאת המשיח, חבר הוועד הרוחני של 'בית משיח', ועוד.

לפנינו רשימות בהן העלה על הכתב בשעתו את תוכן היחידות להן זכה, זמן קצר אחר קיומן. הרשימות נכתבו בדקדקנות מיוחדת כשבכל פעם שהרב ליפסקר מסתפק בצורה המדויקת של דברי הרבי הוא מציין זאת במוסגר, סימן שאלה וכו' כפי שיוכח המעיין. כאן קובצו יחדיו כל אותם היחידות אליהם נכנס הוא כבחור טרם נישואיו, כשהן מתורגמות לראשונה בתרגום חופשי מאידיש, בתוספת שינויי עריכה קלים למען ירוץ בם הקורא. למותר להדגיש: התרגום והעריכה על אחריות המערכת בלבד.

ממקבץ יחידות מיוחדות אלו מזדקרת יריעה מפעימה ומרתקת, ובה שלל הדרכות וקירובים מיוחדים מנשיא הדור ומנהיגו אל 'תמים' בתומכי תמימים.

אחת מנקודות ההתקשרות העיקריות של חסיד אל רבו היא ה'יחידות', בה מתקשרת דרגת ה'יחידה' של החסיד עם דרגת ה'יחידה' של הרבי, 'יחידה הכללית'. זאת בנוסף לכך שב'יחידות' הרבי מורה ומדריך, מיעץ ומכוון, לעלות בדרך ובמסילה העולה בית א-ל.

ביחידות אלו ישנם הוראות והדרכות מיוחדות הנוגעות באופן מיוחד לחייו של בחור ב'תומכי תמימים', סדר בעבודת ה', בעבודת התפלה, מחשבת דא"ח לפני התפלה, סדר זמנים ראוי, דרך באהבת ישראל, המהווים כלי ראוי למילוי תפקידו של 'תמים' בישיבה.

וזאת למודעי: ידוע הכלל שאצל רבותינו נשיאינו "עונים כפי ששואלים" - תשובתו של הרבי מכוונת באופן פרטי עבור השואל. לאידך ברור שרבות ניתן ללמוד למעשה מהוראותיו של הרבי לתמימים בדרכי העבודה וכו' - אך כמובן כדאי להתייעץ באופן פרטי עם ה"עשה לך רב" האישי לצורך הבנת הדברים על בוריים ובהקשרם הנכון.

אנו תקוה שקריאת 'יחידות' אלו יסיפו במעשה בפועל אצל הקוראים שי' - ויהיו נדבך בחיזוק ההתקשרות באילנא דחיי, כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

תשי"ט. כבחור צעיר לצד אביו (להבחלה) הרב יעקב ע"ה

שאל: מסתמא נותן הינך סנט או שניים לצדקה, בבוקר קודם התפילה? ענית: הן. ושאל (במנגינה של שאלה אבל בלשון אמירה): מסתמא יודע הנך "איזהו מקומן" בעל-פה. ענית: הן.

אח"כ אמר: תשלים את המשניות, כך שיהיו לכל הפחות שלושה פרקים, וכן בתניא תסיים את ההקדמה - ומזמן לזמן תחזור זאת תוך-כדי הליכה ברחוב; בדיבור, או, כאשר זה ניכר באופן של "בליטות" - במחשבה.

ואמר (עם חיוך): אבל לא במעבר מצד אחד של הרחוב אל משנהו, כי אז צריך להתבונן אם לא עובר רכב...

אחר-כך אמר: הסדר מתאים. ובשבת קודם יום ההולדת תבקש שיתנו לך עלי', ותלמד עניין מיוחד לפני יום ההולדת. ביום שישי לפני זה תתן כמה סנטיים לצדקה, בבוקר קודם התפילה ולפני מנחה. ויתן לך הקב"ה שנה מוצלחת בלימוד התורה, יראת שמים וקיום המצוות בהידור. והרים עיניו שאוכל לצאת.

שאלתי: הענין שהרבי אמר ללמוד - בנגלה או בחסידות? ושאל: מתי בשבת. . של יום ההולדת? וענית: כן. ואמר: כיון שזוהי שבת - בחסידות.

יצאתי, ושאל [כנראה - תוך כדי צאתו]: ואת שיעורי חת"ת שומר הינך מסתמא? וענית: הן.

§ §

כיצד להיבטר מפחד?

בו' אדר תש"כ נכנס הרב ליפסקר ליחידות לרגל יום הולדתו הח'. חלק ייחודי ביחידות זו היה התייחסותו של הרבי מלך המשיח לפחדיו של הרב ליפסקר בצעירותו. הרקע לדברים הוא שמאז שהיה ילד צעיר סבל מפחד בכל פעם שנשמעו דפיקות בדלת. הדבר הגיע (כנראה) בשל כך שבבית משפחת ליפסקר בכותאים התקיימה ישיבה בלתי חוקית וכל דפיקה בדלת הייתה יכולה להיות של המשטרה... בשל כך המשפחה חיה בחשש ופחד מתמיד והדבר השפיע על הרב ליפסקר גם בשנים לאחר מכן. ביחידות זו הוא העלה בפני הרבי את הבעיה, ואחרי שיישם את הוראת הרבי - נפתרה הבעיה, והוא לא חווה זאת שוב. להלן רשימת היחידות כפי שנרשמה ע"י הרב ליפסקר:

בס"ד. אור ליום ה' אדר תש"כ.

קרא את העמוד, ובהנוסח של יום הולדת רשם איזה קוים או מחק. אח"כ ענה מלמטה למעלה.

על השאלה אודות תפלין דר"ת לא ענה לי [בשנת תשכ"ב, לפני נסיעתו בשליחות לאה"ק, שאל הוא על

§ א §

הנהגות הנדרשות בקשר ליום הולדת

בשנת תשח"י נכנס הרב ליפסקר ליחידות לרגל יום הולדתו הט"ז. בפתק שהגיש לכ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א נכתב:

"ב"ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א הנני להודיע לכ"ק אדמו"ר שליט"א שביום ח"י אדר יתמלאו לי ט"ז שנה ואבקש את ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א."

דברי הרבי ביחידות כפי שנרשמה ע"י הרב ליפסקר בשעתו:

תבקש שיתנו לך עלי' בשבת שלפני זה, וביום ההולדת תתן צדקה בבוקר ולפני מנחה. ונוסף על השיעורים שהינך לומד בישיבה, תלמד ענין בנגלה וענין בחסידות. ויתן לך הקב"ה שנה מוצלחת בלימוד וביראת שמים.

כ"ז אמר לי כ"ק אדמו"ר שליט"א יום ה' אור ליום ו' לפ' תצוה ז' אדר תשח"י.

§ ב §

כמה משניות ותניא אתה יודע בעל פה?

רשימת היחידות בשנת תשי"ט בקשר ליום הולדתו הי"ז כפי שנרשמה ע"י הרב ליפסקר:

יום א' אור ליום ב' פ' ויקרא, ה' אדר שני תשי"ט. [היחידות החלה] בשעה 10:30 בערך ושהיתי שם כשלוש דקות. נכנסתי ונתתי הפתקא ואחר קריאתה שאל: לישון שבע שעות זה מספיק?". ענית: מסתמא.

ושאל עוד: (כוונתי?), כאשר אתה קם, אתה נינוח (ביסטו אויסגערוהט)? ענית: מסתמא.

אח"כ שאל: יודע הינך משניות ותניא בעל פה?. ענית: קצת. ושאל: כמה פרקים לפחות? ענית: משניות יותר מב' פרקים, ותניא ארבע וחצי פרקים וחצי ההקדמה. ואמר: הא? חזרתי עוד הפעם אודות תניא, ואמר: תשלים את ההקדמה.

מוצאי שבועות תשכ"ח. הרב ליפסקר ניצב על משמרתו בכוס של ברכה לצד "שר המשקים" הרב מענטליק

אותו האם הדבר עדיין אפשרי. כשנכנס הרב חדקוב לחדרו הק' אחרי תום החלוקה שאל את הרבי, והרבי ציווה שהרב ליפסקר ייכנס כעת לחדרו הק' ויקבל את הכוס של ברכה!

רשימת היחידות כפי שרשמה הרב ליפסקר כשנה לאחר מכן:

כשנכנסתי עמד עם הכובע (וה'מאנטל', המעיל) ופניו אל שלחנו לקח הכוס ונתן לי בכוסי מהיין. אמרתי: לחיים ואמר: לחיים ולברכה ועוד איזה דברים. ולהיות שלא שמעתי בביורר שאלתי: מה? וחזר עוד הפעם: שתהיה לך שנה מוצלחת ("זאלסט האבן א הצלחה'דיקן יאר"). אח"כ (הרב חדקוב כבר עזב את החדר) התחלתי לצאת ופנה משולחנו והלך לשולחן שעומד מאחורי הדלת ועליו היו מונחים ניירות וכו' ואמר לי: אמור לחדקוב שייכנס שוב בעוד כמה דקות.

כל הזמן שהייתי שם (כמעט) הנה פניו הקדושות היו צהובות, פנים מאירות ופנים שוחקות (אינני זוכר שראיתי אף פעם בצירור זה).

בקשר לברכת הרבי ביחידות זו ("זאלסט האבן א הצלחה'דיקן יאר") מעיר הרב ליפסקר ברשימתו:

ביום ה' פ' חקת ה' תמוז תש"כ נתקבלתי בהסכמת כ"ק אדמו"ר שליט"א בחברי ה'קנים' בדא"ח. ביום ה' פ' בלק י"ב תמוז, כתבתי פתקא לכ"ק אדמו"ר שליט"א בבקשת ברכת הצלחה בהנ"ל, ולא קבלתי תשובה. אח"כ הי' מה שכתבתי, וחברי אמר (ואולי הוא צודק) שזה הי' תשובה על הפתקא הנ"ל שכתבתי [הערת המעתיק: כלומר, שבאמרו "שנה מוצלחת", התכוון הרבי גם להצלחה בלימוד החסידות במסגרת ה"קנים"].

§ ה §

הלימוד וההתבוננות בחסידות מוכרחים לבעול

רשימת היחידות בשנת תשכ"א בקשר ליום הולדתו הי"ט כפי שגרשמה ע"י הרב ליפסקר:

כך את שוב והרבי השיב בחיוב שנכון שיניח תפילין דר"ת¹

על הפחד שאל: באיזה אופן הוא הפחד? כלומר, זה כאילו ישנו בהלה מרעם ("כמיין עס'פראן דונער שרעק"? ענית: לא, כי אם מענינים שיוכלו להיות. ואמר: לענין הפחד - עליך ללמוד את שער הביטחון בחובת הלבבות כמה פעמים.

ואודות ענין הרגש - תלמד מאמרים יותר של "עבודה" בחסידות, ובמילא יבוא ההרגש.

מה שהחסרת בתפילה תלמד הלכות תפילה בשו"ע אדמו"ר הזקן, אין כוונתי [רק] לתפילה אלא ק"ש ותפילה. עליך לשמור על שיעורי חת"ת

ובנוגע ליום ההולדת, תבקש בשבת שלפני זה עלי' בבוקר או במנחה. וביום ההולדת תתן משהו צדקה לפני שחרית ולפני מנחה. הוספה בלימוד החסידות והנגלה. ויתן לך ה' שנה מוצלחה בלימוד התורה קיום המצוות ועבודת התפלה.

[אח"כ שאלתי ע"י הרב חדקוב מתי שאלמוד הדא"ח שאמר לי, אם בסדרי הישיבה או חוץ להסדר. ואמר ש"בכלל, כאשר הוא מצווה, אין כוונתו שזה יפריע לסדרי הישיבה, וממילא הכוונה היא חוץ לסדרים. אבל אם אני יכול ללמוד בסדרים באופן שזה לא יפריע לסדרי הישיבה, זה נקרא 'מחוץ לסדרי הישיבה'"]

§ ד §

כוס של ברכה ביחידות...

בשבת בראשית תשכ"א נערכו שתי התועודויות. כבר בהתועודות הראשונה (הרגילה) שנערכה בצהרי השבת חילק כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א 'כוס של ברכה', וכמובן גם בהתועודות השניה (בהמשך לשמחת תורה) במוצאי השבת. כבר כבחור זכה הרב ליפסקר לשמש בקודש בסיוע לעניינים השונים שנלוו למעמד ה'כוס של ברכה' (זירוז התור וכדומה). במהלך חלוקה זו, כאשר (כנראה) עמדו להיגמר בקבוקי המשקה שהרבי חילק לכל הבאים לקבל מידו הקדושה, הוא הלך לקנות בקבוקים חדשים. הדבר היה לפני שהוא עצמו קיבל כוס של ברכה מהרבי (כפי הסדר בדרך כלל, שהמשמשים בקודש ניגשים לקבל מהרבי עבור עצמם רק קרוב לסיום המעמד), ועד ששב כבר נגמרה החלוקה...

הרב ליפסקר שהצטער על ההחמצה והשתוקק לקבל כרגיל כוס של ברכה מידו הק' של הרבי, ניגש למזכיר הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב ע"ה, ושאל

(1) ליקוט מענות קודש מילואים ח"ג ע' 54.

ליל ער"ה תשכ"ב. בשבוע מהשליחות באה"ח בהגשת ה'סטענדער' שנבנה ביוזמתו כמתנה לרבי ע"י תלמידי מגמת הנגרות בביה"ס למלאכה בכפ"ח

לפני מנחה, ותלמד בהוספה, הן בלימוד הנגלה והן בלימוד החסידות בנוסף לשיעורים הרגילים, ויעזור לך הקב"ה שיהי' לך שנה מוצלחת בלימוד הנגלה ולימוד החסידות ובקיום המצוות בהידור, ועבודת התפילה בפרט. ותהי' מסודר בכל ענייניך.

והגביה ראשו שאוכל לצאת.

§ 7 §

הדרך להגיע להעמקה בחסידות

בשנת תשכ"ד, לפני יום הולדתו הכ"ב בח"י אדר, נכנס הרב ליפסקר לרבי מלך המשיח ליחידות. במכתבו אל הרבי ביקש הרב ליפסקר את עצתו וברכתו הק' להבין ולהתעמק בחסידות כדבעי:

"כל הבנת ענין בדא"ח (ועד"ז כל דבר) אצלי הוא רק כמו בהשקפה ראשונה, שכשאני לומד איזה ענין במאמר הנה כמ"ש בהמאמר הוא טוב ומספיק בשבילי ואיני (יכול) להתעמק - קצת עכ"פ - לראות אם הנני מבין מ"ש בהמאמר או רק שכן כתוב בהמאמר. גם נדמה לי שאינו רק מרחף כמוי - לא שאני חושב - ס'טראכט זיך מיר (כמו דבר שהוא לגמרי חוץ ממני). ניט איך טראכט לא אני החושבו. דברתי בנוגע לזה מזמן עם ר' יואל שי' כהן ולדעתו מסוגל הנני להתעמק קצת בענין ולהבינו. לפני זה הנה האופן של טראכטן [לחשוב] דא"ח אצלי הי' רק מה שכתוב בהמאמר (כמ"ש כמה פעמים מזה) ולא התעמקתי להבין ז.א. שאני מבין - ולא להאמין שהוא כך רק מפני שכתוב בהמאמר - והיתה עצת הנ"ל לחשוב דא"ח באופן אחר היינו טראכטן ענין שאני כבר יודע ולהתעמק - קצת עכ"פ - לראות אם הנני מבין הענין גם בשכלי, ואמר שיעזור לי בזה.

אז התחלנו ללמוד מצות האמנת אלקות בדרך מצותיך ושם הוא הסביר לי קצת באריכות ובעומק ההבדל שבין ממלא וסובב - זאת אומרת יותר מכפי שמוכן בהשקפה ראשונה בעניינים אלו. והנה בשעת הלימוד נדמה הי' לי כי הנני מבין בטוב, וגם הי' לי

ב"ה, [יום] ה', ז' אור לח' אדר תשכ"א, 10:20 לערך, ושהיתי שתי דקות.

נכנסתי ונתתי לו הפתקא וקרא אותה וענה מלמטה מלמעלה.

מה שכותב הנך שהנהלה דיברה איתך [אודות השליחות לאה"ק - אליה נסע אחרי חודש החגים שלאחמ"כ], אם אתה עושה זאת בשמחה ובטוב לבב - אזי כאשר יאחזו בשלב הזה ויבחרו בך, כפי שדיברו איתך, ויאחזו בשלב הזה - זהו (הדבר הנכון - איני זוכר הל' בדיוק). ומה שכותב הנך אודות סדר הלאה, עליך להתיעץ בזה עם המשפיע שלך.

והסדר אותו הנך כותב, של לחשוב חסידות, וההמשכים אותם אתה לומד - זהו בכלל סדר נכון.

ומה שהנך כותב שאין זה פועל כלל, זוהי אמירה (או: איריה) דגוזמא. וזהו היפך האמת, כי בלימוד התורה בכלל ובפנימות התורה בפרט, זה מוכרח לפעול, בין אם רואים זאת מיד בין אם מאוחר יותר.

ואודות יום ההולדת, תבקש בשבת שלפני זה שיתנו לך עלי' בבוקר או לפני מנחה. וביום ההולדת תתן כמה סנטים לצדקה. ותלמד ענין בנגלה וענין בחסידות נוסף על סדרי הישיבה. ויתן לך הקב"ה שנה מוצלחת בלימוד התורה וקיום המצוות ובעבודת התפילה.

והרים עיניו שאוכל לצאת.

כל הזמן לא הביט עלי.

§ 1 §

"תהיה מסודר בכל ענייניך"

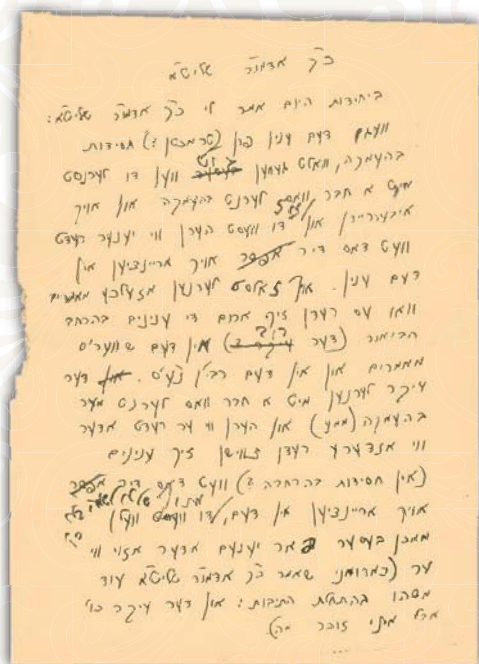
רשימת היחידות בשנת תשכ"ג בקשר ליום הולדתו הכ"א כפי שנרשמה ע"י הרב ליפסקר:

ב"ה. אור ליום ו' ד' אדר ה'תשכ"ג.

לשבת שלפני כן תבקש שיתנו לך עלי' בבוקר או

אחד התמימים נכנס ליחידות בחדרו הק'

הגהות כ"ק אד"ש על רשימת היחידות - ח"י אדר תשכ"ב

ובעבודת התפילה - הפסיק רגע והמשיך - (ויהי') בנקל הניצחון (ניצחון) גדול יותר? לנצח את מלחמת היצר, בכל הענינים אודותם הנך כותב.

הפסיק רגע ואח"כ הרים עיניו שאוכל לצאת.

כל הזמן לא הביט עלי. ענה [על ענין] השני, אח"כ [על ענין] הא'. כל הנ"ל איני זוכר בבירור.

כמוזכר לעיל, אחרי היחידות הכניס הרב ליפסקר לרבי הנחה של חלק ממנה יחד עם שאלה שהתעוררה לו בהבנת תשובת הרבי לשאלתו: "בהפתק הזכרתי שהתחלתי (עם ר"י ש"י כהן) בענין ממלא וסובב, בהתשובה נאמר לי ללמוד מאמרים כאלו שמדובר הענינים בהרחב הביאור, האם הכוונה על ענין ממלא וסובב או ובכלל שבכל ענין הנה כדי שיהי' ההעמקה

קצת געשמאק באופן לימוד זה, והמדובר בינינו הי' שאחשוב אח"כ כמה פעמים בענין זה שהסביר לי ואז נראה אם אני שייך לאופן זה של טראכטן. ניסיתי רק פעמים אחדים ובשעת'ן טראכטן לא הי' לי כבר חשק בזה. גם נדמה לי כי אין זה מועיל לי כלום. אבל הנ"ל אומר שזה רק לסיבת עשייתי זאת פעמים אחדים לבד. [.] ואבקש עצת וברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א."

ביחידות התייחס הרבי בתחילה לשאלתו זו ואח"כ עבר להוראות וברכות בקשר ליום הולדתו. את החלק הראשון אודות ההעמקה בחסידות הכניס אח"כ הרב ליפסקר אל הקודש פנימה כשהוא מבקש את אישורו של הרבי שאכן כתב את הדברים נכונה, וכן מציע את התלבטותו בהבנת דברי הרבי. הרבי הואיל להגיה את חלק זה של היחידות ופתר את התלבטותו (ראה צילום הכתי"ק). החלק הראשון שברשימת היחידות דלקמן הוגה ע"י הרבי והחלק השני נכתב עפ"י זכרון הרב ליפסקר מיד אחרי היחידות:

[א.] וועגן דעם ענין פון (טראכטן?) חסידות בהעמקה, וואלט געווען בעסער גוט ווען דו לערנסט מיט א חבר וואס לערנט בהעמקה און אויך איבערריידן און אַז דו וועסט הערן ווי יענער רעדט וועט דאס דיר אפשר אויך אריינציען אין דעם ענין. אויך זאלסט לערנען אזעלכע מאמרים וואו עס רעדן זיך ארום די ענינים בהרחב הביאור (דער עיקר? רוב) אין דעם שווער'ס מאמרים און אין דעם רבי'ן נ"ע"ס. און דער עיקר לערנען מיט א חבר וואס לערנט מער בהעמקה (ממני) און הערן ווי ער רעדט אדער ווי אנדערע רעדן צווישן זיך ענינים (אין חסידות בהרחבה?) וועט דאס דיר אפשר אויך אריינציען אין דעם, מתוך שלא לשמה בא כו' דו וועסט וועלן מאכן בעסער פאר יענעם אדער אזוי ווי ער (כמדומני שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א עוד משהו בהתחלת התיבות: און דער עיקר כו' אבל איני זוכר מה).

[= אודות העניין של לחשוב חסידות בהעמקה, היה יותר טוב אם תלמד עם חבר שלומד בהעמקה, וכן לחזור על כך בדיבור, ושאתה תשמע איך השני מדבר ייתכן שזה גם ימשוך אותך אל העניין. כמו כן עליך ללמוד מאמרים בהם מבוארים ענינים אלו בהרחב הביאור (בעיקר? רוב) במאמרי חותני וכן באלו של הרבי נ"ע. והעיקר, ללמוד עם חבר שלומד יותר בהעמקה ולשמוע כיצד הוא מדבר, או כיצד אחרים מדברים ביניהם ענינים (בחסידות בהרחבה?) - אפשר וזה גם ימשוך אותך אל העניין, מתוך שלא לשמה בא כו' תהיה יותר טוב מהשני או כמוהו].

[ב.] ובנוגע ליום ההולדת, (תתן צדקה בבוקר) ובשבת לפני זה תבקש שיתנו לך עלי', וביום של היום הולדת תתן (כמה סנטים?) לצדקה בבוקר ולפני מנחה, ויתן לך הקב"ה שנה מוצלחת בלימוד הנגלה ובלימוד החסידות וקיום המצוות בהידור,

צריך להיות הנ"ל - היינו שאלתי אם היתה כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א שאמשיך בענין ממלא וסובב או שזהו תשובה כללית ששם מדובר בכלל כל ענין בהרחב הביאור?"

בתשובתו מחק הרבי את התיבות "האם" ו"או" הוסיף האות וא"ו לתיבת "בכלל" [כך שנתקבל: הכוונה על ענין ממלא וסובב ובכלל שבכל ענין הנה כדי שיהי' ההעמקה צריך להיות הנ"ל].

§ ה §

להתעסק בחיות באנציקלופדיא - המצווה דבה 'זהיר טפי'

בחורף תשכ"ה התחיל הרב ליפסקר בעבודת הקודש של סיוע בכתיבה ועריכה של "ספר הערכים חב"ד"². במכתבו אל הרבי מחודש כסלו באותה שנה כתב הוא: "היות שעל-פי מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א מתחיל הנני לעבוד בע"ה בהאינציקלופדיא - בינתיים ארבע שעות ליום לערך, ז.א. משעה 3:30 עד 7:30 לערך - ע"כ הנני מבקש ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א". מענה הרבי היה: "יהא בשטומ"צ [בשעה טובה ומוצלחת] ועוד יותר מכפי ההשערה וזכות הרבים מסייעת"³.

ביחידות אליה נכנס הרב ליפסקר בשנת תשכ"ה, לרגל יום הולדתו ה"ג, דיבר עימו הרבי באריכות אודות עבודתו בספר הערכים כשמפליא בחשיבות הענין, קובע שזו המצווה שבה הוזהר טפי - עניינו המיוחד של הרב ליפסקר, ומדריכו כיצד לשלב זאת עם עבודתו בעריכת השיחות.

רשימת היחידות כפי שנרשמה ע"י הרב ליפסקר: ב"ה, ה', אור ליום ועש"ק פ' ויקרא ז' אד"ש ה'תשכ"ה. 10:30 בערך.

קרא הפתק בישובו כמעט כולו פניו לדרום (ידיו הסתמכו על ידיות הכסא), אח"כ אמר: אתה הרי כבר למעלה מגיל עשרים, אז מסתמא לומד הינך את הלכותי תורה? (ושחוק קל עבר על שפתי).

עניתי הן אבל אמרתי בלחש, והגביה ראשו לשמוע, ועניתי עוה"פ בנענוע הראש.

אח"כ אמר: אתה מסתמא הוא זה שמתעסק באנציקלופדיא? (והגביה ראשו).
ועניתי בנענוע הראש לחיוב.

ואמר: תדאג להתעסק בזה עוד עד יום ההולדת ובפרט אחרי יום ההולדת, ולעסוק בזה בחיות ולפעול על השאר שעוסקים בזה. והעיקר - לתת חיות לר' יואל (ועוד כמה דברים ואיני זוכרם).

ובנוגע ליום ההולדת, ביום ההולדת תתן (כמה סנטיים?) לצדקה בבוקר (לפני התפילה) ולפני מנחה, וללמוד שיעור נוסף (בנגלה וחסידות?) על השיעורים שאתה לומד. ובשבת שלפני זה תבקש שיתנו לך עליה (בבוקר או לפני מנחה?). ויתן לך הקב"ה (או: שיהיה לך) הצלחה עד יום ההולדת והחל מיום ההולדת, הצלחה בלימוד התורה וקיום המצוות, ובפרט במצוה ש(בדידיה הוזהר) "זהיר טפי" - (בעבודה שלך?) באנציקלופדיא החסידית, לעשות יותר ושייפעל הרבה יותר מעד עתה. ובה - גם בשמחה ובטוב לבב.

פתאום הסתובב קצת עם הפתק והסתמך על השלחן, פניו למולי מוגבה אבל כמדומני מביט בהפתק - פניו מערבית דרומית, והמשיך:

זוהי זכות גדולה ביותר... עניין גדול, ויש על זה כמה העלמות ונסתרים. זוהי הראי' שזהו עניין גדול, ואין העניין שיישארו ההעלמות והסתרים, אלא אדרבא (צריכים?) להתגבר (עליהם או: על ההעלמות והסתרים)... (כמדומני שהזכיר [כאן] עוה"פ ברכה על השנה), (וזה יביא ל?) שידוך טוב, כאשר יבוא הזמן לזה.

נראה ה' שגמר וכמדומני שהתחיל לכתוב משהו על הפתק. שאלתי, הרי עד עכשיו לומד הנני סדר א' נגלה ודא"ח וא"כ יוצא רק שעות מספר לעבודה, אז האם להמשיך בלימודי כמו עד עתה?

מתחילה לא שמע ושאל: וואס? וחזרתי בפירוט. ואמר: כוונתי... אם בכל הזמן החופשי חוץ ללימוד תעשה זאת, יש מספיק זמן, תוכל ללמוד כמו עד עכשיו (שחוק קל עבר על שפתי באמרו זאת).

ושאלתי, הרי עוסק אני גם בהשיחות? ושאל: יש הרי רק [שיחה] אחת לשבוע, אין עוד כמה שעוזרים? ואמרתי שישנם, אבל בכ"ז לוקח אצלי משך זמן. ואמר:

בשיחות, יש לדאוג ולהוסיף אחרים, ואם ייצטרכו ישלמו להם, או דברים אחרים שיצטרכו, כך שתישארו פחות עבודה עבורך. לא שתחדול מזה [לגמרי], אבל אחרים יכולים לעשות את עיקר העבודה, אלו שזוכרים יכולים לרשום (בשעת חזרה?), ובפרט שזהו באידיש אז זה קל יותר. אתם אמנם תהיו העומדים

(2) אודותיו ראה גם במאמרו של הרב אסף חנוך שי' פרומן בגליונו מס' 38. הכרך הראשון הושלם בשנת תשכ"ח, לאחר חתונת הרב ליפסקר, ונדפס בפועל בשנת תשל"א.

(3) ליקוט מענות קודש תשכ"ד - תשכ"ו.

(4) בשיחת ש"פ ויקהל תשכ"ה עורר הרבי על המנהג ללמוד מידי שבוע את המאמרים של הפרשה החסידיית בלקוטי תורה ותורה כשאומר שעיקר המנהג שייך מגיל כ' ומעלה, אך כל המקדים הרי זה משובח.

"איר זאלט טאקע זיין די עומדים בראש". הרב ליפסקר יבדלחט"א לצד הרב יואל ע"ה כהן בהתוועדות של הרבי

. . ובנוגע מה לעשות שם [היכן שנוסע כדי לא להיות עם הכלה באותו עיר] - ללמוד יורה דעה על מנת לקבל סמיכה. והלכות הצריכות - הרי זה דבר הפשוט שצריכים ללמוד (באמרו זאת עשה קו כמדומה מתחת המלים "הלכות הצריכות" שכתבת). ואם נשאר זמן, דבר הפשוט שזהו דבר נכון ("א גלייכע זאך") לפעול בהפצת המעיינות ע"י סיוע באנציקלופדיא ובשיחות, שזהו הרי עניין גדול שלא הי' לעולמים ("קיינמאל ניט געווען").

. . חנה יצאה ואני נשארתי ונתתי הפתק השני יום הולדת וכו', והתחיל קורא ומיד שם העיפרון על השולחן ולקח הניירות בב' ידיו וקיפלם ס'זאל זיין גרינגער צום לייענען. וקרא בעיון יותר מהקודמו. והי' יותר רציני.

בסיימו קריאת הפתק אמר:

העצה לזה שלא יהיו ענינים בלתי רצויים ("די ענינים וואס דארפן ניט זיין") היא, שיהיה מורא, "כמורא בשר ודם". לא להיות לבד ביחידות אלא עם אנשים נוספים, ובפרט בחורי ישיבה. ואז זה "שלא לשמה", ומתוך שלא לשמה בא לשמה. שיהי' באמיתיות (אמר [זאת] כאן או להלן. ובכלל כל מענה זו - ע"כ ומכאן ואילך - מסתמא אינו בסדר הנכון, אבל הענינים נכונים).

והעצה שישנה לזה היא, להחזיק אצלו תמונה של כ"ק מו"ח, וכאשר היצר הרע מגיע ומצליף ("בויטשעט", הרבי פירט עוד שתי ביטויים) - מוציאים ומסתכלים על זה, וזה עוזר להיפטר ממנו.

ובנוגע ליום ההולדת תבקש בשבת שלפני זה שיתנו לך עלי' בבוקר או למנחה, וביום ההולדת תתן צדקה בבוקר או לפני מנחה, ותלמד שיעור בנגלה וחסידות נוסף לשיעורים הרגילים. והקב"ה יתן לך שכל טוב ורצון טוב (וכאן הוסיף הרבי עניין שלישי) טוב, שתרצה להיות שמור במידות כפי שנתבע ע"פ חסידות, ועי"ז שתתייגע באנציקלופדיא ובשיחות, תעמוד לך זכות זו...

בראש ("איר זאלט טאקע זיין די עומדים בראש"), אבל באופן שיישאר יותר זמן לאנציקלופדיא. בזה [באנציקלופדיא] גם ניתן להוסיף אחרים, אבל זה קשה יותר, כי צריכים הרי לדעת היכן למצוא ענינים ולהרכיב אותם. אבל בשיחות קל יותר למצוא אנשים... (תעשה גם בזה?) וכיון שמצוה גוררת מצוה, אזי לא רק שזה לא יהווה הפרעה, אלא אדרבא זה יעזור... (כמדומני שבאמרו זאת, עבר שחוק קל על שפתי).

כמדומני אמר עוד משהו, והרים ראשו, ויצאתי. (כל הנ"ל אינו בדיוק כלל וכלל).

§ ט §

כשהיצה"ר מגיע תוציא תמונה של הרבי ותסתכל בה

בקשר ליום הולדתו הכ"ה נכנס הרב ליפסקר ליחידות בה' אדר ב' תשכ"ז.

יחידות זו התקיימה אחרי בואו בקשרי השידוכין, ואליה נכנס יחד עם הכלה. המחצית הראשונה של היחידות עסקה בענייני החתונה וכו' כשבמהלכה הרבי עודדו בלימוד ההלכות הצריכות ולימודי הסמיכה [אותם לא למד עד אז, בגלל עבודתו בספר הערכים. בקשר לזה ענה הרבי בע"פ יומיים קודם לכן (דרך הרב חדקוב) שדבר נכון ("א גלייכע זאך") שילמדם], כשבחלק זה נכחה הכלה. לאחר צאתה הגיש הוא לרבי פתק נוסף בקשר ליום הולדתו והרבי קראו בעיון והשיב.

לקמן חלק מרשימת היחידות שנרשמה ע"י הרב ליפסקר (בהשמטת ענייני החתונה וכו'):

ב"ה, אור ליום ו' עש"ק פ' ויקרא, ה' אדר ב', [היחידות] לערך [ב]שעה 11. כשנכנסנו (הגביה עצמו הרבה מכסאו ו)אמר:

ערב טוב ("א גוטן אוונט").

כי הנה בקובץ ביד המלקט

בעקבות הגדרתו של הרבי הריי"צ את הלוח כ"ארמון פאר חסידי עם 383 חדרים" (גראנדיאזען חסידות היכל"), ניתן לומר כי הפתגמים שנאמרו "רבי מפי רבי" - הם בבחינת "הביאני המלך חדריו". לא רק "לוח אור זרוע" המאיר ומנחה את מנהגיו ואורחותיו של החסיד, אלא הזמנה לבוא ולטייל "עמי במחיצתי" << מסע מרתק בין חדרי ארמון 'היום יום'

חלק ראשון מתוך שניים

אסף חנוך פרומר

תחת הכותרת הצנועה "מעין הקדמה", פירט "המלקט"

של לוח היום-יום - הלא הוא כ"ק אדמו"ר נשיאנו - את התכנים שכלל בו, וגם את המקורות מהם נלקטו: "הפתגמים אשר במאסף זה - ואשר רובם בא בדפוס לראשונה - מלוקטים משיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר ומכתביו". הפרט הנוסף היחיד שנחשף שם הוא, אשר "עד כמה שאפשר נעתיקו בלשונם כמו שנאמרו או נכתבו, ולכן חלק מהם בא באידית".

העובדה המוצהרת שפתגמים אלה "רובם בא בדפוס לראשונה", מנעה אפשרות להתחקות בשעתו אחר מקורם. במשך השנים, ככל שהודפסו ספרי השיחות ואגרות הקודש של הרבי הרי"צ, נפתח הפתח לגלות מעט מעט מאין באו. בין השנים תשמ"ב-תשמ"ח הופיעו שלשה כרכים של "היום יום" עם הערות וצייונים בעריכת הרב מיכאל א. זליגסון, ובכרך הראשון השתתף גם הרב יוסף יצחק שגלוב.

מלבד הפיזור בין שלשה כרכים שונים, נבלעו ציוני המקורות בתוך שפע של הערות ופרפראות², מה שלא הקל על המעיין. אך עוד ועיקר - גם לאחר עבודה של שנים, עדיין לא נמצאו המקורות לכל

(1*) בהכנת סקירה זו נעזרתי לכל ראש במהדורות "היום יום" עם ציוני המקורות של רבינו בשוה"ג, הוצאה חדשה ומתוקנת ברוקלין תש"ע. כמו כן נעזרתי רבות בספר "היום יום עם פענוח המראי מקומות", תשורה משמחת נישואין לובעצקי-טייב סיון תשע"ו, נערך ע"י החתן דוד לובעצקי ואחיו מאיר שלמה שיחי.

(1) בין אלו שהיו נדפסים כבר בשעתם - בשנת הוצאת הלוח - ניתן למנות לכל ראש את קובץ 'התמים', שאף הוא נערך ע"י רבינו, וצויין אליו בלוח - ראה לקמן בפנים - בתאריכים הבאים (נסמנו בכוכב מקומות שניתן ציון מדויק לחוברת, או שם הנמען / תאריך וכדו'): ב' שבט*, י"ח שבט*, כח שבט, ט"ז אד", כ"ב אד"ר* (פתגם הב'), י"ח ניסן*, כ"ח ניסן, ט' אייר, י' אייר, י"ז אייר*, כ"ה אייר*, כ"ה אלול*, כ"ד תשרי, ח' חשוון*, י"ב חשוון*, י' כסלו.

(2) ההערות והפרפראות כללו דיוק לשון בנוסח הפתגמים, התאריכים וכו', מציאת קשר בין הפתגמים לבין שיעורי התניא של אותם ימים, ועוד. ואל יהיו פרפראות אלה קלות בעיניך, שכן על כמה וכמה מהם זכה העורך למענות קודש מרבינו, ובהם ביאורים מאלפים ונפלאים המלמדים על גודל הדיוק שבלוח. לזכותם של כרכים אלו יזקפו גם השלמות - והגהות! - ה"ראשי פרקים מתולדות/רשימת עסקנות" רבינו שבתחילת הלוח, ש"הוקפאו" במשך חצי יובל שנים מאז שנת תשי"ז. ככל הידוע, ההגהה האחרונה הייתה עד ש"פ אמור תשי"ג, שכללה גם קיצור תולדות משפחת רבינו - אביו אמו ואחיו, וכן של רעיותיו הרבניות ע"ה. ראה צילומים בחוברת שלשלת היחס שבהערה הבאה. ההוספות ברשימה זו במהדורת תשנ"ג (שלא נכתבו ע"י רמ"א זליגסון), הכוללים עד סוף חורף תשנ"ב ונכתבו לאחר המאורע דכ"ז אד"ר תשנ"ב, והקראו בפני רבינו שאישר את הדפסתם.

שער המהדורה הראשונה של קובץ 'היום יום'

הפתגמים. המספר הרשמי עמד על ששים פתגמים ללא כל מקור. מאוחר יותר יתברר לו כי המספר ששים - תנא ושייר.

עמדה לו זכותו של הרמ"א זליגזון, אשר כשם שבירך על הפרפרת שלפני הסעודה זכה לברך גם על בשר ויין שבתוכה³: בשנת תשמ"ח-ט שמע מאחורי הפרגוד על ידי א' המשמשים בקודש, כי בספריה בביתו הק' של רבינו "בצד מערבי במדף השלישי לצד השמאל" - ספון קרוב לחמישים שנה העותק האישי של רבינו מהוצאת שנת תש"ג - ועליו ציין הרבי בכתב-יד-קדשו את מקורות הפתגמים בצדי העמודים! בתחינה מהולה בעזות חסידית פנה לרבי, תוך בקשת מחילה וסליחה על הטירחה, שמא יואיל להוציא ספר זה על מנת להעתיקו...

ביקש ונענה! הרבי הורה למשב"ק הרשד"ב

(3) פרשה זו נתפרסמה פרקים פרקים במקומות שונים בדפוס ובעל פה. חלק מהדברים מופיע בספר "קה"ת", זושא וולף, עמ' 176-7. וכן בחוברת "שלשלת היחס עם השלמות מ"מ ציונים והערות ומ"מ - מהדורה מקדמית", קה"ת-חז"ק תשע"א, בעריכת ר' דוד שי' כהן והרה"ת ר' פרץ אוריאל שי' בלוי.

"מגזע הגאונים המיוחסים לדוד בן ישי" הוסיף רבינו בשוה"ג: "לשון מצבת מהר"ל מפראג". ועוד תיקון מרטיט, ביום י' סיון בשיעור החת"ת היום, הוסיף הרבי בכתב יד קדשו (אפס בלעדו) באמת.

"גילוי שמיימי זה" איפשר נקודת-מבט מוצקה ורחבה על מסד הנתונים ממנו נלקט ונסדר הלוח-קובץ-מאסף⁵ (ומסביר מדוע היה אכן כל כך קשה למצוא בדעת תחתון את המקורות):

מתברר כי הקובץ מלוקט לא רק "משיחות ומכתבי" (כלשון דף השער) של הרבי הריי"צ - אלא גם במוצהר מתוך לא מעט מתוך מאמרי דא"ח שלו.⁶ וכמה מידות בהם:

(4) חדי העין הבחינו באותה "שלשלת היחס", כי כבר בשנת תש"ג, מכל צאצאי הצמח צדק, באורח חריג אחד פעמי, ממשיכה השלשלת ארבעה דורות קדימה רק במקום הבא: "בניו, א. כ"ק הרה"ח הר' ברוך שלום. בניו... (ב) הרה"ג הר' לוי יצחק, רב בפאדאבראנקא. בנו הרה"ח הר' ברוך שניאור. בנו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק". האם גיליתם כבר מי הבא ברשימה?

(5) שלושת השמות נזכרים בהקדמה דלעיל. על החילוף "לוח/קובץ" ראה לקמן בסוף הסקירה. אמנם מעניין לציין, כי ב"שלשלת קבלת תורת החסידות" שהוסיף רבינו לקונטרס תורת החסידות תש"ו, רשם את כל ספרי רבותינו לפי החלוקה "ספריו", "מכתביו", ובמקום שינם - "שיחותיו", ו"העתקות" [=תרגומים ליידיש]. אמנם ברשימת ספרי הרבי הריי"צ הופיעו החלוקות: קונטרסים ומאמרי דא"ח; לקוטי דיבורים ושיחות; מכתבים; שונות; העתקות; אנגלית. תחת הכותרת "שונות" נכנסו:

[ה"זכרונות" (כולל אלו שפורסמו ב"מארגן זשורנאל" בשנת תר"צ ונדפסו בשנים האחרונות כ"ספר הזכרונות חלק שלישי"); ארבעת הקול קורא לאלתר לגאולה; התפילה שחיבר הרבי הריי"צ לקראת ר"ה ויהי"כ תש"ב (ראה אג"ק שלו ח"ה עמ' תעד, וש"נ), ו-].

"פתגמים ומנהגים (בקובץ "היום יום" ברוקלין, תש"ג)!"

עוד יציין כי בחוברת באנגלית "ביוגרפיה קצרה" של הרבי הריי"צ שהו"ל בתחילת שנת תש"ח (כמוכח מהתאריך הלוועזי 1947), מופיעה בסוף החוברת רשימה, גם כן באנגלית, של ספרי הרבי הריי"צ, ושם כלל לא מופיע לוח היום יום. אמנם בכריכה האחורית מצדה הפנימי, מופיעה רשימה באנגלית של ספרי קה"ת, ושם ברשימת ספרי הרבי הריי"צ - ובהפסק קו - מופיע: HAYOM YOM. Vol. I (Vol. II in press) = "היום יום חלק א' (חלק ב' נמצא בדפוס)".

(6) בעקבות זאת אולי אפשר לומר שיש לקרוא בדף השער לא "משיחות ומכתבי", אלא "משיחות ומכתבי" - יש לציין כי כללות העובדה שחלק מהפתגמים מקורם כנראה בדרושי דא"ח כבר הייתה ידועה (שכן בכמה דוכתי נאמר בגוף הפתגם שהוא ממאמר, ובפרט בדרושי רבותינו נשיאנו

שער המהדורה הראשונה עם הגהות הרבי בכתב-יד-קודשו

גאנזבורג לחפש את הספר, ולמחרת שושן פורים תשמ"ט כבר היה מונח הספר על שולחנו הק' של הרבי - ולחסידים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר כאשר בו ביום הורה בפנים צהובות ומאירות למוסרו לרמ"א זליגזון "און אפרעדן אויף עטליכע טעג אויף געבן צוריק" [= ולסכם להחזירו תוך מספר ימים]!

הרמ"א זליגזון מצדו עשה צילום מכל הספר, ומאוחר יותר ביקש וקיבל רשות להדפיס את המראי-מקומות (שהקהל הרחב כלל לא ידע על קיומם!) בהמשכים בחוברות "הערות התמימים ואנ"ש - מוריסטאון". שם פורסמו החל מגליון בחוקותי תשמ"ט ועד לגליון ויצא תש"נ. בשנת תשנ"א הוחל בהכנת מהדורה של היום שתכלול את הציונים והיא נדפסה בפועל בשנת תשנ"ג, כאשר רשימת עסקנות רבינו כוללת עד סוף חורף תשנ"ב.

מני אז תקופה חדשה החלה בלימוד הקובץ: ל"משנת" הפתגמים נוספה "גמרא" - מנא הני מילי? וכבר בדף השער "מאי טעמא" - מדוע נכתב תד"ש ולא תש"ד: "על פי ציוני כ"ק מו"ח אדמו"ר אז עס וועט קומען די צייט וועלען אלע פארשטייען" [= לכשיגיע הזמן כולם יבינו]. וגם תיקונים והוספות: מיד בתחילת הלוח בשלשלת היחס של רבותינו

יום ששי **י** **טבת** **ה'תש"ג**

תענית, סליחות, אבינו מלכנו, שיעורים, חומש: ויגש ששי עם פירש"י, תהלים: נהגט, תניא: אר החיות... בשר ודם.

סענה הצ"צ על יחידות: כתיב יעזוב רשע דרכו ואיש או משהביתו נר, או הוא פל או בחולם, שפירושו כח ועון, וכשם דיעזוב רשע דרכו זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לנשט אל הקדש, הנה כפן כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו, ולא יאמר איד זגא אזוי, איד האלט אזוי, כי כל "איד" ומציאות הוא ספור הרע וגורם פירוד לבבות.

הפתגם ב'י טבת - ממאמר ד"ה "וכל בניך" תרפ"ט

(א) לפעמים מופיע ממאמר בפתגם ביום אחד,⁷
(ב) לפעמים ממאמר אחד נלקחו פתגמים לב' ⁸ או אפילו לג' ימים⁹.

(ג) צירוף של שני מאמרים לפתגם אחד!¹⁰

(ד) שני פתגמים ביום אחד: הראשון משיחה, והשני ממאמר, או להיפך¹¹. וכן, שני פתגמי מאמרים ביום אחד, כל אחד ממאמר אחר.¹²

(ה) ואף זאת מצינו "שלושה ימים רצופין שנחשבין בהלכה כמציאות אחת" - שכולם ממאמרי דא"ח, כגון פתגמים של ד', ה', ו' שבט¹³; וכן פתגמים של י"ב, י"ג, י"ד אדר שני¹⁴.

הקודמים, כדלקמן בפנים), אולם ככל שהמדובר בדרושי הרבי הרי"צ, ההנחה הייתה שיש לחפש בעיקר בשיחות ולא במאמרים, ובחלק מהמקומות לא היה אפשר "לחתום" שזה מאמר, בטח לא כאשר הובא בשינוי לשון או בצירוף כמה מקומות, כפנים.

(7) הראשון בלוח - וכל בניך תרפ"ט (מדרושי החתונה של רבינו) - י' טבת.

(8) מים רבים תר"צ - י"ב חשוון; ה' כסלו.

(9) רבא חזי' לרב המנונא תר"ץ - כ"ב שבט; י"ט אייר; כ"י תמוז (ולהעיר שבכ"ב שבט מציין "רבא חזי'", ובשני הפעמים הנוספות - ר' המנונא רץ"). ומדויק הוא לפי תוכן העניין ואכ"מ).

(10) כ"ח חשוון בעניין השגח"פ - ד"ה על כן יאמרו צ"ח, הטה צ"ח (וראה שילוב דומה גם בדרושי אדנ"ע לקמן בפנים). לכל אחת משתי הנקודות שכותב כאן הרבי בקיצור נמרץ הוקדש "ליקוט" שלם בלקוטי-שיחות המבארו בהרחבה: (א') כל עניין בדצח"מ נוגע לכללות כוונת הבריאה - נתבאר בלקו"ש חכ"ג שיחה ל"ב-י"ג תמוז. (ב') ההשגחה בישראל עם קרובו על אחת כמה וכמה - נתבאר בלקו"ש ח"ל וישלח-א.

(11) ראה ד' טבת, תחילה אודות מנהג רבותינו באמירת שמו"ת משיחת נח תש"ג, ואח"כ, ובהפסק קו - מ"ה צהר תעשה צ"ח, ורשא. או בסדר הפוך: בתאריך כב אדר-א תחילה ממאמר אדמו"ר הרשב"י מהרה ישמע תרמ"ח (סעודה ג' אינה צריכה פת אבל יש לטעום), ואחריו בהפסק קו - קטע משיחה על מעלת תפילת המנחה

(12) כ"ד אייר - פתגם הראשון מד"ה רבי אומר תש"ב, והשני מד"ה ועבדי דוד צ"ט.

(13) קרוב ה' תר"ץ, בדבר ה' תשג"ה, והמשך תער"ב, בהתאמה.

(14) ושאתם תש"א, ויבא עמלק ר"ץ, ועתה אם נא

יום רביעי **יב** **חשוון** **ה'תש"ד**

שיעורים, חומש: וירא, רביעי עם פירש"י, תהלים: כיוסח, תניא: וז"ש... קודם לברכה

אחת סתורות הראשונות של רבינו תזקן - ונקראו אי כשם "ווערסער": שמע ישראל - א איד דערערט - הוי' אלכינו - אז כהנו והייתנו איז דאס למעלה סו הטבע און - הוי' אחד.

יום חמישי **ה** **כסלו** **ה'תש"ד**

שיעורים, חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י, תהלים: כסדר, תניא: אבל דוקא... 312' שם.

והנה סולם מוצב ארצה - תפלה היא סולם ההתקשרות של הנשמה באלקות, והנה שהוא מוצב ארצה, התחלת התפלה היא בתודעה לבד, אבל וראשו מגיע השמימה, בבחי' ביטול עצמי, אבל בא לזה ע"י הקדמת החשנה וההכנה בפסוקי דוסרא ברכות ק"ש וק"ש.

הפתגמים ב"ב חשוון וה' כסלו - ממאמר "מים רבים" תר"צ

בשנת תשמ"ח-ט שמע מאחורי הפרגוד
על ידי א' המשמשים בקודש, כי בספריה בביתו
הק' של רבינו "בצד מערכי במדף השל"שי
לצד השמאל" - ספון קרוב לחמישים שנה
העותק האישי של רבינו מהוצאת שנת תש"ג
- ועליו ציין הרבי בכתב-יד-קדשו את מקורות
הפתגמים בצידי העמודים! בתחינה מהולה
בעזות חסידית פנה לרבי, שמא יואיל להוציא
ספר זה על מנת להעתיקו...

- ביקש ונענה!

לא זו אף זו: כשמדובר בדרושים שטרם נדפסו בעת עריכת הלוח, ניכרת במיוחד בחירה במאמרים אשר ישוּבו ויהדהדו בתורת רבינו במשך השנים בהדגשה רבה. כזה למשל הוא הפתגם של י"ג אדר-שני פרשת זכור, אודות מלחמת עמלק ממאמר "ויבא עמלק רץ", המוכר יותר כ"ויבא עמלק תש"ט"¹⁵ - "והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה" - וכל דרך ב'תומכי-תמימים' מכיר את דיוק הרבי בתיבות אלו במכתבו הידוע¹⁶ לרש"ח קסלמן, אשר "לפי עניות דעתי" אף שבמאמרי דא"ח אחרים הכוונה - אנשי משה - ביטול, הנה "בקונטרס זה הכוונה -

רע"ח (שהוא נוסח אחר בדרוש יביאו לבוש מלכות בתו"א), בהתאמה.

(15) סה"מ תש"ט ע' 41.

(16) אג"ק ח"ג עמ' נז.

יום שני כז אלול ה'תש"ג
 שיעורים. חופש: האוני, שני עם פירש"י.
 תהלים: כקילר. עטפא.
 תניא: והנה בחי' . . . 256' ושכל.
 מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ,
 דער עם ישראל אויך אין דער עררשער וועלט איז
 פארבונדען מיט ה' אחר, השי"ת סאכט מון רוחניות
 נשפיות, און דער עם ישראל סאכט מון נשפיות
 רוחניות.

"מבוא למעין (מהדורא-קמא)" הנעלם

מקושרים בהרבי, האתפשטותא דמשה שבכל דור. ולכן לא נתבאר זה בפירושו" [וראה בהמשך הסקירה על מאמר נוסף שהרבי כלל בלוח בבחינת "המגיד מראשית אחרית"].

ישנו אף חיבור שלם אשר ייעודו נודע לנו - רק מהציון אליו בפתגם של כ"ז אלול: עד כה הייתה ידועה רשימת "דברי ימי רבינו הזקן"¹⁷, אשר נקראה בפי חסידים "רשימת שמעון הכופר" (על שם "גיבור העלילה), אך כלום ידעתם שרשימה זו יועדה להיות - "מבוא למעין (מה"ק)", דהיינו מהדורא קמא של המבוא לקונטרס ומעין! המבוא לקונטרס ומעין נכתב כידוע על פי בקשת רבינו (כמופיע בפירוש במכתב הרבי הריי"צ שקודם המבוא), אך הנדפס הוא ה"מהדורא בתרא"¹⁸, והמהדורא קמא (כולל הפתגם שצוטט ממנה בהיום יום) לא באה בדפוס.

וכשם שלא רק "שיחות ומכתבים" כך גם לא רק משל "הרבי הריי"צ" - כמה פתגמים נעתקו ישירות

(17) רובה נדפס לראשונה ב"ספר התולדות אדמו"ר הזקן" (א.ח. גלינשטיין, כפר חב"ד תשל"ו), פרק י"א (עמ' קנח ואילך. ושוב במהדורות הבאות). ואחר כך כחבורת בפני עצמה במהדורה מלאה ומוערת בשנת תשע"א (קה"ת, ברוקלין). על נסיבות הגעתה לידי החסידים מסופר בספר "אוצר החסידים - ניו יורק" (יוסף אשכנזי, הוצאת 'חזק' אה"ק תשע"ג), עמ' 426: "באחת מיחידותיו של הרב [מאיר ע"ה] אשכנזי, הציע לו רבי לנסוע ל"נאות דשא". כשתהה כיצד ימלא את זמנו במקום, שלף הרבי ממגירת שולחנו הקדוש את רשימת "שמעון הכופר" ומסרה לו כדי שיקראה שם... עם צאתו מהיחידות מסר הרב אשכנזי את הרשימה לידידו, הרה"ח ר' יוחנן גורדון, כדי שיעתיקה במכונת כתיבה, ומאו נשמרה בידי החסידים".

(18) על העבודה הגדולה בכתיבת המבוא לקונטרס ומעין, צא ולמד מהעובדה הבאה: הקונטרס נדפס בשלהי שנת תש"ג, ולמעשה הופץ רק החל מחודש תשרי תד"ש, והנה כבר בתאריך ח' כסלו תש"ג, למעלה מעשרה חודשים קודם הדפסת הקונטרס, מצינו באיגרת של הרבי הריי"צ (אג"ק שלו ח"ד עמ' כה): "בשעה זו כבד לפני למלאות את בקשתו לכתוב איזה עניינים... כי עסוק הנני מאד בעניני כתיבה... קונטרס כ"ק אאמו"ר... ומעין מבית ה' צא... והנני מסדר לו מבוא אשר בו יבואר המצב אשר יש גרם שהוא כ"ק אאמו"ר כתבו ופרסמו אז, ועבודה גדולה יש לי בסדור הענין".

שבת כב אדר א ה'תש"ג
 הפסורה: וישלח אהאב.
 שיעורים. חופש: כי תשא, כיבועי עם פירש"י.
 תהלים: קורן.
 תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.
 אאמו"ר כותב באחד ספאמרוי: הא דסעודה שלישית
 היום לא נו', היינו שא"צ פת, אבל צריך לסעוד איוח
 דבר, וא"ר יוסי יהא חלקי סאוכלי ג' סעודות.
 תורת רבינו הזקן בתלת בואו לליאזא: לעולם יהא
 אדם זהיר בתפלת המנחה. יתרון תפלת המנחה על
 התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהוא באמצע
 היום, בשעה שבני אדם עסוקים וסרודים בעניניהם,
 ומפסיקים לתפלת המנחה. וזהו: לעולם, עבודת האדם
 לעולם היא, יהא אדם, שכל המאיר ופועל בפירות,
 נהיר יאיר, היינו התנברות הצורה על החוסר, וזה
 ניכר בענין תפלת המנחה.

'מהרה ישמע רמ"ח' - הפיסקא היחידה שידועה מהמאמר

ממאמרי דא"ח של רבותינו נשיאנו שלפנינו¹⁹. לפחות מאמר אחד, הפיסקא היחידה הידועה ממנו - היא זו שנעתקה בהיום יום!²⁰

בנוסף למפורט בהערה, נתייחס רק לתופעה שהוזכרה לעיל - מאמר בו ישוב הרבי ויעסוק רבות בשנים: הפתגם של ט"ו מנ"א, מ"רושם" [=ראשי פרקים בלבד] של המאמר "נחמו עת"ר", אשר עוד לפני מציאת ההנחה המלאה הפך בו הרבי והפך בו שוב ושוב, וכאשר נדפסה ההנחה המלאה בשנת תשכ"ו²¹ - לא היו ימים טובים לנשיא ישראל כמוהו, וניתן לומר כמעט בוודאות, אשר כל מאמרי ט"ו מנ"א של הרבי מיוסדים עליו²².

ונשם שלמדים אנו מהמקורות שנכתבו, כך למדים אנו מאותם שלא נסמך בהם כל מקור. לפחות על שניים

(19) דרושי אדמו"ר - י"ד אדר-ב' (פורים). נוסחא אחרת בביאור לדרוש יביאו לבוש מלכות). דרושי אדמו"ר האמצעי - י"א כסלו (תיקונים לסידור עם דא"ח שנכתב ע"י אדמהאמ"צ. ומעניין כי אותם תיקונים של הרבי הרש"ב המובאים בהיום יום - נתברר עם מציאת גזיק"ק של אדמו"ר האמצעי מדרוש זה, שאותם ובלשונם ממש תיקן הוא עצמו על הגליון בו רשם את הדרוש!). דרושי הצ"צ - ח"י כסלו (שרש מצות התפלה פרק מ': וכך ה' נשמע הלשון מרבינו (הזקן)... איך ויל מער ניט אז דייך אליין). דרושי אדמו"ר מחרש - י"ח אדר-ב' (על חומת תרל"ט, לימוד פרש"י ומסכת גמרא בשנה). דרושי אדמו"ר הרש"ב - ו' שבט (המשך תער"ב, המחברים עד הש"ך והט"ז ברוה"ק); ט"ו תמוז - צירוף מב' מאמרים אודות תענוג גשמי מאלקות, שמנונית מאמירת איש"ר (ואלה תולדות תרס"ט, וקבל תרע"ח).

(20) מהרה ישמע רמ"ח, כ"ב אדר-א.
 (21) על פרשת הדברים ראה בארוכה "נשיא וחסיד" (שמואל קראוס, ירושלים תשנ"ט), עמ' 259 ואילך. הקדמה ל"מאמר מבואר" - אני לדודי תשכ"ו (מאת כותב השורות).
 (22) מה לנו להאריך כאשר המניחים של ד"ה לא היו יו"ט לישראל תשמ"ו ציינו בפשטות: "וראה דרושי ט"ו מנ"א תשל"ח-תשמ"ז" ... ועליהם נוסף רק את המאמרים בהתחלה זו שהוגהו אח"כ, המה שנים תשל"ה ותשמ"ז.

יום ששי ג טבת, ח תנוכה ה'תש"ג
 שיעורים. חומש: פקד. ששי עם פירש"י.
 תהלים: יחכב.
 תניא: ולכן אסרו... חסד וסמס.
 בתו"א בדר"ה ת"ר מצות נר תנוכה. כי אין כדאי כל
 הדינים צ"ל. כי כדאי כל הדינים.
 שם ביאור לר"ה רני ושמי סוף המהלך ועתה נל
 שהוא פנימית א"א צ"ל. שהיא פנימית א"ס.

על-פי מכתב שמוטקין - לאיזה מכתב התכוון הרבי?

יום שני ד סיון, מח לעומר ה'תש"ג
 שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.
 תהלים: כנכת.
 תניא: ובבית שני... 148 ברתא.
 ח"ש הוא זמן המוכשר לעשות הכל לסובת ליסוד
 התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה
 הנוגעת לתורה באין מפריע משכן המסטר, כדונסת
 זמן התקיעות ברה' ויום הקדוש דצום הכפורים.

לכלל כה' אייר ש"ת - פתגמים ממכתבים כלליים

מהם ניתן לקבוע בבירור, כי מאחרי מסך השתיקה
 מסתתרת עובדה שלא הבחינו בה והיא בבחינת
 פלא-פלאים ממש: הרבי העתיק - מחיבור שלו עצמו
 שעדיין לא בא בדפוס!!!

הפתגמים של כ' כסלו, על המהדורות הראשונות
 של ספר התניא, וכן של י"א תמוז על אגרת התשובה
 שנדפסה בשנת "מבשר טו"ב" - שניהם לקוחים מתוך
 חוברת ההוספות לתניא שפירסם הרבי כעשור לאחר
 מכן "בקשר עם הדפסת התניא בפעם הראשונה בחצי
 כדור התחתון". חוברת זו כוללת (בנוסף למפתח
 עניינים, לוח התיקון וכו') גם "רשימה קצרה"²³ של
 (כתיב יד ו) דפוסי התניא, ומשני הסעיפים הראשונים
 שם - נלקח תוכן הנכתב בחג הגאולה של רבינו הזקן,
 וכן בערב חג הגאולה של אדמו"ר הרי"צ.

וחיבור נוסף של רבינו, שטרם יצא אז לאור אך
 הרבי העתיק ממנו בהיום יום הוא (בדומה לקודם) -
 חוברת המפתחות וההערות שבסוף ספר תורה אור,
 במסגרתו העתיק הרבי את כל הגהות הרבי הרש"ב
 על גליון התורה-אור (ולקוטי-תורה) שלו. לא מעט
 מימי החורף בלוח (חלקם בתחילתו בתאריכים
 שאחרי י"ט כסלו, וחלקם בסופו בתאריכים מא'
 תשרי עד י"ט כסלו) כוללים תיקונים אלה - אם
 כפתגם יחידי לאותו יום ואם בצירוף פתגם נוסף²⁴.
 - תיקונים אלה כולם הם מהגהות הנ"ל, ונכללו בהם
 רוב רובם של ההגהות האמורות.

[אלא שבשנת תש"ג, כנראה, עדיין לא היה ברור
 לרבינו שהם הגהות אדמו"ר הרש"ב, והעתיקם, כפי
 שמציין בתאריך ג' טבת: "על פי מכתב שמוטקין"²⁵.

(23) במשך השנים, כאשר רשימת הדפוסים התארכה לכמה
 אלפי מהדורות, נשארו המילים "רשימה קצרה" שבשער - רק
 על רשימת כתיב היד שבפנים.

(24) לדוגמא: ביו"ד שבת מופיע תיקון (לא ישבות יומם
 ולילה מלרצות), ואח"כ פתגם ארוך (ככלל הפתגמים בימי
 ש"ק). בפורים מופיעים מנהגי היום ואחר כך תיקון מדרוש
 אדני"ע. בי"א חשון גם תיקונים וגם אודות ההגהות לד"ה פתח
 אליהו. ועוד רבים.

(25) לאחר הציון בפעם הראשונה בג' טבת, לא מציין
 רבינו שוב את המקור לתיקונים. ראה: ט"ו כ"ג טבת, י שבת,
 א' אדר-א. ועוד. יש לציין כי בח"י חשון ישנו חריג, שלא
 כותב רק "נדפס... צריך להיות", אלא מודגש: "בתורה אור
 ד"ה... יש טעות הדפוס וכך צריך להיות!" וצריך בירור האם

בעקבות הגדרתו של הרבי הרי"צ במכתבו
 הידוע את הלוח כ"ארמון פאר חסידי עם 383
 חדרים" ("גרנדיאזען חסידות היכל"), ניתן
 לומר כי הפתגמים שנאמרו "רבי מפי רבי" - הם
 בבחינת "הביאני המלך חרירי". לא רק "לוח
 אור זרוע" המאיר ומנחה את מנהגיו ואורחותיו
 של החסיד, אלא הזמנה לבוא ולטייל "עמי
 במחיצתי" כנשמות בגוף.

והכוונה: בשנת תרצ"ח/צ"ט הדפיס ר' שניאור
 זלמן ע"ה שמוטקין הי"ד בוורשא את התורה-אור
 ב"תוצאה חדשה ומתוקנת... תיקונים... על פי
 הוראת מרן כ"ק אדמו"ר [מהרי"צ] שליט"א". העתק
 ממכתב עם תיקונים אלה²⁶ היה כנראה בידי רבינו,
 ועל פיו ציין ההגהות.

ברשימת דפוסי הספר תורה-אור שנדפסה
 לראשונה בשנת תשט"ו (כהוספה למהדורת תורה
 אור אותה שנה), כותב רבינו כי: לא ראה את גוף
 מהדורת ווארשא הנ"ל ומתבסס על איזכורה בחוברת
 התמים ז' וח"ו²⁷ (במדור המודעות, ראה צילום.
 במהדורת הצילום הנפוצה הושמטו מודעות אלה);
 הוא אף מסתפק אם בכלל שרדו עותקים ממנה
 מכיוון "שיצאה לאור זמן קצר לפני התחלת מלחמת
 שנת תרצ"ט"; ולגבי התיקונים שנכנסו במהדורת
 וורשא הוא מציין כי "קרוב לוודאי" שהם אלה

בשאר המקומות הטעות אכן הייתה פליטת הקולמוס בכת"י
 (המעתיק?) ורק כאן הטעות נולדה בדפוס, ובאם לא, האם יש
 ביאור לשינוי לשון בולט זה.

(26) הניסוח "ע"פ מכתב שמוטקין" (ולא "ממכתב
 לשמוטקין") אולי מרמז שאין זו העתקה ממכתבו של הרבי
 הרי"צ לשמוטקין, אלא מכתב שכתב שמוטקין לרבינו ובו
 העתיק את התיקונים.

(27) חוברת ז' התאחזה הוצאתה לאור והופיעה לא לפני
 כ"ב מנ"א תרצ"ח, כמחצית מהמכתב שבסופה.

נוהגים או אין נוהגים לציין?

ציון מקורות המנהגים בלוח הוא תעלומה בפני עצמה, ואין איתנו יודע עד מה בשיטתו של רבינו במה בחר לציין ובמה לא. אף שרוב המנהגים מקורם ברשימותיו הק', בכל זאת לפעמים מציין המקור ולפעמים (וברוב הפעמים) אינו מציין - וזאת ממש מן הימים הראשונים בלוח: ב"ט כסלו פותח במנהג אי עטיפת טלית במנחה ומערב, ומסיים במנהג חלוקת הש"ס - ולא מציין מקור. בכ"ה כסלו מנהג אדנ"ע הדלקת נרות - מציין מקור (חנוכה צ"ג, ריגא), ומיד למחרת - סדר ההדלקה במוצ"ש - ללא ציון מקור!

לקמן רשימה מוערת של כל שאר המקומות בהם נכנסו מנהגים בקובץ היום יום, החלק הראשון מנהגים שנשמר בהם המקור, והחלק השני - מנהגים ללא ציון המקור. החרגנו מהרשימה את ה"תזכורות" לאי אמירת תחנון שמקורם ברור בסידור רבינו הזקן, ובדומה לכך ניתן להניח לגבי מנהגי ההפטר (שכן הזכרנו) שמקורם ברשימת אדמו"ר הרשב"ב שנדפסה בסידור. כמו כן, לא נסמנו כאן תקנות הרבי הרי"צ בנוגע לאמירת תהלים, הומש וכו'.

(קידוש, מנחה, סעודה. סעודת משיח), ל' ניסן (מקום ההתוועדות בשבתות ר"ח ומלוה מלכא), ד' אייר (מנהג אפשרענעש ועניינו), ז' סיון (מנהג נ"כ, "רשימות"), ט' מנ"א (רשימות). להעיר שיש שם מנהגים לרבים וגם מנהגי אדנ"ע עצמו, ואין ברור אהי מיניהו קאי, י"ט מנ"א (הנחת ד' זוגות תפילין. ילקוט רשימות), כה מנ"א (ממכ' אדנ"ע אמירת "לתורה" לבת והטעם), ז' אלול (דכא באלף ומקורות לזה. רשימות אייר רצה), טו תשרי (רשימות). יש שם גם מנהגים לרבים וגם המקור להנהגה בנ"כ ולא ברור אהי מיניהו קאי, י"ח תשרי (אופן אמירת הושענאות. מציין "רשימות" - ואין לו כל זכר ברשימות!), יט תשרי (כוונת כל תבואתה לטובה. רשימות). כ' תשרי (הנענועים עד החזה והטעם), כד תשרי (אופן ההתוועדות),

מנהגים שנשמר המקור: א' טבת (מנהגי תפילת ר"ח), ד' טבת (מנהג רבותינו באמירת שמו"ת), ט' טבת (נוסח עלינו וטעם הרקיקה), י"ז טבת (מנהג ניתל וטעמו). יט טבת (תקנת אדה"ז לומר פרשה חומש בכ"י). כו טבת (הפסק בין "ותמגר ותכניע" בברכת למלשנים וטעמו). כ' שבט (מכ' אדנ"ע על נט"י ג' פעמים "רשימות"). ל' שבט (יום הולדת ביום שהגיעו לרבי). יח אד"ש (לימוד תושב"כ כ"י ומס' גמ' בשנה, מדרוש אדמו"ר מהר"ש). כ"ח אד"ש (מנהגי ברי"מ), א' ניסן (אמירת יה"ר אחר הנשיאים גם כהן ולוי והטעם), י"א ניסן (מנהגי יום הולדת), טז ניסן (אמירת טאטע לפני מה נשתנה גם מי שאין לו אב ר"ל והטעם), כ' ניסן (לא מכבדים בפסח אבל לוקחים לבד, ומציין "חה"פ"י!), כא ניסן (ערים בליל שש"פ), כב ניסן

כללו של דבר: אם נוסיף לכל האמור גם את **המנהגים שהובאו בלוח** (ראה מסגרת), נמצא כי העניינים ב-383 הימים שבלוח - נלקטו מתוך הרבה יותר מאשר 383 מקורות.

כל אלו מהווים מנעד רחב מאוד של סגנונות ונמענים: דברים שנאמרו ברבים וחלקם נדפסו או כאלו שרק נכתבו, מכתבים לאנשים פרטיים ומכתבים כלליים²⁹, איגרות לגדולי החסידים והמקורבים, וכן לאירגונים ואנשים שלא הגדירו עצמם כחסידי חב"ד³⁰.

29) ראה הפתגמים ג'-ד' סיון ממכתב "לכלל, כ"ה אייר ש"ת".

30) הבולטים ביותר: המכתב ל"ועידת יאנג איזראעל" מתאריך י"א תמוז תש"ב - המופיע בדף בפני עצמו לפני תחילת הלוח וכפתיחה אליו - "על כל אחד... לשאול את עצמו מה עושה הנני להקל חבלי משיח ולזכות לגאולה שלמה ע"י משיח צדקנו"? (המכתב עצמו כבר נדפס בקובץ מכתבים ב' דלקמן בפנים). כמו כן, ב' קטעים ממכתב כ"ו אדר תרצ"ד

שנדפסו בתורה-אור שנת תש"ח, בהם ציין במפורש שרבינו העתיקם מגליון התו"א של אדמו"ר הרשב"ב. מכאן שהעתקת התיקונים ע"י רבינו נעשתה לאחר שנת תש"ג ולפני שנת תש"ח].

ומה עם המפתחות וההערות ללקוטי תורה? אפילו תיקון אחד משם לא נמצא בהיום יום! והסיבה פשוטה: בתחילה עלה במחשבה לערוך לוח נוסף גם בשנת תש"ד, אך לא אסתייעא מילתא. מחלקי החיבור שהגיעו לידינו, מסתבר שעבורו שמר הרבי את התיקונים ללקו"ת, כמוכח מכך שאחד התיקונים הללו אכן נמצא שם²⁸.

28) "היום יום" חלק ב', בתוך 'תורת מנחם רשימות היומן', עמ' תעד "סוף ד"ה תחת אשר לא עבדת (לקו"ת פ' תבוא) בהכתב יד הוספה בזה הלשון: ובשם הבעש"ט ז"ל נתפזרו ישראל... לטהר ארץ העמים". נמצא גם בחת"ת מהדורת אה"ק בלוח היום המתורגם ללה"ק בהוספות פתגם מספר 9 ושם נוסף צילום כ"י.

מנהגים שלא נסמן המקור: י"ג שבט (יארצייט רק ביום הפטירה), יז שבט (מנהגי שבת שירה), כד שבט (קריאת עשה"ד והפטורות יתרו), טז אדר-א (מנהגי בציעת וקידוש על פת), יח אדר-א (נוסח ברכה מעין ג'), כ"ה אדר-א (הושיענו בכ"י), כח אדר-א (נוסח ק"ש שעל המטה), כט אדר-א (הפטורה), א' אדר"ש (נוסח יעו"י), ו' אדר"ש (הפטורה), ט' אדר-ב (נוסח ברכת בורא נפשות), פורים (כל המנהגים!), יז אדר"ש (ניקוד כל מעייני), כד אדר"ש (כוונת אנא בכח), כ"ז אדר"ש (הפטורה), ה' ניסן (נוסח רצה בברהמ"ז), ז' ניסן (נוסח ויהי בסוע), יד-טו ניסן (כל מנהגי מכירת חמץ, אפיית מצות וליל הסדר!), יח ניסן (הודו ופתח אליהו בערב שחזה"מ), יט ניסן (בנוסח תפילת שבת ומוצ"ש חזה"מ ושוי"ט), כד ניסן (שהחיינו בספה"ע), כו ניסן (הפטורה), ג' אייר (הפטורה. הבדלה), ז' אייר (עטיפת ט"ג. לימוד מס' סוטה), י' אייר (טבילת המוציא במלח), יא-יב אייר (דיוקים בתפילה), טז אייר (שריפת הצפורניים), כד אייר (שלישי בחוקותי עולה הקורא מעצמו), ב' סיון (אנא בכח ופרוש עלינו

בליל ש"ק), ג' סיון (לא להסתפר קודם עחה"ש), יב סיון (נהיגה בברכת שנ"ב), יד סיון (לבישת וברכת ט"ק), ל' סיון (שמו"ת, ב' הפטורות בשבת), יט תמוז (הנהגת אדנ"ע בתפילת הדרך), כא תמוז (שהחיינו בביהמ"צ), כג תמוז (קריאת פ' מסעי נפרדת), כח תמוז (הפטורה), ב' מנ"א (תפלין ב' חודשים קודם ברמ"צ), ח' מנ"א (זכירות בכ"י), ט' מנ"א (ראה לעיל), ל' מנ"א (מנהגי אדר"ח אלול), ד' אלול (סדר ברכות התורה), ה' אלול (מנהגנו בלבישת ט"ג - אך מציין "עייני" שו"ת שארית יהודה ודברי נחמיה [אגב, ב' שו"תים הנ"ל - פעמיים באותו עמוד! גם לגבי דכא באל"ף, ראה לעיל ז' אלול]), כה אלול (זמן סליחות), א' תשרי (כל מנהגי ר"ה!), ט"י תשרי (כל מנהגי עריו"כ ויו"כ!), יד תשרי (ד' מינים ואיגודם), י"ז תשרי שחזה"מ"ס (נוסחים בתפילות היום), כ"א-כ"ב-כ"ג תשרי (כל מנהגי הושע"ר שמע"צ ושמו"ח!), כט תשרי (ברכת הקשת), ל' תשרי (מנהגי הלל), א' חשון (קריה"ת לישראל פ' נח), ד' כסלו (מים אחרונים), יב כסלו (ברכת שפטרני), יד כסלו (בהמ"ז על הכוס).

מה ניתן ללמוד מרשימה זו? ובכן, דבר אחד ניתן לומר כמעט בוודאות: בכל מקום שבא מנהג עם טעמו - מציין רבינו את המקור. לגבי כל השאר - מי חכם ויבן.

עוד נקודה שלא ראיתי מי שיעיר עליה - שינויי הלשונות הרבים בכתיבת המנהגים: ברובם - בדרך כלל אלו המופיעים למעלה בכתב איטלקי (נוטה) - נכתב ישר גוף המנהג. ובאחרים מקדים א' מתיבות אלו: נוהגים (א' טבת, כד ניסן, ועד"ז "מה שנוהגים" יז טבת), עס איז א מנהג (יז שבט שבת שירה), נהגינן (י' אייר), הוראה לרבים (ב' מנ"א), מנהגנו (ה' אלול). ועוד. ויל"ע בכ"ז ואכ"מ.

אך בעיני חסידים, ישנם פתגמים הקובעים

ברכה וחולקים רשות מיוחדת לעצמם, באשר הנמנע שלהם היה מלכתחילה - הרבי:

בין אם אלו מכתבים שהרבי הריי"צ שיגר אליו - ולב מי לא ירעד כאשר המקור בשול-הגליון זועק "לש"ס" = לשניאורסאהן, כשברוב הפעמים³¹ הנמנע

הנרמז בשם זה הוא - כ"ק רבינו עצמו³² אשר אין לשער עלום שמו -

ובין דברים שבדודאי נאמרו בנוכחותו, אם בשיחה ברבים ואם בשולחן בית הרב. בחלק גדול מהם ניתן לומר יותר מסתם השערה, שהרבי הריי"צ אמרם **לרבי באופן אישי וביחידות ממש**. על חלקם מעיד המקור "רשימות" הנמצא בעשרות מקומות בלוח³³

הריי"צ בפאריז בצוותא חדא עם רבינו שנכנס ויצא אצלו, ולא היה זקוק לכתוב לו מכתבים.

(32) ראה בתאריכים: ל' שבט (חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש כיום הולדת); ז' תמוז (דרישת סדר אצל רבותינו); י"א אלול (תורת הצ"ח על הלומד תורה לפרקים); יג אלול (הסרת הערלה ביחידות הראשונה); ג' כסלו (ההפרש בין עבודת הבעש"ט והמגיד). [אגב, זה יום הולדתו של אחי רבינו, דובער הי"ד, הנקרא בשמו של הרב המגיד] - וכולם ממכתב "לש"ס ה' תמוז צ"ה", כנסמן בל' שבט וז' תמוז, ובשניים הנוספים מציין רק התאריך.

(33) כמה אופנים בצינוי המקורות לרשימות: לפעמים

ל"צעריי אגודת ישראל" (צאג"י) - ז' וכו' אדר-א' (כל אחד מישראל שליח, חובת הצעירים). דוגמא לאישיות תורנית מפורסמת מאחד החוגים הוא הפתגם של כ"ד אדר-א', שהוא ממכתב "כ"א אדר צ"ח" - לגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל.

(31) מלבד אלו המופנים לחסידים בעלי שם משפחה זה. לדוגמא, בתאריך כ"ב תמוז "לש"ס כ"ד תמוז צ"ז" - והוא לר' זלמן שניאורסאהן (מפערקא, ובאותם ימים כבר ב)פאריז. כמו"כ בתאריך כ' אייר נסמן "ש"ס, י"ב אדר צ"ח" - ואף שבאג"ק במקומו (ח"ד ע' רנד) לא נכתב השם המלא, סגנונו ותוכנו מעידים כאלף עדים כי לא נכתב לרבינו. ועוד ועיקר: באותם ימים (בין ו' אדר-ב עד י"ב ניסן תרח"צ) - שהה הרבי

הרבי בצוותא חדא עם חמיו הרבי הריי"צ

יום ששי ל שבת, ר"ח
 שיעורים. חומש: משפטים, שני עם פירש"י.
 תהלים: קמהקנ.
 תניא: ובוה... שעה כ"ז.
 כסא: וכמה חסידים השבו יום בואם לליובאוויטש
 ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"י בא בפעם הראשונה
 לליובאוויטש אור ליום ששי פ' משפטים שנת תר"ח
 ובכל שנה ושנה הי' עד כל אותו זמנה, ומכאן להניח
 תפילין בה בשעה אשר נכנס להז"צ בפעם הראשונה.

שבת ז תמוז, ה'תש"ג
 שיעורים. חומש: חוקת שביעי עם פירש"י.
 תהלים: לט"ט.
 תניא: פרק יא. והנה... 176 בלבו.
 אמו"ר אמר: חסידות איז נעוץ תחלתו בסופו וסופו
 בתחלתו. די דרגא פון עינולים ככלי אשר ימצא ראש
 וסוף, אבער אחר כל זה איז דער עיקר איז סדר.
 דער בעש"ט איז נעווען א מסודר, דער מעוריטשער
 האט מדרקע נעווען אויף סדר, אין דער עלטער זיידע
 — רבינו הוקן — האט געלערענט חסידים זיי זאלען
 זיין מסודרים, דאס זעהט מען אין זיינע מאמרים,
 בריה, ניגונים, די חסידים וואס האבען געהאט א זמן
 קענען אויף קומען אין ליאזאן — דערנאך איז ליאזאן
 — האבען ניט געהאט קיין רשות בייטען דעם זמן, און
 ארשיון פון רבי'ן, אויף באקומען א רשיון האט מען
 געראפט זאגט א מען.
 כאטש רבי'ן איז נעווען א ועד פיוחד אויף פיהרען
 סדר החסידים, ובראשו מהר"ל אחי רבינו, און
 א באזונדער ועד אויף אנפירען מיט חסידישע יונג
 געלייט ובראשו אדמו"ר האמצעי.

לש"ס = לשינאורסאהן.

חדרים" ("גראנדיאזען חסידות היכל"), ניתן לומר כי הפתגמים שנאמרו "רבי מפי רבי" - הם בבחינת "הביאני המלך חדריו". לא רק "לוח אור זרוע" המאיר ומנחה את מנהגיו ואורחותיו של החסיד, אלא הזמנה לבוא ולטייל "עמי במחיצתי" כנשמות בגוף.

הנה, אנחנו מתלווים לרבי בערב שבועות תרצ"ב ברחובות לנדוורוב, בעת ש"נסענו למקוה לטרוקי"³⁵, ורואים עמו כיצד כ"ק אדמו"ר הריי"צ מגיב למראה אדם הנושא דליים מלאים מים - שהבעל שם טוב³⁶ אומר שזה סימן ברכה!

לר' אלכסנדר כהן. לא פחות מעניינת היא הגדרה נוספת המופיעה שם "אן אמת'ר חסידישער קולטור ווערק" - יצירת תרבות חסידית אמיתית.

(35) כך ברשימת רבינו שממנה נלקח הפתגם. - וראה שיחת ש"פ קורח ג' תמוז סכ"ז (תו"מ התועדויות תשמ"ח ח"ג עמ' 554), בהמשך לביאור (המשנה בפרקי אבות ו) הפסוק "מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה ליי": "ומכאן למדים - במכל שכן וקל וחומר - עד כמה צריך להיות הדיוק בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בכל פרט ופרט, לא מבעי בתורתו ממש, מאמריו ושיחותיו, אלא אפילו בדיבורים שהם בבחינת "שיחת חולין" - לפי ערכו, כמוכן - גם בהם צריך לדייק בכל פרט, כולל גם בדבר שנאמר כאילו בדרך אגב, בעת הטיול, וכיו"ב, בכל תיבה ותיבה יש לדייק וללמוד, ובאופן של לימוד המביא לידי מעשה שהוא העיקר.

(36) במקור: "זאגט דער בעש"ט... זאל מען זאגען, אז דער בעל שם זאגט אז דאס איז א סימן ברכה" - "בעל שם" סתם (ובמקור ברשימות רבינו - גם בפעם הא' "בעל שם" סתם), אך פשוט שהכוונה, וכן צריך לומר, שהבעל-שם-טוב אומר שזהו סימן ברכה (ולא רק שאמר בשם "בעל שם" פלוני שכך צריך לומר) - ראה בארוכה הביאור בזה בשיחת ליל א' דחג

בין אם אלו מכתבים שהרבי הריי"צ שיגר אליו
 - ולב מי לא ירעד כאשר המקור בשולי-הגליון
 זועק "לש"ס" = לשינאורסאהן, כשברוב
 הפעמים הנמען הנרמז בשם זה הוא - כ"ק
 רבינו עצמו אשר אין לשער עלום שמו

(אף שבהם - גם דברים שנאמרו ברבים, ובכל פתגם יש לבדוק לגופו), ובנוסף לכך - פתגמים ממקורות אחרים שהתאריכים והנסיבות מעידים כי מדובר בזמנים בהם שהה הרבי בצוותא חדא עם חמיו הרבי הריי"צ שלא בנוכחות חסידים אחרים, ובחלקם אף ללא בני משפחה נוספים.

בעקבות הגדרתו של הרבי הריי"צ במכתבו הידוע³⁴ את הלוח כ"ארמון פאר חסידי עם 383

מופיע "רשימות" סתם, ללא כל ציון תאריך בהם נאמרו הדברים (כגון: ג' ניסן. ט"ו, י"ח וי"ט תשרי). לפעמים מופיע בתוספת התאריך המדויק והמלא (כגון ט' מרחשון "שיחת כ' מ"ח צג ברשימות"). לפעמים - בדרך כלל כשמקור הפתגם במכתב שהועתק לרשימות רבינו - מופיע רק ציון השנה (כגון י"ד טבת "תרפ"ה. רשימות"). ויש שמופיע רק תאריך או בתוספת המקום שבו נאמר אך בלי הציון רשימות אף ששם מקורם בבירור (כגון כ"ג שבט "אלול רצד. ורשא". כ"ט ניסן "חורף צג").

(34) אג"ק שלו ח"ז עמ' רלא, אגרת מתאריך כ"ח ניסן תשג

רוכלים יהודיים ברחובות העיירה לנדוורוב

עד כמה צריך להיות הדיק בדברי
כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בכל פרט ופרט,
לא מבעי בתורתו ממש, מאמריו ושיחותיו,
אלא אפילו בדיבורים שהם בבחינת "שיחת
חולין" - לפי ערכו, כמוכן - גם בהם צריך לדייק
בכל פרט, כולל גם בדבר שנאמר נאילו בדרך
אנכי, בעת השיעור, וכיו"ב, בכל חיבה וחיבה
יש לדייק וללמוד.

תגובת הרבי לתחילת הפתגם? ועל כך המשיך "מידת
האמת ראה ונפל על פניו?"

וכה מסובים חסידים ושומעים כיצד הרבי שומע
את הסיפור על הרבי הרש"ב הבוכה "בגיל ד' או ה'י"י"³⁹
שרצונו לראות אלוקות; וכיצד הרבי האמצעי מקיץ
מעלפונו ומסביר שכאשר "אבא קורא אין נשמעים
קללות"⁴⁰. כלום פלא שסיימו את הלוח בהזדהות
מלאה עם הפתגם שבחותמו "איך וויל מער ניט אז
דיך אליין" - אינני חפץ כי אם כך בעצמך!

בפתגמים אלו מתבטא ה"אחד באחד יגשו" של
בעלי הלוח, ה"אזור ישראל בגבורה" והקשר העצמי
בין הרבי לכ"ק חמיו הרי"צ.

אך הרבה יותר ממה שניתן להבחין במקורות
הגלויים, מפציע ועולה מתמונה רחבה יותר, המגלה
כיצד חיבורו של משיח "נגלה ונכסה וישוב ויתגלה".

המשך יבוא בע"ה בגיליון הבא.

וכאשר פורים בא, מציץ החסיד מציץ מן החרכים
ורואה את הרבי קורא את המגילה בפני הרבי הרי"צ
בווינא בשנת תרח"צ - כשבמקום אין אפילו מניין!
- וכופל מדעתו את הפסוקים הידועים (ולהרוג,
לפניהם), והרבי הרי"צ מנהגן לו בשביעות רצון,
והנה מתגלה-מתחדש עוד מנהג חב"ד³⁷.

ובכלל אנו צועדים בעקבות עשר גלויות שגלתה
ליובאוויטש, כשהרבי מציין כמקור לא רק תאריך,
אלא גם מקום: ב"ט כסלו אנו במוסקבא, בכ"א
כסלו מגיעים לריגא, בכ"ז כסלו אנו כבר בברוקלין,
ולמחרת אנו באטוואצק, בד' טבת אנו נוסעים
לוורשא, בט' טבת - שיא החורף - מבלים בקיץ של
ווינא, ורק ב"ז טבת מגיע החורף לווינא.

ואם בעונות השנה עסקינן, בכ' אדר-א' פורש
עלינו את כנפיו "סתיו צ"ה". וגם כשלומדים את
הפתגם הזה בפעם השבעים ושמונה - "אין בכלל
עבודה שתהא באמת, כי אם אמת עצמה הינה
עבודה, שהצפורנים הינן אמת" - איננו יכולים שלא
לשאול: האם התיבות "וואס ווערסטו נתפעל" [=מה
הנך משתומם]³⁸ נאמרו ע"י הרבי הרי"צ כשראה את

הסוכות תשמ"ג סעיף ט' (תו"מ התועודיות תשמ"ג ח"א עמ'
162 ואילך).

(37) התיאור בפנים - על פי איגרת רבינו להגה"ח וכו'
הרב יעקב ע"ה לנדא באג"ק כרך יג עמ' שלו, וש"נ. ומוסיף
שם שאחר קריאת המגילה נסובה השיחה לעניין אחר ולא
התאפשר לשאול בפירוש אודות הנ"ל.

(38) כך במקור (!) ברשימות קדשו של רבינו (תו"מ
רשימת היומן עמ' שסח). ועוד יש להעיר, שהכותרת שם
היא: "ש"ק ומוצש"ק, ווארשא, סתו רצ"ה" - כלומר, שהפתגם
הקצרצר הזה התפרסם על שבת ומוצאי שבת! מה שפותח
מקום להשערות, כגון: שתחילת הפתגם נאמרה בשבת,
ואילו (בפעם השנייה שנשוב העניין אודות פתגם זה, שאז
נאמר) השאלה והתשובה - במוצש"ק. ואולי יש בזה חיזוק
מסוים להשערה שאכן הסיפא של הפתגם נאמר כתגובה
להשתממותו של רבינו למשמע הדברים.

(39) ט' חשוון.

(40) יז אלול.

חסיד ש'חי' משיח מתפלל באריכות

בחור שרוצה להתעסק ב'עבודת התפילה', איך הוא מתחיל עם זה? עד כמה היא נחוצה לחיי 'שליחות'? מהי ההוכחה שהבנתי נכון את לימוד החסידות? מה גורם לחיבור האיש לחסידות? האם אפשר להתבונן דקה שלמה? וכיצד ניתן 'לחיות משיח' בצורה שהרבי דורש? «משא מאלף של הגה"ח הרב עקיבא ע"ה ווגנר - ראש ישיבת 'תומכי תמימים ליובאוויטש' טורונטו שבקנדה, שנערך על ידי צוות ארגון 'לחלוחית גאולתית', והוגה על ידו לפרסום - יהיו הדברים לעילוי נשמתו

הגה"ח הרב עקיבא ווגנר ע"ה

ראש ישיבת 'תומכי תמימים ליובאוויטש' טורונטו שבקנדה

נקודה של חסידות, היא שנהפוך את המחשבה וההנחה שלנו. ובשביל זה מוכרח להביא את מה שלומדים בחסידות לידי פועל, על ידי 'עבודת התפלה'.

מי שלומד חסידות בלבד, בלי עבודה חס ושלום, יש לו 'השכלה' טובה ורעיונות טובים שמונחים לו בשכלו. אך זה לא יהיה שייך אליו, זה לא ישנה את חייו. יתכן שזה ישנה את השכל שלו, שייבין באופן אחר, כמו שגם מי שלומד נגלה, יכול להיות גאון ולמדן בלימוד התורה, אבל לא דווקא שזה ישנה את המציאות שלו, את הטבע שלו והחיים שלו. כדי שהחסידות שאנחנו לומדים תהפוך אותנו לחסידים, מוכרחת להיות פעולה והשתדלות מיוחדת, שהחסידות שאנחנו לומדים תהפוך לחלק מהחיים שלנו, וזה שייך אך ורק על ידי 'עבודת התפלה'.

יש 'ווארט' של חסידים בנוגע למה שכתוב 'המשכיל יבין', שהמשך של זה הוא 'העובד ירגיש'. בכדי להביא את ההשכלה של החסידות לידי הרגש פנימי, הרי זה רק על ידי 'עבודה'. כשרק לומדים, זה נשאר בראש

ולא שייך אלינו. זה ממנו והלאה. רק כשחושבים על זה באופן אישי ופנימי, זה משפיע על האדם.

בשעת התפילה חושבים על העניין של החסידות באופן אישי ופנימי, איך שהחסידות שייכת אלי, לחיים שלי. וזה שייך רק בתפילה. בתפילה האדם מקשר את עצמו לקדוש ברוך הוא.

הגורם לחיבור רגשי ואישי לחסידות

חסידות נותנת את האפשרות שאלוקות תהיה נוגעת לנו, אבל בין החסידות לרגש הלב שלנו צריך להיות גשר ומעבר שיחבר ביניהם. והגשר הוא רק 'עבודת התפילה'. ולמה זה ככה? מדוע דווקא על ידי התפילה מתחברים לאלוקות בצורה אמיתית? זה מוסבר בכללות בפרק ג' בספר ה'תניא' ובהמשך

בפירוט יותר במאמרי רבותינו נשיאנו. הנקודה, שמוסברת שם, שבשכל אפשר להבין הרבה דברים, אבל זה לא משנה אותי.

יש את המוחין ('חכמה' ו'בינה'), אבל זה לא משפיע על המידות. בשביל שהשכל ישפיע וישנה את הרגשות, זקוקים ל'דעת' והרגשה. התבוננות מעמיקה שכובשת ו'מחנכת' גם את הרגשות. הזמן בו ניתן לייצר 'דעת' והרגשה באלוקות, זה בעת התפילה, שאז זה 'שעת גדלות המוחין' וזמן מסוגל להתחבר רגשית להשכלה.

שמעתי פעם בעת התוועדות, מאחד ה'שלוחים', שסיפר בצורה אקראית, שהוא היה מעשן. יום אחד קרובת משפחה שלו שהייתה מעשנת, קיבלה את ה'מחלה ההיא'. מאז הוא הפסיק לעשן. הוא עצמו אמר: קודם לזה הוא הבין בשכל שזה מסוכן לעשן, אבל זה נשאר בראש. כשקרה מה שקרה (ל"ע ול"ע) לקרובתו, וראה זאת במו עיניו, הוא חש בסכנה ומיד זה פעל עליו להפסיק. הנקודה שבזה, שכאשר העניין נהיה 'שלי', זה נוגע ופועל עליו. אבל אם זה 'רחוק' ממנו, זה לא

הרב עקיבא ווגנר ע"ה בתפילה

רלוונטי ומשמעותי עבורו.

בטבע שלנו - אלוקות זה דבר שרחוק מאיתנו. המציאות שלנו היא גשמית. אצלנו 'עולמות' ומציאות גשמיות הם בפשיטות, ורק אלוקות בהתחדשות. זהו טבע של נברא. לכן, גם אם נבין בצורה טובה מושגים של 'אחדות השם', זה לא נוגע לנו, לחיים שלנו הגשמיים. זה נשאר 'רחוק' ורוחני.

התכלית של החסידות

אדמו"ר הזקן אומר, שיכול להיות 'חכמה' ו'בינה', אבל זה לא משנה כלום. זה לא יוליד 'אהבה ויראה'. מה מוליד את המידות? 'דעת', התקשרות. זה כל כך מקושר אלי ונוגע לי, שאני 'מקשר דעתו בחזק ובהתמדה בגדולת אין סוף ברוך הוא'. זה אכפת לי.

איך מתקשרים עם העניין שלומדים? זה יכול להיות רק על ידי 'עבודת התפילה'. בתפילה חושבים על זה באופן שזה נוגע אלי, בצורה אישית. חסידות משנה את הקרבת אלוהים טוב, 'לקרבת אלוהים לי טוב'. את 'גדלות השם' ב'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין', איך שזה מובן בשכל, לחיבור והרגשה אישית בזה.

מאחר שכל התפילה אני מדבר איך כל ההתהוות נוגעת אלי, רק אז יש אפשרות שהחסידות תהפוך אותנו לחסידים. המטרה העיקרית והתכלית של לימוד החסידות - זה 'עבודת התפילה'.

הרבי הרש"ב דיבר על כך בחריפות רבה בשיחותיו, עד כדי כך שהתבטא שמי שלומד חסידות כ'השכלה' גרידא ללא 'עבודת התפילה', הוא מקבל 'שנעל אין נאז' [= מכה באף] מאדמו"ר הזקן, ו'קרוב לומר שהוא מעמיד צלם בהיכל'...

כך מתחילים בעבודת התפילה

אז איך מתחילים להתעסק ב'עבודת התפילה'?

הנחת יסוד, יש לדעת שזה תפקיד המשפיעים להסביר ולהדריך כל אחד איך מתפללים באריכות ומה נדרש ממנו. עם זאת, אבל ננסה להסביר את העניין בצורה כללית.

ראשית, כדי שתהיה אפשרות להתפלל כדבעי, צריך ללמוד עניין בחסידות בצורה טובה. לא צריך אמנם להיות 'משכיל' או בעל 'ראש טוב' וכשרונות, אבל כל אחד צריך שיהיה לו עניין בחסידות שהוא מבין היטב לפי הכשרונות והיכולת שלו.

כל סוגיה בחסידות, אפילו העמוקה ביותר, ניתנת להסברה ולהבנה לכל אחד.

כשהייתי בחור, התוועד איתנו אחד ה'שלוחים' בקליפורניה, שהיה 'משכיל' גדול בחסידות עם חוש הסברה מיוחד. הוא הסביר לנו כיצד חלה אצלו המהפכה הגדולה בהבנת החסידות.

הוא סיפר שהמשפיע שלו היה ר' ישראל ע"ה גייקובסון, והוא היה מוסר שיעורים בחסידות באנגלית. אצלו זה היה 'חידוש במעשה בראשית'. אצלו היה מונח בפשטות, שחסידות זה באידיש. וכשהוא ראה שאפשר לומר שיעורים בחסידות באנגלית, זה הביא אותו להבנה שחסידות זה לא 'אותיות'.

לאחר שמבינים עניין בחסידות בצורה טובה ובהירה, אז אז יש לנו את ה'כלים' עם מה לעבוד.

השלב הבא הוא, שצריך להתרגל לחשוב חסידות. כלומר, לפני התפילה יש לחשוב על החסידות באופן

אישי: 'מה למדתי', 'מה זה משנה לי', 'מה הנפקא מינה מה'מאמר' בחיים שלי? אתה לומד משהו על הקב"ה.

כל 'מאמר' צריך ללמד אותנו רעיון כלשהו, לתת לנו מבט חדש על העולם; איזושהי גישה ותובנה מחודשת באמונה בה'. כשחושבים על זה באופן אישי, המחשבה בזה מחברת אותנו למושג האלוהי, ההתבוננות מקשרת אותי לעולם אחר - עולם של אלוהות. התפילה מקשרת את החיים שלנו לאלוהות, ובכדי להתקשר לאלוהות, צריך לחשוב על האלוהות.

ככל שאני חושב ומתבונן יותר בחסידות, זה נעשה יותר אישי ויותר קרוב אלי. הקשר לזה נעשה אמיתי ופנימי יותר. שהרי כידוע, המחשבה היא הלבוש הפנימי ביותר של הנפש. על ידי ההתבוננות, החסידות היא לא מופשטת, היא נהיית מוחשית.

וכשאלוהות נהיית מוחשית, אז התפילה היא אחרת לגמרי.. אני פשוט מתפלל לקב"ה. זאת אומרת, שכל מילה בתפילה היא התקשרות באלוהות! מי שאין לו את הכלים האלו של חסידות, פשוט זה לא תפילה... זה עוד נוסח מילים שמדקלמים...

אחרי שמתבוננים בעניין בחסידות קודם התפילה, אז כל פירוש המילות בתפילה מקבל משמעות אחרת, אמיתית ומוחשית יותר.

חסידים שאלו פעם, מדוע יש לחשוב חסידות לפני התפילה, הרי אפשר להתעורר מאמירת 'לחיים' הגונה קודם התפילה. ותירצו: שאם באמצע התפילה תרד ההתעוררות, אז לא יהיה אפשר לשתות שוב 'לחיים' באמצע התפילה, אבל לחשוב חסידות שוב באמצע התפילה, זה אפשרי ואף רצוי...

במילים אחרות, כשמרגישים צורך 'להתעורר' שוב באמצע התפילה, אפשר לחשוב שוב חסידות.

הנקודה ששווה בכל דורות חב"ד

כשחושבים מה היה ה'קאך' העיקרי בדור של הרבי הרש"ב, דומה שזה החסידות בשופי שהתגלתה בימיו. בתקופת האור של המשך תרס"ו, תער"ב וכו'.

כשחושבים מה היה ה'קאך' העיקרי בתקופת הרבי הרי"צ, נראה שהדגש היה במיוחד על עניין מסירות הנפש להפצת היהדות והמעיינות.

ולגבי החידוש המרכזי אצל הרבי מלך המשיח - ניתן אולי לומר שזה העניין של 'שליחות'.

היו חסידים שהשינויים הגדולים בין הדורות הפריעו להם, והתקשו מאוד לקבל זאת. במבט שטחי זה היה נראה כאילו זו חסידות 'אחרת'... אך אם נתעמק קצת, נראה שהכל באמת זה בדיקת אותו

אבל לנסוע לשליחות בחור
נידה לכל החיים - זה היפך
כל היגיון! זו מסירות נפש
לכל דבר.

ואכן, זה מחזיק מעמד
כאשר החסיד נשאר חסיד
לגמרי ועולה ברוחניות
במקום השליחות. אחת
הדרכים לכך היא על ידי
עבודת התפילה!

פעם הגיע בחור לבית
כנסת באיסט סייד שבמנהטן.
רב בית הכנסת היה חסיד
באבוב. הרב פנה לבחור
וסיפר לו איך נהיה לרב
בבית הכנסת הזה. הוא היה
גר בשכונת ויליאמסבורג,
המובדלת ממנהטן על ידי
גשר ויליאמסבורג. באחד
הימים פנה אליו האדמו"ר

מבאבוב, וביקשו לעזוב את ביתו ולעבור לצד השני
של הגשר, כדי להיות רב בבית הכנסת הזה ב'מנהטן'.
החסיד לא רצה בשום אופן לעזוב את הסביבה
החסידית שלו. האדמו"ר ניסה לשכנע אותו שוב
ושוב, אך ללא הועיל.

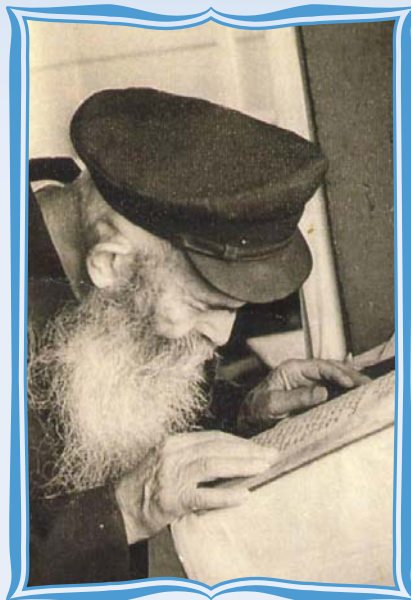
משראה האדמו"ר מבאבוב שלא הצליח בזה,
התאכזב מאוד: 'הלויבאוויטשער רבי עושה קנייעטש
בשטערן [= קמט במצח] ואברך נוסע לקצה השני
של העולם, ואני לא יכול לפעול עליך לעבור לקצה
השני של הגשר?!'... אחרי כזה משפט, הוא לא יכול
עוד לעמוד מנגד, ופנה להיות רב בצד השני של
הגשר...

בעיניים של העולם, באמת לא שייך לנסוע
ל'שליחות'.

אבל אם מתעסקים ב'עבודת התפילה' וחיים את
העובדה שהעולם זה לא האמת ואלוקות זוהי האמת,
אז אפשר להתמסר ל'שליחות' בצורה רצינית, בכל
מקום ובכל מצב, מתוך שמחה וחיות.

כך מתחילים להתבונן בחסידות

יש סיפור המובא באחד המדורים בספר 'התמים'
מאחד מזקני החסידים, שם מובא איך התמימים
והחסידים התרגלו להתרכז בהתבוננות בחסידות.
בהתחלה הם ריכוזו את המחשבה לדקה, שתי דקות.
אחרי זה העלו זאת לחמש, ועשר דקות, וכן הלאה
בהדרגה, עד כדי כך, סיפר החסיד על עצמו, שפעם
הוא התחיל להתבונן לפני תפילת 'מעריב' בתחילת

חסיד שקוע בתפילה

עניין. איך תיתכן מסירות
נפש עצומה כזו של אלפי
חסידים בזמן של הרבי
הריי"צ? חסיד הרי ידע שהוא
הולך ללמד קבוצת ילדים
שאתמול המלמד שלהם
נתפס ונשלח לארץ גזירה,
ויש סיכוי טוב שגם אותו
יתפסו בקרוב... זו מסירות
נפש בלי שום חשבונות, ללא
היגיון כלל [הרבי שליט"א אכן
דיבר על כך בבכיות עצומות,
שזה יותר מהמסירות נפש
של 'חנניה מישאל ועזריה'].

מאיפה חסידים קיבלו
את הכוח לזה? זה תוצאה
ישירה מחסידות. ה'אפליג'
[= ההנחה] ד'אין עוד מלבדו'
מלימוד החסידות, בא לידי
ביטוי בתנועת המסירות

נפש למעלה מכל חשבונות! כאשר 'מתפללים' עם
החסידות, האדם נעשה 'חסיד', ואלוקות נהיה דבר
אמיתי ומציאות העולם לא כל כך אמיתי.

אותו הדבר בדיוק בנוגע ל'שליחות' בדור שלנו -
לימוד החסידות ועבודת התפילה נותנים כוח מיוחד
להצלחה ב'שליחות':

יש פתגם של חסידים על מאמר רז"ל 'עז פנים
לגיהנום' - מי שיש לו עבודה פנימית חזקה ('עז
פנים'), אפשרי שילך להשפיע למקומות נמוכים
ביותר ('גיהנום'). מי שעוסק בעבודת החסידות
ומתפלל באריכות, אז לא נוגעים לו כל הניסיונות
וההפרעות של העולם; הוא יכול להשפיע ולהפוך
את העולם עצמו לאלוקות, מפני שהוא רק משפיע
ולא מושפע.

סוד ההצלחה ב'שליחות'

היציאה לשליחות, היא למעלה מכל הגיון. לקחת
אברך צעיר מהכולל, ולשלוח אותו למקומות בהם
אין כל סממן אידישקייט. איך הוא שורד זאת מבלי
להיות מושפע?

כל גדולי ישראל לא ראו אפשרות של ההנהגה
כזו. האדמו"ר מגור זצ"ל התפלא על זה ב'חידות'
עם הרבי מלך המשיח, ואמר שמילא לשלוח 'כולל'
שלם זה אפשרי, אבל אברך אחד? איך הוא יסתדר
עם ה'פרומקייט' וה'חסידישקייט' שלו?

גם אחרי שהרבי מסביר לו - הוא אמר שאולי
אפשר לשלוח גם יחידים, אבל רק לשנה-שנתיים,

הלילה, ולהפתעתו הרבה כשהוא התעורר משרעפיו, הרגיש שעוד מעט מגיע 'עלות השחר'... התבלבל החסיד וקפץ מהר להתפלל 'מעריב', אך איחר את הזמן, כי כשסיים, כבר ראה זריחת השמש...

מסופר שם, שכל חייו עשה תשובה והתחרט על ה'מעריב' שהחמיץ, בגלל ההתבוננות בחסידות. אלו היו ה'עבירות' שלו...

המסר של הסיפור בנוגע לאופן ההתרגלות להתבונן בחסידות, הוא נוגע ושייך גם היום לכל אחד ואחד. זו הדרך, וזה בדוק! צריכים להתחיל להתרכז ולחשוב בהדרגתיות.

תתחיל לחשוב אפילו שתי שניות, חמש שניות. אין אחד שלא שייך לזה. למדת 'מאמר' תחשוב עליו לפני התפילה. אפילו 30 שניות. כמובן שיש הרבה שיכולים להתחיל מכמה דקות, העיקר זה להתרגל להתרכז בעניין בחסידות.

הרבי מלך המשיח מספר על בית כנסת אחד של 'ייקים', שאדמו"ר הרי"צ הגיע לשם, ועורר אותם על החשיבות של ההתבוננות בתפילה. אחרי תקופה הרבי הרי"צ חזר לשם, ואחד ה'ייקים' סיפר לו, שבזכות דבריו הוא לומד חסידות ומתבונן בזה קודם התפילה, כפי שהרבי הודריך ותבע מהם, עד כדי כך שה'אחד' של 'שמע ישראל' לוקח לו כמעט דקה שלימה...

הרבי למד מזה כמה עניינים, אבל אם נחשוב על כך, באמת זה עניין עצום! דקה זה זמן ארוך מאוד. מתי לאחרונה חשבנו ב'אחד' קרוב לדקה? רק דקה אחת! אבל היא דורשת מאמץ ועבודה. זה הישג נפלא וצריך להתרגל לזה. כל אחד צריך לעשות חשבון לעצמו, לכמה זמן הוא שייך להתרכז ולהתחיל מזה. לאט לאט.

חסידים עובדים על זה שנים רבות, אך בחורים צעירים, בוודאי יש להם את כל החיים לפניהם כדי לעבוד על זה...

לשטוף את הראש בזה

חשוב לי להבהיר נקודה שהרבה טועים.

כמובן שצריך ללמוד הרבה חסידות ובשופי, אבל מוכרח שלכל אחד יהיה עניין, נושא אחד

ישנם שיש להם
'קאך' במשיח. הם
לומדים את שיחות
ה'דבר מלכות' מהשנים
תנש"א-תשנ"ב, והם
חוזרים על ביטויים
'שמימים' ומזה הם
מתעוררים... עם כל
הכבוד, זה לא נקרא שיש
חיות 'משיח' בפנימיות.
זה 'מקיף'.

בחסידות, שהוא יהיה 'העניין שלו'. נקודה בחסידות שהוא חוזר עליה שוב ושוב (בנוסף ללימודים הרגילים, כמובן), כמו שכתוב 'מאה פעמים, מאה פעמים ואחד'. ובזה צריך הוא להתבונן.

באיזה נושא? עדיף רעיון שהוא נמשך אליו, ש'ליבו חפץ'. אחרי תקופה להחליף גם לנקודה אחרת. כך או כך, נחוץ ביותר 'לחיות' עם עניין בחסידות; 'לשטוף' איתו את הראש ואת הלב.

אני מכיר שוחט חסידי שהתוועד בטורונטו עם קבוצת יהודים, שהם לא חסידים גדולים... הוא תבע מהם בכל ההתוועדות, שלכל אחד יהיה 'מאמר' שאותו הוא לומד וחוזר עליו, ואיתו הוא 'חי', בנוסף לכל שאר הלימודים.

גם אצלו ראו שיש לו 'מאמר' אחד שאיתו הוא 'חי' שנים ארוכות. וכידוע פתגם החסידים על דבר המשנה 'במאמר אחד יכול להיבראות' - שעל ידי שלומדים ומתבוננים ב'מאמר אחד', נבראים מחדש...

כל אחד צריך שיהיה לו את ה'מאמר אחד'. יש לו דבר שבזה הראש שלו מונח, הלב שלו מונח בזה, הנשמה מונחת בזה. בזה הוא 'חי'. וזה מה שישנה אותו.

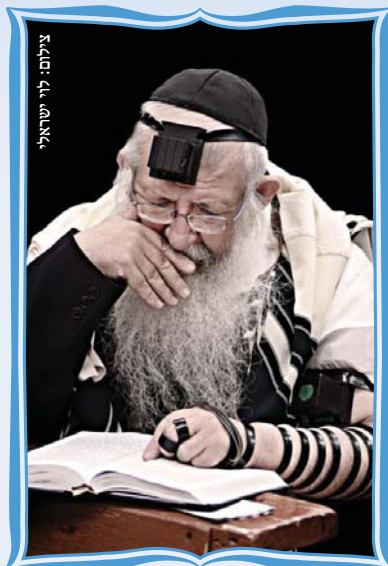
צריך להתפלל באריכות בזמן?

יש המצטטים מרבתינו נשיאנו, ש'עבודת התפילה' לא הכוונה דווקא לאריכות בזמן, אלא בעיקר לכוונה בתפילה.

דבר ראשון, צריך לדעת שהרבי מלך המשיח דיבר על כך בצורה מפורשת (בכמה מקומות ובמיוחד בהתוועדות דשבת פרשת 'נח' תשכ"ה, וגם הוגה), שכדי שתהיה כוונה בתפילה, נחוצה דווקא אריכות בזמן, ולא מספיק 'טוב מעט בכוונה'. הרבי דורש בפירוש מכל אחד להתפלל באריכות הזמן.

עניין נוסף יש בזה, שהנקודה והמטרה של 'עבודת התפילה' זה לשנות את המבט ואת ההשקפה. נכנסים לעולם אחר, רוחני. אם אנחנו קרובים לאותו עולם, זה בהחלט יכול להיות נסיעה קצרה, אבל הרי אנחנו לא קרובים לעולם הזה.

טכנית, אי אפשר להגיע לתוצאות של 'עבודת

צילום: יו שרדאי

חסיד שקוע בתפילה

לומדים על משיח ומדברים על משיח, אבל לא מתפללים באריכות - זה 'משיח' של מתנגדים או של חסידי פולין. ה'משיח' החב"ד, זה להפנים ולהתבונן בענייני משיח, 'להתפלל' עם המאמרים והשיחות על משיח, וכך אפשר 'לחיות' משיח באמת.

ישנם שיש להם 'קאך' במשיח. הם לומדים את שיחות ה'דבר מלכות' מהשנים תנש"א-תשנ"ב, והם חוזרים על ביטויים 'שמימיים' ומזהם הם מתעוררים... עם כל הכבוד, זה לא נקרא שיש חיות 'משיח' בפנימיות. זה 'מקיף'. יש לקחת את השיחות העמוקות על ענייני משיח מהשנים תנש"א-תשנ"ב, ללמוד אותם בצורה רצינית 'אליבא דנפשיה', להתבונן בהם ו'להתפלל' איתם!

מיהו החסיד ש'חי משיח'?

בשיחות ובמאמרים הרבי נתן לנו את ה'משיח', ואנחנו צריכים רק 'לפקוח את העיניים' ולהתבונן בזה בתפילה. זה נקרא חסיד ש'חי משיח'.

במאמר של 'ואתה תצווה', הרבי דורש שנרצה שיהיה גילוי 'עצמות ומהות' בגאולה! שכשנבקש בתפילה שלוש פעמים ביום 'ותחזינה עינינו', נתכוון לגילוי ה'עצמות' באופן שאינו נוגע שום דבר רוחני או גשמי כל זמן שחסר גילוי ה'עצמות'!

וכפי שהרבי מסביר שם - זהו כוונתו של כל יהודי בפירוש המילות שלו, באמירתו 'ותחזינה עינינו' וכו' שלוש פעמים ביום או יותר! שיהודי יהיה נשבר ונדכא ו'אינגאנצן צוטרייסלט' [= דמזועזע לחלוטין], מזה שאין גילוי אלוקות בעולם כולו. בשביל שנרצה משיח כמו שהרבי דורש, עד כדי כך שנזדעזע מחוסר בגילוי ה'עצמות' - מוכרחים להתעסק ב'עבודת התפילה' כמה שיותר. אין שום דרך אחרת.

אכן כן, בשביל להיכנס לעגלה של הרבי שליט"א, מוכרח להיות 'עבודת התפילה'. על ידי התפילה, הכל נהיה יותר אמיתי; אז אפשר להרגיש ולהתחבר לזה בצורה אישית ופנימית. מי שמתפלל באריכות, יש לו משיח אחר, יהדות אחרת, רבי' אחר. הכל יותר אמיתי ומוחשי.

מאמר זה נערך על ידי צוות ארגון 'לחלוחית גאולתית' - התודה והברכה נתונה להם.

התפילה' בתוך זמן קצר. אצלנו ה'עולמות בפשיטות' ואלוהות בהתחדשות'. גשמיות תופס אצלנו מקום, והמטרה היא שאלוהות תהיה יותר בפשיטות בחיים שלנו. השינוי הזה לא שייך שיחול בזמן קצר, כי זה פשוט רחוק מאיתנו. בשביל להתרומם לעולם של אלוהות, זה לוקח זמן ומאמץ.

וכידוע הסיפור עם הרב ה'מגיד ממעזריטש' וחבירו, שה'מגיד' הסביר את סיבת האריכות בתפילתו, מאחר שזה נסיעה ארוכה ומייגעת להתעלות בתפילה.

אם כך המגיד, מה אנחנו יכולים לומר בזה? אם לא נותנים מספיק זמן לתפילה באריכות, פשוט לא ניתן להגיע לתוצאות של 'עבודת התפילה'.

(ואולי אפשר לומר על פי 'ליקוטי תורה' פרשת חוקת, שבדורות קודמים זה אכן יכול היה לקחת בפחות זמן, אבל בדורנו מצד טבעי האנשים, זה מוכרח לקחת אריכות בזמן. ובמילים אחרות: דווקא בדורנו יש להאריך בתפילה בדגש יותר מדורות עברו).

להתבונן לפני התפילה בשיחות ה'דבר מלכות'

יש השואלים למה עושים 'קאך' מהעניין של 'עבודת התפילה' בתקופה שלנו, שלכאורה העיקר זה העניין של 'משיח' ובה צריכים להשקיע את הכוחות והמאמצים.

בשביל להבין זאת, יש להקדים ולהסביר מה זה 'משיח'?

חסידות מסבירה ש'משיח' זה 'ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר'. מקובל אצל חסידים שיש שלושה סוגי 'משיח'. ה'משיח' של המתנגדים - שיהיה הרבה כסף ומעדנים כעפר. ה'משיח' של חסידי פולין - שיהיו גילויים גדולים ומקיפים עצומים של אלוהות. אבל 'משיח' החב"ד - זה גילוי 'עצמות ומהות' באופן פנימי.

במילים אחרות, כדי 'לחיות משיח' עכשיו - מוכרחים להתעסק ב'עבודת התפילה', שבדרך זו מחזירים אלוהות בצורה פנימית. זה 'משיח' אם

החביבות הרבה שהרבי מעניק לכותבי ההערות והפלפולים

אלפי חוכרות יצאו עד כה לאור "קובץ הערות התמימים ואנ"ש" - אחד הפרויקטים החינוכיים המרשימים עליו ניצח הרבי מה"מ << במנהיג המצמיח את גידוליו, דאג הרבי לעודד את התמימים ואנ"ש לעיון, לחקור, לשאול ולהעלות על הכתב את הערותיהם שעלו מתוך מסכת לימודם << בהתוועדות השלוחים הגדולה בתבל שהתקיימה במקום 'כינוס השלוחים' תשפ"א, היו מהשלוחים ששיתפו סיפורים ומעשים בהם ניכר עד כמה עניין 'הערות התמימים ואנ"ש' חשוב לרבי

מחווה נדירה מהרבי לבחור צעיר

מספר הרב אלטער פישל בוקיעט, שליח הרבי בלקסינגטון, מסצ'וסטס:

למדתי במוריסטאון בשנים תשל"ח-ט. בשנה השניה שלי במוריסטאון ניגש אלי ואל חברי הרב לוי גרליק שי' המשפיע ר' אלימלך צוויבל ע"ה, וביקש שננהל את מערכת 'הערות התמימים' של הישיבה. הצעה זו קסמה לנו מאוד, והתחלנו לעבוד במרץ.

עד אותה תקופה הישיבה הייתה מוציאה לאור קובץ הערות מדי חודש, ומאז שהתחלנו לנהל את המערכת באלול תשל"ח, התחלנו להוציא לאור קובץ מדי שבוע. הסדר היה שכל שיש בבוקר, אחד מאיתנו היה נוסע במיוחד לניו יורק למסור עותק מהקובץ הטרי לרבי, והיה חוזר לישיבה לפני שבת.

בערב שבת פרשת ויצא - אחרי כמה שבועות ברצף שהוצאנו לאור קובץ הערות - היה תורי לבוא למסור את הקובץ.

הגעתי ל־770 בסביבות עשר בבוקר ופגשתי את הרב לייבל גרונר כשהוא עומד להיכנס לרבי עם ערמת הדואר היומי. הבאתי לו את הקובץ והוא שם אותו מעל ערמת המכתבים ונכנס לרבי. הרבי הביט על הקובץ ושאל: "יעדער וואך?" (כל שבוע?), הרב גרונר ענה שכן. הרבי שאל: "ווער טוט עס?" (מי עושה את זה?), והרב גרונר ענה שלמיטב זכרוננו לוי גרליק ואלטער בוקיעט באים כל שבוע ומביאים בעצמם את הקובץ, והוא משער שהם אלה שעוסקים בזה.

באותו זמן הייתי במשרד של 'המרכז לעניני חינוך' ולא ידעתי כלל על המתרחש בחדרו של הרבי.

פתאום הטלפון צלצל והמזכיר הרב חודקוב, שהיה היחיד בחדר חוץ ממני, הרים את הטלפון ושמעתי אותו אומר: "הוא כאן.. אגיד לו שישאר", ומיד פנה אליי והורה לי לחכות. כשהרב גרונר יצא מחדרו של הרבי, ביקש ממני עותק נוסף של הקובץ, וכ'תמורה' הביא לי את העותק הראשון שנתתי לו קודם להכניס לרבי, ועל העמוד הראשון היה כתוב בכתב יד קדשו של הרבי: "אשרי חלקך וגדול זכותך".

הייתי אז בחור בן שמונה עשרה, ולקבל כזה מענה היה דבר נדיר...

כשחזרתי לישיבה, המשפיע ר' מיילך ע"ה אמר לי: "מ'דארף דיר געבן קלעפ" (צריך להרביץ לך...), מדובר כאן על הרבי, ואתה בחור... וקיבלת כזה מענה...

אני זוכר שהתשובה הזאת נתנה לנו חיות ומרץ לכל השנה, ולקראת י"א בניסן הוצאנו לאור ספר ובו הערות ופלפולים של התמימים.

בן החלו 'הערות התמימים' ואנ"ש'

מספר הרב יוסף מינקאוויטש - מונטריאול, קנדה:

בחורף תשל"ב, כהכנה לשנת השבעים של הרבי, הייתה התעוררות רבה להתחזק עוד יותר בלימוד השיחות המוגהות, וקבעו זמן של שבעים דקות בלימוד השיחות, אחרי סדר הישיבה בערב. כמה בחורים ב־770 התחילו להו"ל בפעם הראשונה דף 'הערות התמימים' ששימש כבמה לשקלא וטריא במה שכתוב בשיחות. בהתחלה היתה, קצת הסתייגות, הרי מי אנו לשאול שאלות על השיחות של הרבי. בסוף השנה הוכן קובץ מלוקט מההערות והביאורים שי"ל מקודם בדפים בודדים, ונקרא בשם 'הערות התמימים'. קודם ההדפסה שלחו את הקובץ לרבי. בשם של הקובץ הרבי הקיף בעיגול את התיבה "התמימים" וכתב: "לכאורה שולל השתתפות דכו"כ - אולי להוסיף "ואנ"ש" (או כיו"ב) וכן בהפתח דבר וכו".

מאז נקבע השם "הערות התמימים ואנ"ש".

כמו כן כתבו לרבי שהדפסת הקובץ תעלה לערך \$600, והרבי כתב על זה: "10% השתתפות מקרן הע' (כשאר ע"א מוסדות)". כלומר, שבהמשך לפרוייקט ע"א מוסדות שהרבי ביקש לייסד בהתוועדות י"א ניסן תשל"ב, הרבי קבע ש'הערות התמימים ואנ"ש' הוא אחד מאותם ע"א מוסדות שהתייסדו לכבוד שנת השבעים של הרבי! ולכן יקבלו השתתפות מקרן הע' כמו שאר הע"א מוסדות.

מאז ואילך נהיה זה מנהג קבוע אצל אנ"ש והתמימים, ועד היום כל ישיבות חב"ד בעולם מו"ל קובצי הערות בשיחות הרבי.

כידוע הרבי הראה חביבות מיוחדת לקובצים אלו. הרבה פעמים הביא הרבי עמו את הקובץ בתוך סידורו לתפילת קבלת שבת ושחרית, והיה מעיין בו (בדרך כלל היה זה הקובץ של אהלי תורה או מאריסטאון). הרבי אף כתב הערות על גליונות הקובץ, והללו נדפסו בקבצים הבאים. בכמה התוועדויות דיבר הרבי על מה שנכתב בקבצים אלו.

לאחד שכתב לרבי הערה על שיחה, השיב הרבי: "ולעתיד כדאי שישלח הערותיו לא' מהליקוטים היוצאים לאור כאן ובמוריסטאון וכו".

רש"י שיחות

מוסיף ומספר הרב מינקאוויטש:

בשנת תשכ"ה הרבי התוועד כל שבת, ובמשך ההתוועדות ביאר את הפירוש רש"י הראשון והאחרון בפרשה. כיון שידעו מקודם איזה פירוש רש"י יסביר הרבי בהתוועדות, היה הרבה זמן לעיין בזה.

כל ה'משכילים הגדולים' ניסו להבין מה יכול להיות קשה בפרש"י שהרבי ידבר עליו; או שלא מצאו שום דבר שאינו מובן, או שהקשו קושיות מסובכות בפלפולים עצומים.

בהתוועדות עצמה, הרבי הקשה קושיות פשוטות וחזקות של 'בן חמש למקרא', וכולם היו משתוממים איך לא שמו לב לדברים הפשוטים שצריכים הסבר... הרבי תמיד ענה על השאלות בשיחות הבאות, ולא באותה שיחה בה הציג את הקושיות.

בזמן שבין השיחות, היו שניסו למצוא תירוץ על השאלות, והיו אכן 'אייזערנע קשיות'; ואז בשיחה הרבי היה עונה על הכל בבהירות ובפשטות. ושוב היו משתוממים, איך לא ראו את התירוץ!

• • •

נשאלתי פעם בנוגע לרש"י שיחות, מי הבן חמש למקרא הזה שהוא כזה גאון עצום? מעולם לא היה כזה בן חמש!... ועניתי שפעם שמתי לב ש'חמש' זה ראשי תיבות: חידושי מ.ש.

החביבות של הרבי לכתיבת הערות

מספר הרב שאול משה אליטוב, שליח הרבי בכפר סיטרין:

בשנת תש"מ הגעתי מארגנטינה ללמוד ב'תומכי תמימים' בלוד.

באותה עת הרבי עודד רבות שהבחורים ואנ"ש יכתבו הערות ופלפולים בלימוד, ולהדפיס זאת. האחראי בישיבה על כתיבת הערות היה המשפיע הרב יוסף ישעי' אברהמס שי'.

יום אחד הגיע מכתב מהרבי למערכת של 'הערות התמימים' בישיבה, בו כתב הרבי: "להצלחה בעבודת הקודש", וחתימת יד קדשו.

כדי להפיח רוח חיים בין הבחורים, להוסיף בכתיבת הערות בישיבה, הרב אברהמס הכריז: כל בחור שיכתוב הערה בלימוד - יכנס להגרלה על מכתבו של הרבי למערכת הערות.

מכיון שאני הגעתי תקופה קצרה לפני כן

מארגנטינה, ועדיין לא התרגלתי ללימודים ברמה שלמדו בישיבה בלוד, לא ידעתי איך כותבים הערות... עם זאת, רציתי מאד לזכות בכתי"ק.

בצר לי נגשתי לרב אברהמס עם איזו שאלה, שלא היתה באמת 'שאלה ראויה לשמה' (במפרשים רגיל הלשון "ויש ליישב בדוחק", אבל כאן השאלה היתה בסגנון של "יש להקשות בדוחק"...). הרב אברהמס שראה את צמאוני לזכות בכתי"ק, עזר לי לפתח את השאלה, עד שבסוף יצאה הערה שהיה שייך להדפיס...

בכיליון עיניים המתנתי לראות מי יהיה הזוכה המיוחל, ולמרבה שמחת, זכיתי בהגרלה של המכתב!...

מאז הזכיה בכתי"ק, התחלתי להתעסק יותר ויותר בכתיבת הערות. היה זה 'פתיחת הצינור' מלמעלה, ובמשך השנים זכיתי לקבל תשובות מהרבי על הערות שלי. הרבי הגיב בהתוועדויות למעלה מחמש עשרה פעמים (!) על הערות שכתבתי, ביניהם הערות ברמב"ם, רש"י, ועוד.

האם היו שאלות על ההתוועדות?

מספר הרב יהודה לייב שפירא, שליח הרבי במיאמי, פלורידה:

פעמים רבות ביום ראשון בבוקר, הרב לייבל גרונר היה נגיש אלי, ושואל אותי אם יש שאלות על ההתוועדות של שבת. הרב גרונר אמר, שקרה כמה פעמים שביום ראשון בבוקר נכנס לרבי, והרבי שאל אותו האם הגיעו שאלות על ההתוועדות. ואם לא היו שאלות, הרבי אמר שאף אחד לא מתעניין וכו'...

מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת - והנהגת שמאי

מספר הרב שמואל אשר בעגון, שליח הרבי בס. פאולו, ברזיל:

בשנת תשמ"ג כשלמדתי ב'770, היה לי חבר שעבד ב'ועד הנחות בלה"ק'.

יום אחד אמר לי, כי מי שכותב מראי מקומות בשביל ההנחות בלה"ק לא יהיה שם לשבועיים-שלושה הבאים, והוא ביקש שאבוא למלא את מקומו, וכך היה.

פעם אחת בהתוועדות הרבי הזכיר את מאמר

שהרבי שואל כמה עלתה ההקדשה? עשיתי חישוב והיה \$4.50. אחרי חצי שעה ר' בנימין ניגש אלי ואמר לי שמסר לרבי, והרבי הוציא מכיסו \$5 ואמר לתת את זה...

זכורני שאחרי זה היה שקו"ט למי הכסף שייך - האם לוועד של הקובץ הערות או לי. בסוף הוחלט שזה יישאר אצלי, כי אני שילמתי על זה.

זה היה הרי לפני שהתחיל המושג של חלוקת דולרים, ודולר מהרבי היה אז "קר המציאות".

אות אחת משנה את התוכן כולו

מספר הרב שמעון קרעמער, שליח הרבי במריק, ניו יורק:

בלקו"ש חלק כ' בהוספות לפ' חיי שרה עמוד 568 יש מכתב בענין "ע"ד לעשות נקב באזנים, בשביל נזם אוזן..", וכתוב שם: "ולכן מותר הוא אף (1) בגדולה, (2) שיש מתקשטות בהנ"ל מבלי עשיית נקב...".

בהוצאה הראשונה של חלק כ' בתשמ"ג, חלה שם טעות הדפוס, והיה כתוב: "ולכן מותר הוא אם (1) בגדולה...". ולפי זה יצא שמותר רק אם היא גדולה ולא בקטנה (ולפי טעות זו קשה להבין הדבר השני שהרבי כותב שם).

בהוצאה השניה בתשמ"ט הטעות תוקנה: "ולכן מותר הוא אף (1) בגדולה...". והיינו שמותר בקטנה ואף בגדולה (ולפי זה מובן גם הדבר השני שהרבי כותב שם). והוסיפו עוד פסקה ובה הרבי כותב: "וי"א שנוהגין לנקוב האוזן ע"ד ורצע אדוניו את אזנו (ראה רד"ל לפדר"א פ"ד, הגה ט)".

ומעשה שהיה כך היה:

המכתב נכתב בתור מענה לשאלת אשה אחת (שהראתה לי את המכתב) ששאלה על דבר נקיבת האוזן בשביל עגיל.

כשבעלה העתיק לעצמו את המענה של הרבי (הכתי"ק נשאר במזכירות, והוא העתיק מה שהרבי כתב אות באות), הוא הסתפק אם הרבי כתב 'אם' או 'אף', אז הוא כתב 'אם' (אפשר לראות בהעתקה שכתב וחזר ומחק).

לאחר זמן, הביא את זה לרב יוסף מינקאוויטש ממונטריאל, והוא העביר זאת לוועד להפצת שיחות להדפיס בהוספות ללקו"ש חלק כ' (הוצאת תשמ"ג): "ולכן מותר אם (1) בגדולה כו".

אחד התמימים העיר על זה בקובץ הערות וביאורים מאריסטאון (תשד"מ גל' א. ויתכן שהרבי

חז"ל (עבודה זרה ג, א) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". כשעבדתי על ההנחה, כתבתי את המראה מקום למאמר חז"ל הנ"ל, והוספתי על דעת עצמי: וי"ל שזה ע"ד הנהגת שמאי (ביצה טז, א) "אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה", וכך הדפיסו את זה.

עבר קצת זמן ומישהו שידע שעבדתי על המראי מקומות, הראה לי שהרבי דיבר כמה שנים לפני זה שהענין דמי שטרח כו' לא קשור להנהגת שמאי.

מובן שזה הטריד אותי, ובמשך כשבועיים הסתפקתי האם לכתוב על זה לרבי ולבקש מחילה שהכנסתי דברים על דעת עצמי.

שבועיים לאחר מכן, בהתוועדות של שבת, הרבי התחיל לדבר על הענין דמי שטרח בערב שבת כו', והרבי הסביר שזהו על דרך הנהגת שמאי...

מזה רואים שבהתוועדויות הרבי דיבר לפעמים על ענין מסויים שהיה יכול להיראות כסתם ענין, אבל מאחורי זה היו עוד פרטים שרק מי שזה שייך לו ידע מזה.

הרבי ביקש לשלם את ההקדשה על אביו

מספר הרב יוסף יצחק ליבעראו, שליח הרבי בכפר חב"ד:

בקיץ תשל"ג הייתי אחראי על הספריה בישיבה במוריסטאון, ושכרנו לאותו קיץ מכונת צילום כדי להדפיס בשביל הספריה עותקים של כל ההנחות שעד אז לא היו נחלת הכלל.

לקראת כ' אב שאלו אותי מהמערכת של הערות התמימים ואנ"ש במוריסטאון, אם אפשר להדפיס את הקובץ במכונה שקניתי (במקום שיצטרכו ללכת לבית הדפוס), והסכמתי. את ההוצאות של ההדפסה היו מכסים בדרך כלל עם הקדשות שהשיגו.

היות והיה זה בשבוע של כ' אב, שאלתי אם הדפיסו הקדשה לזכרון אביו של הרבי כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל רלוי"צ. שאלו אותי: ומי ישלם על זה? אמרתי שאני אשלם, וכך היה.

כ' אב אותה שנה חל בשבת. ביום שישי נסענו לקראון הייטס, ומסרנו למזכירות כמה עותקים של הקובץ הערות שיצא לאור עם ההקדשה, והם הכניסו את זה לרבי.

ביום ראשון ניגש אלי ר' בנימין קליין ואמר לי

מחווה מיוחדת של הרבי לחתן שכתב הערות

מוסיף הרב שאול משה אליטוב לספר:

חתונתי התקיימה בחודש סיון תשמ"ז. המנהג היה שהחתנים ביום חופתם, היו ממתנים בגן עדן התחתון, על מנת לזכות לקבל את הסידור מידי הק' של הרבי. ידעתי שאחרי חג השבועות יהיו הרבה חתנים שירצו לקבל את הסידור, והרי לא אפשרי שכולם יתפללו מהסידור באותו זמן; לכן, כדי להיות בטוח שאספיק להתפלל בסידור, נישגשתי יום אחרי ל"ג בעומר לרב גרונר ע"ה, וביקשתי ממנו שיסדר עבורי אפשרות לקבל את הסידור מהרבי באותו יום.

ואכן, ביום שני בשבוע, ל"ד לעומר תשמ"ז, זכיתי לעמוד ב'גן עדן התחתון' יחד עם אבי ואחותי. לקראת המעמד הכנתי מכתב לרבי, בו כתבתי: "כיוון שאני עוסק וכותב רבות בקובצי הערות, הרי כל ימלט שאכתוב גם דברים לא אמיתיים; וכיון שכ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' אומר ש'דבר שבדפוס הוא לדורי דורות' [ראה אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב עמ' שפב], אני חושש שלדורות י שארו כתובים דברי תורה לא אמיתיים".

כאשר הרבי יצא מחדרו הק', הרבי לקח מידי את המכתב, ומבלי לענות לשאלתי, הכניס אותו לתוך הסידור שלו, ונכנס לזאל הקטן לתפילת מנחה. כל משך התפילה שכב המכתב בסידור של הרבי, וגם אחרי התפילה לא קיבלתי שום מענה.

הרבי החליט לענות על שאלתי בצורה שונה לגמרי מכל מה שחשבת...

היה זה בשבת שלאחר ל"ג בעומר - ש"פ בהר" בחוקותי, התקיימה התוועדות של הרבי. אחרי המאמר הרבי התחיל עם הביאור בפרש"י, ולמרבית פליאתי הרבי התייחס לשאלה בפרש"י שכתבתי באותו שבוע בקובץ הערות (ראה שיחות קודש שם עמ' יג). הרבי לא רק ציין את השאלה שכתבתי, אלא גם יישב אותה.

בכך לא הסתיימה הפתעתי באותה התוועדות. בשיחה על פרקי אבות, שוב ציין הרבי שאלה שכתבתי וענה עליה (ראה שיחות קודש שם עמ' ט). בכך, הבנתי שהרבי רוצה להניח את דעתי, ולעודד אותי להמשיך בכתובי הערות...

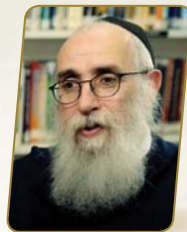
חלפו שבועיים מאותה התוועדות, היה זה ש"פ נשא - באותה שבת התקיים האויפּרוף שלי. ושוב בהתוועדות של אותה שבת זכיתי לראות את היחס המיוחד של הרבי לכותבי הערות.

הרבי התחיל ואמר: "כרגיל להתעכב על עניינים

ראה את ההערות). ובהוצאה השניה (תשמ"ט) תיקנו "ולכן מותר אף 1) בגדולה כו" והרבי אף הוסיף שיש שנוהגין בדוקא לנקוב האוזן כו', כנראה כדי לחזק הענין ולשלול מה שהיה מובן מהטעות הדפוס.

במה הערות התמימים יקרות לרבי

מספר הרב נחמיה זאב
וואגעל, שליח הרבי ברוטשטער,
ניו-יורק:

כשלמדתי במוריסטאון בתשל"ד, הרבי היה מביא עמו לתפילת קבלת שבת את הקובץ 'הערות התמימים ואנ"ש' של מוריסטאון. אני

זוכר את הרושם שזה פעל עלינו בתור בחורים צעירים, שהרבי מעיין בעצמו בהערות שהבחרים כתבו על השיחות...

אני זוכר שהמשפיע הרב אלימלך צוויבל ע"ה היה מתוועד איתנו, והוא סיפר פעמים רבות, כי הרבי אמר לו ב'יחידות', שמישהו כתב לרבי שאלה על אחת השיחות, והרבי לקח את קובץ 'הערות התמימים ואנ"ש' של מוריסטאון (שם דנו בענין) ושלח לו. והרבי אמר את זה עם קורת רוח מרובה.

חביבות יתרה מצד הרבי

מספר הרב שאול משה אליטוב, שליח הרבי בכפר
סיטריין:

בכינוס השלוחים תשמ"ח חילק הרבי את המאמר "ושבתי בשלום" תשל"ח.

באותו לילה השלוחים ישבו ולמדו את המאמר, כמובן שהשתתפתי איתם. תוך כדי הלימוד התעוררה אצלי שאלה בהבנת המאמר שמדבר במעלת שם אלוהים על שם הוי', והרי ידוע שבשאר מקומות בחסידות מבואר ששם הוי' יותר נעלה משם אלוהים. כתבתי את השאלה והכנסתי לרבי.

כבר באותו יום (!) שהיה היום האחרון של הכינוס, יצא מהרבי מענה: "ע"ד ויתן לך האלקים גו' שבברכת יצחק" (נדפס בליקוט מענות קודש ה'תשמ"ח מענה נט).

בהתוועדות של שבת כינוס השלוחים אותה שנה הרבי דיבר על הענין של ברכת יצחק - "יתן ויחזור ויתן" כו' (סה"ש תשמ"ח ח"א עמ' 99).

דבר זה הראה לי על גודל החביבות שראה הרבי בכך ששלוחים ילמדו ויפלטו במאמרים והשיחות.

כיצד ייתכן ש'משיח בא', אבל עדיין לא זכינו ל'ביאת המשיח'?

בראש חודש מנחם אב תשנ"ג יצא לאור הספר "בשורת הגאולה". כבר בדף השער של הספר אפשר להבין שלא מדובר ב'עוד ליקוט', אלא בספר מיוחד. בדרך כלל, נוסח השער בספרי ליקוטים הוא "מלוקט משיחות וכו'", אולם בספר שלפנינו נכתב כך: "בשורת הגאולה – מאת כבוד קדושת אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן מליובאוויטש". לאמר: אין זה ליקוט, אלא זוהי בשורת הגאולה של הרבי! << לפנינו מאמר מיוחד מאת הרב שמואל חיים בלומינג, מי שזכה לערוך את הספר המיוחד, על המשמעות המיוחדת בקטע הראשון של הספר – 'שנה שמלך המשיח נגלה בו' >> 30 שנה ל'בשורת הגאולה'

הרב שמואל חיים בלומינג

ר"מ בתומכי תמימים אהלי תורה
ומורה צדק בשכונת קראון הייטס

. . כבר התקיימו כל הסימנים של חז"ל על סוף זמן הגלות וזמן הגאולה, כולל הסימן שבילקוט שמעוני (שנתפרסם לאחרונה): "א"ר יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרין זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם ליטול עצה מהם כו', וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם ויאחזו אותם צירים כצירי יולדה, וישראל מתרעשים ומתבהלים ואומר להיכן נבוא ונלך להיכן נבוא ונלך, ואומר להם בני אל תתיראו כל מה

שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה אתם מתיראים אל תיראו הגיע זמן גאולתכם, ולא כגאולה ראשונה גאולה אחרונה כי גאולה ראשונה הי' לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי' אבל גאולה אחרונה אין לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי' [ואח"כ ממשיך בילקוט:] שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם."

כן תהי' לנו, שמלכתחילה אין ממה להבהל, כי כבר ישנה ההבטחה ש"אל תיראו (גם מלשון הבטחה), הגיע זמן גאולתכם", וכן תהי' לנו, שמש"ח צדקנו כבר יבוא בפועל וכבר יעמוד על גג בית המקדש ויכריז וישמיע, שמש"ח כבר הגיע! אמן כן יהי רצון.

הקטע שצוטט לעיל, הוא האות הראשונה בספר 'בשורת הגאולה' - משיחת שבת פרשת ראה תש"נ. מכאן ואילך מופיעים בספר עוד שבעים קטעים משיחותיו של הרבי בשנים תש"נ-תשנ"ב, לפי הסדר הכרונולוגי של אמירת השיחות.

למרות שבשיחותיו של הרבי יש ביטויים נפלאים אודות הגאולה גם קודם לכן, בכל זאת התחלתי את הספר דווקא מהשיחה של שבת פרשת ראה תש"נ ואילך - מכיוון שזו היתה הפעם הראשונה שהרבי בשר לעם ישראל ש"הגיע זמן גאולתכם", וכמה ציטוטים בהמשך הספר הם בעצם פירוט והסבר של הילקוט שמעוני שמובא בציטוט הראשון.

כדי להבין את זה, צריכים לחזור מעט אחורה ולהסביר את הרקע באותה תקופה:

באמצע חודש מנחם אב, החלו המאורעות במפרץ הפרסי. מלך פרס (זה סאדם) תקף את מלך ערב (זאת כוויית), וכווית פנתה ליטל עצה ועזרה מארם (זאת ארצות הברית), וכל אומות העולם נרעשו. בתקופה ההיא סאדם איים לשרוף את ארץ ישראל ר"ל, וישראל מתרעשים ומתבהלים.

אחד מתושבי שכונת קראון הייטס, יהודי בשם ר' אהרן קליין, תלה על הקיר ב-770, היכן שתולים את ההזמנות לחתונות, דף עם דברי הילקוט שמעוני.

הוא ציטט מתחילת הקטע "אמר רבי יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו" עד סוף הקטע "ואומר להם בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם וכו'". כעבור יומיים, נוספו על הדף עוד שתי שורות: "שנו רבותינו, בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם". אחר-כך נודע שהוספת הקטע החדש היתה על-פי הוראת הרבי.

בשבת פרשת ראה תש"נ, היתה הפעם הראשונה שהרבי ציטט את הילקוט שמעוני בהתוועדות. גם בהתוועדות הוסיף הרבי את שתי השורות הנ"ל, כשהוא מתבטא שזה ההמשך של הקטע הקודם. כאשר מעיינים בילקוט שמעוני, מבינים שההוספה של הרבי היא חידוש מאוד גדול, ולמעשה הרבי קבע בזה את גדר ביאת המשיח!

בילקוט שמעוני, הנושא כולו מחולק לשני קטעים. הקטע הראשון מדבר על שנה שמלך המשיח נגלה בו, וכל הסיפור של מלך פרס וכו' ומסתיים בדברי ההרגעה של הקב"ה "בני אל תתיראו. . הגיע זמן גאולתכם וכו'".

הקטע השני, מתחיל ב"שנו רבותינו, בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם", ואחר-כך ממשיך המדרש ואומר כך: "ואם אין אתם מאמינים, ראו באורי שזרח עליכם, באותה שעה מבהיק הקב"ה אורו של מלך המשיח וכל ישראל כולם הולכים לאורו של מלך המשיח ושל ישראל וכל אומות העולם באים ונופלים על פניהם לפני משיח

ולפני ישראל, ואומרים נהיה לך ולישראל לעבדים וכל אחד מישראל 2800 עבדים יהיו לו".

על פניו נראה כי המדרש מדבר על שתי תקופות: לפני ביאת המשיח, ואחר ביאת המשיח.

הקטע הראשון, ובו הסיפור של מלך פרס - מתרחש בשנה שמלך המשיח נגלה בו, אבל לפני התגלות המשיח בפועל.

ואילו הקטע השני, ובו מסופר על המשיח שעומד על גג בית המקדש - מתרחש בתקופה שלאחר התגלות המשיח, כאשר מלך המשיח ניצח כבר את כל אומות העולם, עד שהם באים להיות עבדים של עם ישראל.

ולפי זה, השורות שהרבי הוסיף, שייכות לכאורה לתקופה שלאחר התגלות המשיח, וכפי שלכאורה גם משמע בפשטות מכך שמשיח עומד על גג בית המקדש.

אבל מכך שהרבי חיבר את הקטעים, אנו למדים שהרבי לומד פשט אחר במדרש. לפי דברי הרבי, שתי השורות אודות מלך המשיח שעומד על גג בית המקדש ומכריז "ענווים הגיע זמן גאולתכם" - שייכים לתקופה הראשונה, עוד בטרם התגלותו המוחלטת של מלך המשיח, "בשעה שאומות העולם מתרעשים ומתבהלים" ו"ישראל מתרעשים ומתבהלים", שכבר אז שומעים ממלך המשיח את בשורת הגאולה "ענווים הגיע זמן גאולתכם".

מי שיעבור על הספר "בשורת הגאולה", יראה שבכל פעם שציטט את הילקוט שמעוני, דייק הרבי לצטט גם את השורות הללו. הרבי ממש הדגיש שבשורת הגאולה של מלך המשיח מתחילה עוד בזמן הגלות, לפני שכל אומות העולם הופכים להיות עבדים לישראל. באחת השיחות (ש"פ בראשית תנש"א) אף התבטא הרבי "ממשיך ומסיים...", היינו ששתי שורות אלו הם הסיום של הקטע הקודם.

משיח עומד על גג בית המקדש - מציאות שאירעה כבר!

כפי שרואים בליקוט השיחות שבספר, הרבי לא סתם ציטט את הילקוט שמעוני, אלא הסביר שהמציאות שאנו רואים לנגד עינינו, היא זו המתוארת בדיוק רב בליקוט שמעוני. זאת אומרת שמדובר בתהליכים עכשוויים ואקטואליים. לכן, כאשר הרבי אומר שגם שתי השורות אודות בשורת הגאולה של מלך המשיח, שייכות לקטע הקודם - זאת אומרת, שגם זה מתרחש באותה תקופה.

במילים אחרות: בשיוך השורות הללו לקטע הראשון, הרבי אומר למעשה שדברי הילקוט שמעוני

אודות משיח שעומד על גג בית המקדש, זוהי המציאות שמתרחשת בשנת תש"נ-תנש"א, אותה שנה שבה מלך פרס מתגרה במלך ערבי וכו'. הכול מתרחש בעולם הזה הגשמי באותו פרק זמן.

אם בתחילה הרבי רק רמז על כך בצירוף השורות הללו לקטע הראשון, הרי שבשבת פרשת חיי שרה תנש"א אמר זאת הרבי במפורש: לאחר שציטט את דברי המדרש, הוסיף הרבי ואמר: "כפי שהכריזו ומכריזים במיוחד לאחרונה". זאת אומרת, שמלך המשיח כבר עמד על גג בית המקדש, והכריז "ענווים הגיע זמן גאולתכם".

כמובן שאמירה כזאת מעלה מייד את השאלה: הייתכן? הרי בית המקדש טרם נבנה, ואיך אפשר לומר שמלך המשיח עמד כבר על גג בית המקדש והכריז "ענווים הגיע זמן גאולתכם"? הרבי נדרש לכך בהערה באותה שיחה, ומבאר - על פי הידוע שפעמים רבות מדברים המדרשים ברמז ואין כוונתם לפשוטם של דברים - שבמילים "גג בית המקדש" מתכוון המדרש לרמז שהכרזתו של משיח תבוא מחוץ לארץ, שלא נתקדשה כמו ארץ ישראל, בדומה לגג בית המקדש שלא התקדש כמו בית המקדש עצמו [כפסק הרמב"ם ש"גגות לא נתקדשו"].

אחר-כך, כאשר יצא קונטרס בית רבינו שבבבל, הוסיף הרבי יתירה מזו - שאי אפשר לומר שכוונת המדרש כפשוטו, שכן לאחר שבית המקדש בנוי כבר, לשם מה צריך המשיח להכריז שהגיע זמן גאולתכם, הרי כולם יודעים זאת כבר?! ועוד מוסיף הרבי ואומר בקונטרס בית רבינו שבבבל, ש"גג בית המקדש" הכוונה ל"מקדש מעט" העיקרי בגלות, "בית רבינו" - 770, ממנו הכריז הרבי באותה תקופה את בשורת הגאולה "הגיע זמן גאולתכם".

כל אותה תקופה דיבר הרבי על הילקוט שמעוני כמציאות שמתרחשת, אולם השיא היה בשבת פרשת נשא תנש"א, כחודשיים לאחר כניעתו הסופית של שליט עיראק, אז קבע הרבי באופן ברור שבשנה זו "נתקיימו [ההדגשה במקור!] דברי הילקוט שמעוני "שנה שמלך המשיח נגלה בו . . .", ומאז (ובפרט בחודש ניסן, חודש הגאולה), עומדים כבר "בשעה שמלך המשיח בא ("נהנה זה בא") . . . ומשמיע להם לישראל ואומר ענווים הגיע זמן גאולתכם". במילים הכי ברורות הרבי אומר שאנו עומדים כבר בזמן שמשיח עומד ומשמיע לישראל את בשורת הגאולה!

האם כבר היתה "ביאת המשיח"?

לאור הדברים נשאלת השאלה - איך אפשר לומר שמשיח כבר הגיע והכריז וכו', והרי אנו שרויים עדיין בגלות, וטרם זכינו לביאת המשיח במובן הפשוט של המושג.

אמנם 'גלות' ו'גאולה'
הם אכן שני מושגים
וזמנים הפכיים, ולא
יתכן שנמצא בה בעת
גם בגאולה וגם בגלות.
אבל, 'זמן ביאת המשיח'
אינה בהכרח 'זמן
הגאולה'. יכולה להיות
ביאת המשיח בתקופה
מסויימת, ורק לאחר
זמן תהיה הגאולה

התשובה לכך נמצאת בדיוק מעניין בדברי הרבי: לאחר המילים "בשעה שמלך המשיח בא", מצטט הרבי בסוגריים את לשון הפסוק "הנה זה בא", ומכך מובן שהרבי רוצה ללמדנו שביאת המשיח עליה מדובר, היא על דרך ביאת המשיח המדוברת בפסוק "הנה זה בא".

שלושת המילים "הנה זה בא" לקוחות מתוך פסוק בשיר השירים "קול דודי הנה זה בא", ובמדרש רבה על המקום יש דיון על כוונת הפסוק: לאחר שהמדרש מביא שלוש דעות הסוברות שהפסוק מדבר על משה רבינו בשעה שהגיע למצרים לגאול את עם ישראל, מביא המדרש דעה רביעית, של רבי יודן ורבי חוניא, ש"זה

מלך המשיח". המדרש מתאר שם שיח בין מלך המשיח לבני ישראל, שהוא מבשר להם שבחודש הקרוב י"גאלו, שמזה מובן שמדובר כאן על ביאתו של משיח לפני הגאולה בפועל, כאשר משיח מגיע לבשר לעם ישראל אודות הגאולה הקרובה.

בכך למעשה עונה הרבי על שאלות שאנשים יכולים לשאול: הרבי אומר שכבר עומדים בשלב שמשיח בא ועומד על גג בית המקדש - כיצד אפשר לומר כך, והרי איננו רואים לא את בית המקדש ולא את מלך המשיח!? על כך עונה הרבי בציטוט הפסוק "הנה זה בא" משיר השירים, שמלמדנו כי השלב הראשון בביאת המשיח, מתחיל לפני הגאולה בפועל, כאשר משיח בא לעם ישראל ורק מבשר להם אודות הגאולה.

הגואל הגיע. הגאולה - עדיין לא.

חשוב להבהיר: ברור לחלוטין שביאת המשיח לא ציפו כל הדורות, היא שלימות ביאתו של משיח, לאחר שיקבץ נדחי ישראל ויבנה מקדש במקומו וכו'. הדגשתי מקודם ש"הנה זה בא" מורה על השלב ההתחלתי בלבד של ביאת המשיח. לכן ברור שלא זו ביאת המשיח השלימה, לה אנחנו עדיין מצפים; ולאידך - חשוב לדעת שתהליך ביאת המשיח כבר החל בשנת תנש"א.

זאת התשובה לכל אלו ששואלים: הרבי אמר בשנת תנש"א, שהיא "שנה שמלך המשיח נגלה בה", ומתקיים כבר "בשעה שמלך המשיח בא", והנה אנחנו עדיין בגלות... - כי אכן בשנת תנש"א היתה תחילת

ביאת המשיח, בכך שהרבי מלך המשיח עמד ופירסם את בשורת הגאולה. זוהי תחילת ביאתו. אלא שעדיין לא זכינו לשלימות ביאת המשיח, ולכן אנחנו עדיין בגלות.

כדי להבין כיצד ייתכן לומר שמצד אחד משיח בא, ומצד שני אנו עדיין בגלות - חשוב להבהיר, שאמנם 'גלות' ו'גאולה' הם אכן שני מושגים וזמנים הפכיים, ולא יתכן שנמצא בה בעת גם בגאולה וגם בגלות. אבל, 'זמן ביאת המשיח' אינה בהכרח 'זמן הגאולה'. יכולה להיות ביאת המשיח בתקופה מסויימת, ורק לאחר זמן תהיה הגאולה.

הרעיון הזה מופיע במילים ברורות ביותר בפירוש "שפת אמת" של האדמו"ר מגור, על מסכת ראש השנה (דף יא ע' ב), וכך הוא מגדיר זאת: "ביאת בן דוד לחוד, וגאולה לחוד". השפת אמת משווה את ביאת המשיח לביאתו של משה רבינו למצרים - כגואל ראשון כך גואל אחרון: כאשר משה רבינו הגיע למצרים, הרי הגיע הגואל, אבל הגאולה לא החלה. להיפך: פרעה הכביד את העבודה... רק לאחר למעלה משנה שלימה, במהלכה היו עשרת המכות, היתה סוף סוף הגאולה ממצרים. כך גם בביאת המשיח, תחילה יבוא המשיח, ואז ייתכן שהגאולה טרם תבוא. רק אחר-כך תבוא הגאולה.

על רקע דבריו אלה של השפת אמת אפשר להבין את המציאות המורכבת בה אנו חיים כיום: מחד, כבר החלה ביאת המשיח (והדברים ברורים בכמה משיחותיו של הרבי, בהן קובע הרבי באופן חד-משמעי שכבר עברנו את התקופה שמשיח בא ואומר לישראל "ענוים הגיע זמן גאולתכם"). ולאידך, עוד לא היתה שלימות ביאת המשיח, במובן הפשוט שלה, ועדיין לא הגיעה הגאולה.

[ועל פי זה אפשר להבין דיוק לשון הרבי בסיום הקטע הראשון הנ"ל "וכן תהי' לנו, שמשיח צדקנו כבר יבוא בפועל וכבר יעמוד על גג בית המקדש ויכריז וישמיע, שמשיח כבר הגיע!" - שונה מלשון הילקוט שמעוני, שמשיח יכריז "ענוים הגיע זמן גאולתכם!" - דהיינו: זה שמשיח מבשר לישראל אודות הגאולה, לפני הגאולה בפועל, זה נחשב התחלת ביאת המשיח ובלשון הרבי "שמשיח כבר הגיע". ובכל זאת יש צורך להכריז זאת, כיוון שזה לפני ביאת המשיח בשלימות באופן גלוי לכל. וגם להלן בספר אות ל', מדובר על

"הכרזת שהנה זה המלך המשיח בא, שכבר בא, היינו שעומדים כבר על סף התחלת ימות המשיח" - היינו שזה נכלל בהכרזת "ענוים הגיע זמן גאולתכם".

מהו גדר 'ביאת המשיח'?

הגדרת הדברים האמורים, עשויה לעורר שאלה מעניינת: הרי במשך מאות שנים אומרים יהודים בכל יום (ובחב"ד, שלא אומרים, הרי חושבים על כך) "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח" - האם כעת צריך לשנות את הנוסח, שכן היתה כבר "ביאת המשיח"?

או בסגנון הלכתי: בגמרא מובא (עירובין מג, ב), שהאומר "הריני נזיר ביום שכן דוד בא" אסור בשתיית יין בכל ימות השבוע, שמה משיח יבוא באותו יום, ותחול עליו הנזירות. לפי דברי הרבי, שבשנת תשנ"א התקיימו כבר דברי הילקוט שמעוני "בשעה שמלך המשיח בא" - האם כבר חלה הנזירות על אותו אדם, שכן משיח בן-דוד כבר בא?

ההסבר לכך הוא פשוט: כאשר מדברים סתם על "ביאת המשיח", הכוונה לשלימות ביאת המשיח, ועל-כל פנים לשלב מתקדם מאוד בביאת המשיח. ולכן ברור שטרם הגענו לשלב של "ביאת המשיח", עליו מדובר בנוסח "אני מאמין".

ומכיוון שהזכרנו את הסוגיה של הנודר נזירות ביום שכן דוד בא - הרי מהסוגיה שם מוכח שיש כמה שלבים בביאת המשיח, אולם כאשר אומרים סתם "ביאת המשיח", מתכוונים לשלבים מאוד מתקדמים בביאת המשיח, כאשר העולם כולו יכיר במלכותו של מלך המשיח:

באחרונים יש דיון מה בדיוק כוונתו של הנודר באמרו "ביום שכן דוד בא". יש האומרים שהכוונה ליום בו משיח יקבץ את נדחי ישראל, ויש האומרים שהכוונה ליום בו משיח ינצח את כל האומות שסביביו. זאת אומרת שברור לאחרונים שיש כמה שלבים בביאת המשיח, והדיון הוא - לאיזה שלב בביאת המשיח מתכוון אותו נודר? כמו-כן ברור שכוונת הנודר היא לאותו שלב בביאת המשיח, שיהיה ידוע לכולם שמשיח בא (אלא שבזה שקו"ט האחרונים - מתי יהיה ידוע לכולם). ובלשון החתם-סופר (שו"ת ח"ו סי' צ"ח): "דבאמת אין דעת הנודר בנזיר אביאת בן דוד לבדו אלא איום פרסומו... וזה יה' לכאורה שיקבץ כל נדחי ישראל... שעל-ידי-זה יתפרסם ביאתו לכל העולם ולזה כיון הנודר".

ואנו אין לנו אלא הכרעת הרבי בזה, באגרות קודש ח"ב ע' רלד (נדפס בלקוטי שיחות חכ"ג ע' 394), שמפרש מאמר חז"ל אין בן דוד בא בשבת ויו"ט כו' שהכוונה היא כשינצח את כל האומות שסביביו, וכמו שאומר בש"ס שם "דכיון דאתי - הכל עבדים

הן לישראל". זאת אומרת, שכאשר מדברים סתם על ביאת המשיח, מתכוונים לשלב בו משיח כבר ניצח את כל האומות שסביביו עד כדי כך ש"הכל עבדים הן לישראל".

שלב זה, לצערנו, טרם הגיע נכון לרגע זה.

יחד עם זאת, כפי שהזכרתי קודם, בניגוד לחלוקה הרגילה בילקוט שמעוני, שהפסקה אודות ביאתו של המשיח על גג בית המקדש מחוברת לפסקה בה מדובר על כך ש"הכל עבדים לישראל" - הרבי מחבר את הפסקה הזאת לפסקה הקודמת, בה מדובר על "שנה שמלך המשיח נגלה בו", ובכך מגלה וקובע ששנת תשנ"א היתה השנה שבה נגלה מלך המשיח, ובאותה שנה התקיים גם המשך וסיום הפסקה "בשעה שמלך המשיח בא" ("הנה זה בא"). . ומשמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

נמצאים רק בשלב הראשון, אבל דווקא בו עיקר החידוש

אם כך, נשאלת השאלה: מכיוון שטרם הגענו לשלבים העיקריים של ביאת המשיח, בשביל מה מדגיש הרבי כל-כך שכבר הגענו לשלב של התגלות המשיח, או אפילו תחילת ביאת המשיח? הרי בין כך ובין כך אנחנו עדיין נמצאים בגלות?

ראשית, חשוב לדעת שבשנת תשנ"א היתה כבר תחילת התגלות של מלך המשיח, כי אחרת כל הילקוט שמעוני שהרבי דיבר עליו כה רבות, הופך ללא-רלוונטי ח"ו. הרי כתוב שם מפורש שכל האירועים האלה מתרחשים ב"שנה שמלך המשיח נגלה בו", ואם עברה אותה שנה, ומלך המשיח לא נגלה - מתברר למפרע שלא על האירועים ההם דיבר המדרש. לכן הדגיש הרבי שאכן באותה שנה החלה התגלותו וביאתו של מלך המשיח, ובמה התבטאה התגלותו בשנה זו? בזה שהכריז ופרסם מעל גג בית המקדש (שכאמור הכוונה לבית רבינו שבבבל) את בשורת הגאולה "הגיע זמן גאולתכם". זה הופך את דברי הילקוט שמעוני לעובדה קיימת, שכבר התקיימה לכל פרטיה.

[משלב זה ואילך, הצביע הרבי על פעולות מסוימות, שהן פעולותיו של מלך המשיח. כמו בשבת פרשת חיי שרה תשנ"ב: "ורואים בפועל איך שנפעל ה"לחום מלחמות ה" וינצח בכמה וכמה ענינים", או בשבת פרשת משפטים תשנ"ב: "רואים כבר (מעין ו) התחלת פעולתו של מלך המשיח על העמים", ועוד].

אבל מעבר לזה, יש כאן עניין עמוק מאוד, שהרבי עצמו מתייחס אליו בשיחות שבת פרשת וירא ותולדות תשנ"ב: הרבי אומר שבכל דור יש אחד הראוי להיות משיח, וזהו עצם מציאותו של

מכיוון שכבר היה המעבר מהשלב של "מציאותו של משיח", לשלב של "התגלות מציאותו" - הרי נקודה זו היא נקודת האל-חזור, שממנה אי אפשר לחזור אחורה. כי - בדברי הרבי - באשר הקב"ה נותן את ההוראה להתגלות, יש בהוראה זו 'אור ירוק' לכל סדר ההתגלות

בסופו של דבר הדור לא זכה, והוא לא התגלה. אבל בדורנו, מכיוון שכבר היה המעבר מהשלב של "מציאותו של משיח", לשלב של "התגלות מציאותו" - הרי נקודה זו היא נקודת האל-חזור, שממנה אי אפשר לחזור אחורה. כי - כדברי הרבי - כאשר הקב"ה נותן את ההוראה להתגלות, יש בהוראה זו 'אור ירוק' לכל סדר ההתגלות.

זאת אומרת, שכאשר הרבי מגלה לנו שבשנת תנש"א החלה התגלותו כמלך המשיח - הוא מגלה לנו למעשה שהקב"ה נתן לו כבר את הפקודה לגאול את עם ישראל, ומכאן ואילך מתחיל תהליך הגאולה בפועל ממש. תהליך זה יכול לקחת ימים ספורים,

ויכול - כפי שלצערנו קורה - לקחת כמה שנים. אבל גם כאשר עדיין נמצאים בגלות, הרי כאשר יודעים שהקב"ה כבר נתן את הוראת הגאולה, הרי בלשון ההלכה: אין זה מחוסר מעשה, אלא מחוסר זמן בלבד.

במילים אחרות: המעבר בין השלב של "מציאותו של משיח" לשלב של "התגלות מציאותו", זהו מעבר של חידוש. כי כל עוד יש רק את מציאותו של משיח, הקב"ה עדיין לא החליט אם בדור הזה תבוא הגאולה, או שלא. אבל לאחר שיש "התגלות מציאותו של משיח", הרי עכשיו הקב"ה החליט וקבע באופן סופי שהרבי, שעד עתה היה "ראוי להיות משיח", הוא יהיה המלך המשיח בפועל ממש. משלב זה ואילך, לא יכולים להיות שינויים, ומוכרחים להגיע לשלבים הבאים, עד להתגלותו השלימה של הרבי מלך המשיח, תיכף ומיד ממש.

משיח, ואילו לא היו מתערבים עניינים בלתי-רצויים, היה מתגלה ובא בפועל ממש. אבל בכל הדורות עד עכשיו, כן התערבו עניינים בלתי-רצויים, וכל מי שהיה ראוי להיות משיח - לא התגלה בפועל ממש. אבל בדורנו, מכיוון שהסתיימה עבודת הבריורים וכו', "הרי, בימינו אלו נתבטלו כל המניעות והעיכובים כו', וכיוון שכן, ישנה (לא רק המציאות דמשיח, אלא) גם ההתגלות דמשיח". כך קובע הרבי בשיחת פרשת וירא.

שבועיים אחר-כך, בשיחת פרשת תולדות, מבהיר הרבי שיש שני שלבים בהתגלות המשיח: א. התגלות מציאותו בתור מלך המשיח. ב. התגלותו לעין כל על ידי

פעולותיו, היינו כאשר משיח יצח את האומות וכו'. ואומר הרבי, ש"עיקר החידוש דביאת המשיח, הוא בהתגלות מציאותו... כי כל פרטי העניינים שלאחרי זה (התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו לגאול את ישראל, וכל העניינים דימות המשיח), באים כתוצאה והסתעפות מהתגלות מציאותו, וכלולים בה".

- רואים כאן שתי נקודות חשובות: (א.) מצד אחד, אנחנו אווזים רק בשלב הראשון של התגלות המשיח, התגלות מציאותו. עדיין לא זכינו לשלימות פעולותיו לגאול את ישראל, ועדיין לא זכינו ל"כל העניינים דימות המשיח" ואין עדיין "התגלותו לעין כל". אבל (ב.) מצד שני, מה שכן זכינו לו - התגלות מציאותו של משיח - זהו עיקר החידוש דביאת המשיח.

מדוע זה עיקר החידוש? כי בזה מתבטא למעשה ההבדל העצום בין כל הדורות לדורנו זה. בכל הדורות היה אחד שראוי מצדקתו להיות משיח. אבל

המשך מעמוד 39

עמד כ"ק מו"ח אדמו"ר ממקומו והלך בין המסובים לחלק להם משקה, והרגשתי שאינני יכול להישאר לשבת... (שיחות קודש שם עמ' כו-ז), ועל פי סיפור זה הסביר הרבי את הטעון ביאור בפרשת השבוע.

עמדתי על מקומי נדהם, ממש הרגשתי 'חידות פרטית', בתוך ההתוועדות עם כל הקהל, הרבי מצוין שאלה בפרשת השבוע שכתבתי בקובץ הערות באותו שבוע, ועוד מוסיף לספר סיפור שקשור לחתונה, בדיוק בשבת של האויפרוף שלי!

(הסיפורים קובצו מתוך הספר "ומלאה הארץ פארבריינגעס")

שהעירו אודותם". כאן ציין הרבי שאלה שכתבת בקובץ באותו שבוע, והרבי הרחיב בכך (ראה שיחות קודש שם עמ' כא). שוב ראיתי את היחס המיוחד שקיבלתי מהרבי בקשר להערות. בכך חשבתי שתם העניין, אך לא! - בפתח השיחה הבאה אמר הרבי שכדי לבאר את העניין בתוספת ביאור - "האט מען אויף דעם א דוגמא פשוטה פון חתן וכלה", וכאן סיפר הרבי: "בדידי הוה עובדא: בעת סעודת הנישואין שלי,

'אבי עולם הישיבות'

"האדמו"ר השישי", "איש מסירות הנפש", "רבים השיב מעוון", תארים אלה ועוד תארים רבים נקשרו לראשו של ב"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע. אולם בהחלט ניתן לתארו גם בתואר "אבי עולם הישיבות" בזמננו «מי שסוקר את מפת חייו, לא יכול שלא להשתאות נוכח כמות הישיבות שהקים הרבי הריי"צ במשך כשבעים שנות חייו, כמעט כולם מתוך דחק ומצוקה «רוסיה, אוקראינה, חברון, וורשא, ליטא, ירושלים, מרוקו, ניו יורק, בוסטון, גרוזיה, ובעוד עשרות מקומות» סקירה מאלפת לרגל חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז

הרב בראלי סויסא

במתכונת הישיבה בעת החדשה, מקובל להעניק את התואר הזה לרבי חיים מוולוז'ין, שהקים את ישיבת וולוז'ין בשנת תקס"ב [1802], בתצורה ייחודית, וממנה נעתקו מרבית הישיבות בדורנו.

אבל התואר 'אבי עולם הישיבות' יכול לקבל גם משמעות אחרת; לא במובן יצירת דגם ראשוני נחשוני שממנו הועתקו כולם, אלא במובן הפשוט של אישיות שיצרה בעצמה מציאות שבה היא יוזמת מייסדת ושותפה או אחראית להקמת מאות ישיבות המפוזרות על פני כל הגלובוס. דמות קמאית שכל חייה ארוגים היו בעשייה הזו של ייסוד והקמת ישיבות ואחזקתן.

מבחינה זו אין ספק כי תואר זה שמור לכ"ק אדמו"ר הריי"צ צוקללה"ה.

דומה שלא הייתה מעולם דמות בודדת אחת שניתן לייחס לה מעורבות ישירה בהקמת מספר כה רב של ישיבות בתפוצה גיאוגרפית כל כך רחבה

ואר הכבוד 'אבי עולם הישיבות', במובן הדמות הנחשונת שייסדה את המוסד המפואר הזה בתולדות העולם ובתולדות ישראל, יכול להיות שמור בצדק, ל"שם ועבר"¹

במתכונת הישיבה הראשונית בתולדות העולם; או לאבות הקדושים וליהודה, במתכונת הישיבה הראשונית בתולדות ישראל. 'אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה'². ויעקב אף שלח את יהודה 'לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה'³, 'לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה'⁴.

(1) בראשית רבה סג, כז. ובתרגום ירושלמי על בראשית כד, סב ועל בראשית כה, כז.

(2) יומא כח עב. מחז"ל משמע שישבו בישיבת\בישיבות שם ועבר.

(3) בראשית מו, כח.

(4) מדרש תנחומא יא, בראשית רבה צה, ג וברש"י שם.

ת

הרש"ב נ"ע, היא 'אם הישיבות' הפורה ביותר עד ימינו אלה.

אין עוד ישיבה בעולם שמספר צאצאיה הישירים הוא כה רב.

גרם שלא תשתכח תורה

אי אפשר שלא להיזכר בקריאתו הנרגשת של רבי יהודה הנשיא "כמה גדולים מעשי חייא", והגמרא מספרת⁵: "כי הוּוּ מינצו רבי חנינא ורבי חייא, אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא: בהדי דידי קא מינציט? חס ושלום אי משתכחא תורה מישראל, מהדרנא לה מפילפולי. אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא: בהדי דידי קא מינציט? דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל! מאי עבידנא? אזלינא ושדינא כיתנא, וגדילנא נישבי, וציידינא טבי, ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא

על פני הגלובוס, ובתנאים כל כך קשים; זאת כחלק משיטה 'לזרוע' ישיבות בכל אתר ואתר, כדי שלא תשתכח תורה, שלא תשתכח היהדות, ושלא תשתכח האמונה בישראל.

יש הזורע גרעין מובחר רק באדמת מכורתו שלו הפורייה והמעובדת זה מכבר, ומצמיח ממנו אילן רב פירות. אבל יש הזורע המפזר ושותל גרעינים וייחורים רבים כשיטה סדורה בכל אתר ואתר שהוא רק יכול, גם אם האדמה אדמת טרשים.

הראשון מביניהם, מבקש להצמיח פירות מפוארים שישתבח בהם הוא עצמו ושייהנו מהן הבריות, ואולי בדור הבא כמה ממפירות אלה, גם הם יהפכו לעצים עושי פרי בעצמם. השני מלכתחילה מבקש לשווק ייחורים שיינטעו בכל מקום. הישיבה כבסיס-האם, אינה עץ, אלא משתלה...

מבחינה זו, בלי ספק ישיבת 'תומכי תמימים' שנוסדה והוקמה בליובאוויטש על ידי כ"ק אדמו"ר

(5) בבא מציעא פה, עב.

מגילתא, וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא, ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי, ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, ואמרנא להו 'עד דהדרנא ואתינא, אקרו אהדדי ואתנו אהדדי! ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל. היינו דאמר רבי: "כמה גדולים מעשי חייא".

[כאשר היו רבי חנינא ורבי חייא מתווכחים ורבים, היה אומר רבי חנינא לרבי חייא: איתי אתה מתווכח? חס ושלום! אילו תשתכח התורה מישראל, אוכל לשחזר ולהחזיר אותה מתוך פלפול! אמר לו רבי חייא לרבי חנינא: איתי אתה מתווכח ורבי? אני בפועל גרמתי לך שלא תשתכח תורה מישראל! כיצד עשיתי זאת? הלכתי וזרעתי פשתן, ומהפשתן טוויתי חבלים, ובאמצעות החבלים צדתי צבאים, את בשר הצבאים האכלתי יתומים, ומעור הצבאים עיבדתי קלף למגילות ועליהם כתבתי את חמישה חומשי התורה. והייתי הולך לערים שאין בהן מלמדי תינוקות, והייתי מולמד חמשה ילדים, כל אחד ספר אחר מחמשת חומשי התורה, וששה ילדים הייתי מלמד כל אחד סדר אחר מששה סדרי המשנה, ואמרתי להם, עד שאחזור, שלבינתיים כל ילד ילמד את השאר את החלק שהוא יודע. כך גרמתי בפועל שלא תשכח תורה מעם ישראל. והוה שאמר רבי יהודה הנשיא - 'כמה גדולים מעשי חייא!']

כחילוק הזה בין רבי חנינא לרבי חייא, כך הוא החילוק בין ראשי הישיבות בתור הזהב של הקמת ישיבות ליטא הראשונות [וולוז'ין, סלבודקא, מיר, סלוצק, טלז, גרודנא], שביקשו ליצור עילויים כרבי חנינא, על מנת שיוכלו לשחזר ולהחזיר את התורה כולה בכוח פלפולם אם חס ושלום תשתכח; לבין "כ"ק אדמו"ר הריי"צ, שכמוהו כרבי חייא, גרם בפועל ממש שלא תשתכח תורה. זו הייתה מסכת חייא שכל כולה ספוגה בזריעת ישיבות ובתי תלמוד תורה בכל אתר ואתר, בהיקפים חסרי תקדים, בזמנים הכי קשים, באמצעים הכי דלים, עם הניסיונות הכי נוראיים מבלי להתייאש.

פעם אחר פעם נסגרו הישיבות מתוך רדיפת הדת, ומחמת בריחה מהמציץ במלחמות, ומחמת קריסה ומחסור כלכלי, ופעם אחר פעם הוא קם מהשברים ובעקשנות של קדושה ובמסירות נפש שלו ושל חסידיו, שרבים מהם מתו בפועל ממש בגין כך מתוך ייסורים על קידוש השם.

אין מי שיביט על ההיקף הזה שחובק עולם ולא ישתומם ויקרא בקול גדול - כמה גדולים מעשי רבינו הריי"צ זכר צדיק וקדוש לברכה...

'הישיבה' עברה כחוט שני השזור בכל שנות חייו

את אלומת הזרקור במאמר זה, אנו מבקשים לכוון ולהניח דווקא על "כ"ק אדמו"ר הרבי הריי"צ, כי למרות ששיבת 'תומכי תמימים' בליובאוויטש, וכל הישיבות שהוקמו אחריה, הוקמו על ידי אביו, "כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע, והונהגו ביד רמה בהכוונתו ובנשיאותו. עם זאת, יש יסוד סביר להניח שגם

בתקופה זו, הכח הפועל, היוזם והמניע המרכזי של הקמת הישיבה, היה דווקא בנו אדמו"ר הריי"צ, שלמרות תפיסת עולמו השמרנית, דווקא הוא היה זה שחדש וחולל בליובאוויטש שינוי כיוון. מתוך מגמה של שימור, התכנסות והסתגרות בד' אמות של קדושה בעבודת התפילה ולימוד החסידות בכפר נידח מוקף ביערות, מבודד מכל הבלי עולם - פרץ דרך לכיוון של הפצה והתרחבות ויצאה מהתיבה המגוננת של ליובאוויטש, כדי ליצור 'תיבות' רבות נוספות בכל אתר ואתר.

זאת ועוד - מבין כל מסכת חייא ומבין כל מפעליו הברוכים והגדולים של אדמו"ר הריי"צ, ניתן לראות כי דווקא 'הישיבה', היא זו שעברה כחוט שני השזור בכל שנות חייו, מראשית ועד אחרית. תחילה אמנם בתפקיד 'מנהל פועל' תחת שרביט אביו הגדול, אך לאחר מכן - ועד אחרית ימיו באופן עצמאי, בהיקף ותפוצה שהעולם היהודי לא ידע כמותו!

אין עוד נשיא מכל שושלת נשיאי חב"ד, שהמוסד הישיבתי היה יסוד מוסד ועיקר כל כך מרכזי במסכת חייו, כמו שהוא היה אצל אדמו"ר הריי"צ.

יפה כוח הבן מנחם האב

ישיבת 'תומכי תמימים' בליובאוויטש, הוקמה על ידי אדמו"ר הרש"ב נ"ע, בסעודת שבע ברכות ביום השלישי לחתונת בנו יחידו הריי"צ, ביום ראשון ט"ו באלול תרנ"ז.

אודות המניע להקמת הישיבה, אומר הרבי מה"מ באחת משיחותיו: "בנוגע לפועל, כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע היה המציע לאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, לייסד ישיבה. אחרי דין ודברים שהיה ביניהם, נסע כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) על האוהל (כך שמעתי סתם מכ"ק מו"ח אדמו"ר. ובודאי הכוונה לאוהל בליובאוויטש - היינו של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" וכ"ק אדמו"ר מהר"ש - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע), ובבואו משם אמר לכ"ק מו"ח אדמו"ר כי מקבל ההצעה".

ייתכן מאוד וזו הסיבה שהרבי מה"מ מתייחס אל שניהם שם ביחס שווה בעניין זה בלשון - "כבוד קדושת הנשיאים האדמו"רים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - מייסדי ומנהלי הישיבה תומכי תמימים בליובאוויטש"...

ממילים אלו משתמע, שלמרות ש'תומכי תמימים' מיוחסת לאדמו"ר הרש"ב - הרי מי שהגה את הרעיון ("המציע") ודרבן לבצע זאת בפועל, היה אדמו"ר הריי"צ שהיה אז בן 17 שנים בלבד.

(6) תורת מנחם חלק ד', שיחת ליל נר חמישי של חנוכה ה'תש"ב

בניין ישיבת תורת אמת בחברון

חצר ישיבת תומכי תמימים בעיירה ליובאוויטש

התלמידים, וכלה בדאגה לפרטים הגשמיים. וכעת יש להכפיל זאת כהנה וכהנה, בתנאים-לא-תנאים, בחלקם במסירות נפש של ממשל.

להיכנס אל תוך מסכת זו - בלתי אפשרי במסגרת צרה זו. ועל כן נביא להלן, לקוטי בתר לקוטי, רשימת הישיבות שבהן היה כ"ק אדמו"ר הריי"צ מעורב בייסודן ובהקמתן, מסודרות על פי השנים עם הערות ביניים קלות הנותנות הקשר היסטורי לתקופה [וזהי אינה רשימה מדעית, וסביר שגם אינה מושלמת, אין רצוננו אלא לתת מוחשיות להיקף הפועל העצום של הרבי הריי"צ במשך ימי חייו].

תרנ"ז

❁ ישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש - אָם ישיבות חב"ד

❁ ישיבת תומכי תמימים בז'עמבין [רוסיה].

[נועדה לבעלי כשרון מצוינים].

תרס"ט

❁ תומכי תמימים בקובליץ [רוסיה].

הייתה זו בעצם ישיבת ז'עמבין שעברה לשם זמנית בגין שריפה שכלתה את הישיבה.

תרס"א

❁ ישיבת תומכי תמימים בנעוול [רוסיה].

ישיבת תומכי תמימים החלה לפעול בעיירה נעוול באמצע קיץ תרס"א, אז נשלחה קבוצה בת עשרים תלמידים מיישיבת ליובאוויטש ללמוד בעיירה, כשבראש המחלקה עמד המשגיח הרב יהודה לייב ציטעס (בודנעוויץ).

❁ ישיבת תומכי תמימים בהורודישץ [רוסיה].

עד כמה מפתיע לדעת, כי ישיבה זו, כאחת הישיבות הראשונות שנוסדו כסניף הישיבה המרכזית, נועדה לבחורים הזקוקים למסגרת פחות תובענית מבחינה לימודית, אך עם זאת, מסגרת

סימנא מילתא - עצם העובדה שהרבי הרש"ב ייסד את 'תומכי תמימים' - 'אם הישיבות', בעת נישואי בנו יחידו, הרי זה מלמד שזה ענין השייך אליו.

עסקנות מסועפת בהקמת הישיבות

זמן קצר לאחר הקמת הישיבה, מונה בן-הרבי למנהלה בפועל, והוא 17 שנה בלבד. כמנהל הישיבה, הוא היה מעודכן בכל פרט ובכל תחום בישיבה ובהתרחבותה מחוצה לה, לרבות מצבו האישי, הרוחני והגשמי, של כל 'תמים' בישיבה. רק כאשר היו שאלות קשות הרות-גורל בהן התחבט, היה פונה לאביו כסמכות עליונה.

בגין תפקידו זה, אדמו"ר הריי"צ אף נאסר מספר פעמים על ידי השלטונות הרוסיים עוד בטרם התחוללה המהפכה הקומוניסטית. היו גם מקרים שבהם בא לידי סכנה מוחשית, כמו על ידי כנופיות 'ציונים' שביקשו את נפשם של בני הישיבה. והוא, מנהל הישיבה, נלחם על נשמותיהם של התלמידים כמו אם הנלחמה על גוריה.

תוך שש שנים מאז היווסדה של הישיבה בליובאוויטש, וכבר אנו פוגשים בפעולות ייסוד סניפים ראשונים, 'שלוחות', לישיבה המרכזית, שהפכה עד מהרה ל'אם ישיבות'. כתבה בעיתון 'מחזיקי הדת' בגליציה, מבשרת לקוראיה, כי בשנים האחרונות כבר התייסדו ברוסיה 4 ישיבות 'תומכי תמימים'; מלבד הבסיס המרכזי בליובאוויטש, נוסדו עוד שלוש מחלקות בז'עמבין, בדוקשיץ, ובהורודישץ [ובאמת עד אז כבר נתייסדה לה ישיבה חמישית, בנעוול].

אילו היינו צריכים לסקר לעומק את מלאכת בניית הישיבות במשך עשרות השנים הבאות, היינו נזקקים לשם כך לספר עב כרס. אגרות הקודש של אדמו"ר הריי"צ, חושפות מעט מזעיר של מסכת עסקנות מסועפת בכל תהליכי הקמת הישיבות.

שערו בנפשכם כמה עמל והשקעה יש לתת בהקמת סניף אחד בודד של ישיבה - החל מבחירת המשפיע, ראש הישיבה, רמ"י הישיבה, בחירת

הגלובוס; השפעתה של 'תומכי תמימים' החלה נוגעת בלבותיהם ונפשותיהם של מאות בני ישיבות מגרוזיה, ודרכם על יהדות גרוזיה כולה, ועד עצם היום הזה.

תרע"ז

ישיבת תומכי תמימים חרסון [אוקראינה]

נקודת ציון היסטורית

תוך כדי מלחמת עולם הראשונה - בח' באדר תרע"ז [1917], הצאר ניקולאי מורד ממלוכתו במסגרת 'מהפכת פברואר', ובוה תם השלטון המלוכני בן מאות השנים על ממלכת רוסיה.

ט' חשוון תרע"ז [1917], החלה 'מהפכת אוקטובר', הלא היא 'המהפכה הבולשביקית'.

השלטון הקומוניסטי החל, על כל מוראותיו וקשייו שהפכו את חיי החסידים לגיהנום, ואת פיתוח רשת הישיבות לכמעט בלתי-אפשרית.

תרע"ח

ישיבת תומכי תמימים קרעמנצ'וג [רוסיה].

בשנים הראשונות הייתה זו הישיבה שגלתה לשם בגין המלחמה; לאחר מכן היא המשיכה לרוסטוב, והישיבה בקרעמנצ'וג המשיכה לתפקד עצמאית.

ישיבת תומכי תמימים אורל [רוסיה].

תרע"ט

ישיבת תומכי תמימים חאראל [אוקראינה].

ישיבת תומכי תמימים אלכסנדריה [אוקראינה]

נקודת ציון היסטורית

בנקודת זמן זו, התרחשה במפתיעה הסתלקות מייסד הישיבה ומנהיגה, כ"ק אדמו"ר הרש"ב נגמ"ז ז"ע, ביום ב' בניסן תר"פ

'ובא השמש וזרח השמש' - באותו יום החלה ראשית נשיאותו של כ"ק אדמו"ר הרי"צ. מכאן ואילך, הפעילות כולה הייתה תחת הנהגתו ואחריותו הבלעדית של הרבי הרי"צ.

זו גם נקודת הזמן שהיבסקציה [המחלקה היהודית בשלטון הקומוניסטי] מוקמת ומתחילה את פעילותה ברדיפה ממוקדת חסרת-רחמים אחר מוסדות הדת ו'כלי הקודש'.

תר"פ

ישיבת תומכי תמימים רוסטוב [רוסיה]. נוסדה לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע.

תרפ"א

ישיבת תומכי תמימים פולטובה [אוקראינה].

ישיבת תומכי תמימים וורשא [פולין]. זו הפעם הראשונה שהרבי הרי"צ 'כובש' חבל ארץ נוסף - פולין. אמנם יש בה ישיבות לרוב, פוזרות לארכה

תלמידי 'תומכי תמימים' בעיר פצנוב

ישיבתית וחסידית במלוא מובן המילה. מפליאה היא העובדה כי אדמו"ר הרש"ב סרב ליוזמה להעביר אותה לשצעדרין, מהסיבה שבשצעדרין אין נהר שבו הם יכולים התלמידים לשחות בשעות הפנאי!

תרס"ג

ישיבת תומכי תמימים בדאקשיץ [רוסיה].

תרס"ח

ישיבת תומכי תמימים בבינוביץ' [רוסיה].

תרע"ד

ישיבת תומכי תמימים שצעדרין [רוסיה]. [מושבה בפלך מוהילוב שכ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' זצקללה"ה רכשה, וחסידיו ישבו בה].

תרע"ב

ישיבת תורת אמת חברון [ארץ הקודש]

נקודת ציון היסטורית

בנקודת זמן זו, פרצה מלחמת עולם הראשונה, בשנת תרע"ד. שנה לאחר מכן, בחודש חשוון תרע"ו התערערה הממלכה הוותיקה בליובאוויטש, וכ"ק אדמו"ר הרש"ב נאלץ את ליובאוויטש ולנדוד לרוסטוב.

כפשוט, שהגירה זו הייתה אמורה להפריע, ואף לגרוע, במסכת העבודה הגדולה בפיתוח ושגשוג רשת הישיבות - אך לא כן היה.

תרע"ו

ישיבת תומכי תמימים ראמען [רוסיה].

אחת הדמויות המרכזיות שפעלו בה והאירו את תלמידי הישיבה, היא דמותו של הרה"ח רבי יצחק הורוויץ, איצ"ע דער מתמיד.

תומכי תמימים חרקוב [אוקראינה]

ישיבת תומכי תמימים כוטאיש [גיאורגיה] על ידי השליח הרה"ח רבי שמואל לויטין. בכך נסללה הדרך הליובאוויטשית בנקודה נוספת על פני

תלמידי הישיבה בברדיטשוב כפי שצולמו בחצר הגפ.אז.

ולרחבה, אך כדוגמת 'תומכי תמימים', בה לומדים חסידות כחלק מסדר הלימוד, אין בה.

תרפ"ב

ישיבת תורת אמת ירושלים. [ארץ הקודש]

ישיבת תומכי תמימים הומיל [רוסיה].

נוכח אירועי ושינויי הזמן והמהפכה הקומוניסטית שמשנה על פניה את כל חיי האזרחים ברוסיה, מצטרפת יוזמה חדשה שמחוללת מהפכה של ממש ביחס לצעירי היהודים בערי השדה הקרובות והרחוקות. אם עד עכשיו עיקר הקמת הישיבות התבססה על תבנית הישיבה המסורתית בה למדים כל היום מבוקר עד ערב בסדרים מסודרים, הרי שכעת הוקם מוסד חדש בשם 'תפארת בחורים', שהיווה מסגרת ישיבתית לשעות אחר הצהריים בלבד. מסגרת זו נועדה עבור הצעירים היהודיים שהיו עובדים או לומדים באוניברסיטאות בשעות הבוקר, אך באו 'להשלים שעות לימוד יהדות' בשעות הפנויות של אחר הצהריים.

בין אם אתה 'עילוי' וגאון' ובין אם לא - מקומך בישיבה, ליד ספר לימוד. הרבי הריי"צ לא מוותר על אף בחור, ומתאים לכל אחד מסגרת לימודית בשבילו.

הסניפים הראשונים הוקמו בסמרקנד [בוכרה] ובגרזיה. בבוכרה הוקמה המסגרת והופעלה על ידי הרב שמחה גורודזקי, שנשלח לשם על ידי הרבי הריי"צ. בשיא פריחתה מנתה 'תפארת בחורים' בסמרקנד, כאלף תלמידים!

בשנים הבאות הוקמו סניפים נוספים במגוון ערים נוספות ברחבי רוסיה ואוקראינה. על הפרויקט הופקד הרה"ג הרה"ח רבי יעקב לנדא [לימים רבה של בני ברק]. משימה עליה היה מופקד ואותה ביצע בהצלחה במשך ארבע שנים.

נקודת ציון היסטורית

בנקודת זמן זו, שנת תרפ"ד [1924], מת ולדימיר איליץ' לנין, ולשלטון עלה יוחף סטאלין. כמנהיג עריץ של ברית המועצות. פרק חדש וקשה יותר בשלטון הטוטאליטרי מתחיל, מה שמשנה את ההתנהלות כולה שהופכת להיות פי כמה קשה, ואף לכוז המוגדרת כ'סכנת חיים' ומסירות נפש.

שוב הבירה החב"דית נעקרת ממקומה, ובאותה שנה נאלץ אדמו"ר הריי"צ לעזוב את רוסטוב ולעבור לפטרבורג [לנינגרד].

תרפ"ו

ישיבת תומכי תמימים פולוצק

תפארת בחורים כוטאס [גיאורגיה]

תפארת בחורים סמרקנד [בוכרה]

תפארת בחורים מוסקבה

תפארת בחורים לנינגרד

תפארת בחורים מינסק

תפארת בחורים וויטבסק

תפארת בחורים נעוול

תפארת בחורים וועליז

תפארת בחורים קייב

תפארת בחורים הומיל

נקודת ציון היסטורית

פעילות זו של אדמו"ר הריי"צ הולכת ומתרחבת, והיא לצנינים בעיני אנשי היבסקציה שהתרו בו כמה פעמים כי יפסיק את פעילותו. הם חוששים מהשפעתו הכבירה על נפשותיהם של אלפי בני נוער יהודים.

בחצות ליל רביעי, ט"ו בסיון תרפ"ז, פורצים אנשי הק.ג.ב. לביתו ולוקחים אותו למאסר בבית הסוהר 'שפּלֶרְקֶה'.

הוא נחקר במשך שעות רבות ובסיום אמר לו אחד החוקרים: "בתוך 24 שעות תומת בירייה!". בעקבות לחץ בינלאומי ומאמצי הצלה בשיתופם של חברי פרלמנט מלטביה וגרמניה ועוד, הומר עונש המוות בגלות של עשר שנים באיי סלובקי. לאחר השתדלות נוספת הוקל העונש לגלות של שלוש שנים בעיר קסטרמה.

ביום ג' בתמוז תרפ"ז שוחרר אדמו"ר הריי"צ מהמאסר ונסע לקסטרמה.

לחץ פנימי נוסף לטובת כ"ק אדמו"ר הריי"צ אצל ראשי השלטון הסובייטי, וביום שלישי י"ב בתמוז תרפ"ז הרבי השתחרר שחרור מלא.

לאחר מאמצים רבים נוספים, קיבל כ"ק אדמו"ר הריי"צ אישור יציאה ללטביה וביום כ"ד בתשרי שנת תרפ"ח, הרבי יוצא מגבולות ברית המועצות עם משפחתו ומתיישב בריגה אשר בלטביה.

למרות כל המאורעות של אותה שנה, הרבי לא מפסיק ממלאכתו - והוא מקים שתי ישיבות חדשות:

תרפ"ז

ישיבת תומכי תמימים ויטבסק [רוסיה]

ישיבת תומכי תמימים וילנא [ליטא]

נקודת זמן היסטורית:

בשנת תרצ"ג עבר אדמו"ר הרי"צ מריגה שבלטביה, אל וורשא שבפולין. שנתיים לאחר מכן, בשנת תרצ"ה, הוא עובר מוורשא לעיירה אטווצק שבפרברי וורשא.

ניתן להבין שמעבר שכזה ממדינה שהיא ערש הולדתך ותרבותך, למדינה שונה בתכלית, אינה דבר פשוט כלל ועיקר. שפה שונה, מנהגים שונים, הרכב אוכלוסייה ותרבות שונה לחלוטין. כך הם פני הדברים עבור אדם מן השורה - ככל כפליים למנהיג שכל חסידיו נותרו מאחור מעבר למסך הברזל.

מה הן המחשבות שעוברות ומתרוצצות בראשו של אדם בסיטואציה שכזו? מה ילד יום? האם זוהי נטישה זמנית עד יעבור זעם ותעקר מלכות הרשעה, ומיד שבים לליובאוויטש שתחדש את ימיה מקדם, או שמא זוהי עקירה סופית את ערבות רוסיה, כפריה, יישוביה, אנשיה ודמויותיה?

ומה עם כל מפעלות הקמת הישיבות בגבולותיה? הכל יינטש? לחינם היה כל העמל?

אבל לא אדם כמו הרבי הרי"צ שיתייאש וייסוג, ירים ידיים וייכנע; לא אחד כמוהו שתיפול רוחו ויתכנס אל תוך עצמו בד' אמותיו וידום.

תוך זמן קצר הוא מחלץ חושים ומתחיל מחדש את כל המפעל, הפעם על קרקע חדשה של פולין ויהודיה, תוך זמן קצר מוקמות ישיבות חדשות ברחבי פולין, והרבי הרי"צ עושה נפשות וחסידים לרוב.

בעשור הבא, מוקמות ישיבות נוספות ברחבי פולין, בליטא, בארץ הקודש וממשיך להחזיק את עולם הישיבות ברוסיה. אי אפשר לתאר את הכוחות שהרבי משקיע בהקמת מפעל עולם הישיבות הקדושות.

איש האמונה שיועד בביתו מוחלט שיד ההשגחה העליונה הוציאה אותו מהכא, והעבירנו להתם, אינו מביט לאחור; הוא ממשיך לעבוד בדיוק באותה צורה, רק הפעם במקום החדש. אין ספק שיד ההשגחה שלחה אותו לשם לעשות נפשות חדשות לחסידות חב"ד.

תרצ"ג

ישיבת תומכי תמימים מלאחובקה [רוסיה].

ישיבת תומכי תמימים קורסק [רוסיה].

תרצ"ד

ישיבת תומכי תמימים ז'יטומיר [אוקראינה].

תרצ"ה

ישיבת תומכי תמימים וורוניז' [רוסיה].

ישיבת תומכי תמימים יגורובסקי [רוסיה].

ישיבת תומכי תמימים ברדיטשב [אוקראינה]

ישיבת תומכי תמימים אוטווצק [פולין] בשיא פריחתה למדו בישיבה זו כ-400 בחורים, רובם נספו בשואה. קבוצה של 36 בחורים מהם, נדדו לשאנגחאי שבסין.

ישיבת תומכי תמימים גלובאקא [ליטא]

תרפ"ח

ישיבת תומכי תמימים זוהיל [אוקראינה]

תרפ"ט

ישיבת תומכי תמימים לנינגרד [רוסיה].

ישיבת תומכי תמימים יקטרינוסלב
דנייפרטרובסק [אוקראינה]

ישיבת תומכי תמימים קייב [אוקראינה]

ישיבת תומכי תמימים אודסה [אוקראינה]
הייתה זו בעצם הישיבה בפולוצק שעברה לאודסה לאחר שנסגרה במקומה הראשון.

ישיבת תומכי תמימים לאדז' [פולין]

נקודת ציון היסטורית

בנקודת זמן זו, היבססקציה כמחלקה היהודית בשלטון הסובייטי, נסגרת. אולם דיכוי מוסדות הדת לא מפסיק, הוא מקבל צורה קשה יותר עם תחילת גל ה'טיהורים הגדולים' בשלטון.

טיהורים אלו כללו בעיקר עינויים, עבודות כפייה בגולאג, הגליה, הוצאות להורג, כליאת אנשים ועריכת משפטי ראווה. היקפם נגע בחייהם של מיליוני בני אדם. 'חלון הראווה' של הטיהורים הגדולים היו משפטי הראווה.

השנים תרצ"ז תרצ"ט, היו השנים היותר-קשות ליהדות בטיהורים הללו. רבים מהחסידים שפעלו ברחבי ברית המועצות במסירות נפש למען חינוך יהודי, נתפסים, נכלאים, נחקרים באכזריות ובעינויים, ומוצאים להורג.

כ"ק אדמו"ר הרי"צ כבר איננו בברית המועצות, אך הוא מחזק כל העת את החסידים שנותרו שם, שמצידם היו מוכנים למסור נפשם לקיום הוראותיו. יציין כי אפילו קבלת אגרת מ'שניאורסאהן' היא סכנת חיים של ממש, ובכל זאת הוראותיו של הרבי זורמות לתוככי רוסיה, ומניעות את החסידים לפעולה.

למרות שבאותה שנה עורך אדמו"ר הרי"צ מסעות ארוכים ומפרכים בפולין, בארץ הקודש ובאמריקה, עם כל זאת הוא מוצא את כוחות הנפש להמשיך בהקמת ישיבות.

תרצ"ז

ישיבת תומכי תמימים חמעלניק [פולין]

תרצ"א

ישיבת תומכי תמימים נובוזיבקוב [רוסיה].

תרצ"ב

ישיבת תומכי תמימים פאציאנאוו [פולין]

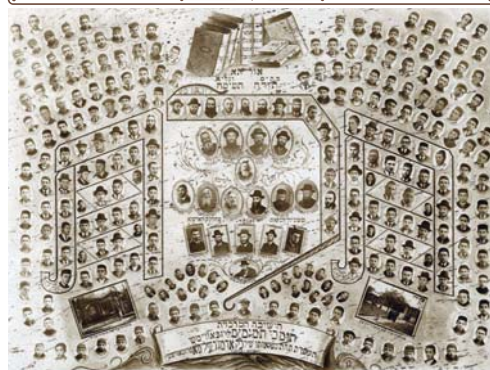
ישיבת תומכי תמימים ריגה [לטביה]

ישיבת תומכי תמימים קאוועל [אוקראינה]

ישיבת תומכי תמימים בארנובויץ [פולין].

תלמידי התמימים בחצר הישיבה באטוואק

תמונת מחזור של תלמידי תומכי תמימים בוורשה

הראשונה. כל מפעל בניית 'אם הישיבות' - 'תומכי תמימים' בליובאוויטש, ירד על פניו לטמיון.

13 שנה קודם לכן, הוא נאלץ לעזוב את רוסיה ערש הולדתו, על חסידיה וכל מפעלותיו הנרדפים וקורסים בזה אחר זה.

והנה עתה שוב הוא נאלץ לברוח מפולין, כשגם כל מפעלותיו החדשים שם אבדו לצמימות ואינם, הוכחדו תחת מגפיהם המסומרות של הקלגסים הגרמנים ימ"ש. יהדות אירופה כלתה בעשן. יהדות פולין אוקראינה ליטא וחלקים מרוסיה נמחקו כמעט כליל תחת השלטון הנאצי.

כל שאר יהדות ברית המועצות, תחת המגף הקומוניסטי של סטאלין.

מה נותר? כלום!

הרבי הריי"צ כבר אינו אדם צעיר כלל ועיקר. תלאות חייו פגעו קשות בבריאותו הפיזית; הליכתו ודיבורו קשים עליו מאוד, הוא מסובל בייסורים וכבר מתנהל על כיסא גלגלים. בנוסף, הוא מגיע ליבשת חדשה, חסר-כל מבחינה כלכלית.

היש אדם בעולם במצבו, שראה פעם אחר פעם את מפעלות חייו נרדפים ללא הרף וקורסים לנגד עיניו בזה אחר זה - שלא יכנע וידום ויתכנס לנוח בסוף ימיו אל תוך ביתו, בנחת ושובה, בשקט וברוגע עם משפחתו ומעט מאנשיו הקרובים? אך לא איש כרבי הריי"צ שייכנע! לעולם לא! הוא לא המתין לרגע, וכבר ביום הראשון לבואו לארצות הברית, יצא בהצהרה שמדהדת עד עצם היום הזה - 'אמריקה אינה שונה!' יש להפריח בה חיי יהדות כמו ב'עולם הישן' באירופה...

הוא החל מיד לשגר את חסידיו כשלוחים לערי ומדינות ארצות הברית לתפוח ישיבות ותלמודי תורה.

בתוך פרק זמן קצר יחסית, הוא חזר להקים - לא ישיבה אחת, אלא רשת ענפה של ישיבות שהוקמו, רבות מהן קיימות עד היום.

ת"ש

ישיבת תומכי תמימים המרכזית ברוקלין ניו יורק [ארה"ב].

מיד עם בואו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ צוקללה"ה להתגורר בניו יורק, דאג להקים 'תומכי תמימים' בחצרו, ישיבה שהפכה עד מהרה לישיבה המרכזית. הישיבה נוסדה ביום בואו לאדמת ארה"ב, ט' באדר שני ש"ת.

ישיבת תומכי תמימים רציאנו [פולין]

ישיבת אחי תמימים תל אביב [ארץ הקודש]

תרצ"ו

ישיבת תומכי תמימים חעלם [פולין]

תרצ"ז

ישיבת תומכי תמימים קלינצי [רוסיה].

ישיבת תומכי תמימים קריבוי רוג [אוקראינה].

ישיבת תומכי תמימים דאנקרא [לטביה].

תרצ"צ

ישיבת תומכי תמימים ליוטופיל [חצי האי קרים]

ישיבת תומכי תמימים קאלושיין [פולין]

ישיבת תומכי תמימים לענטשנא [פולין].

ישיבת תומכי תמימים סטאפניץ [פולין].

תרצ"ט

ישיבת תומכי תמימים ליוענהאף ליואני [לטביה]

נקודת ציון היסטורית

מלחמת עולם השנייה, ושואת היהודים האיומה, מתחילה [למשך חמש השנים הבאות].

אדמו"ר הריי"צ מצליח לברוח מפולין, הוא ניצל מציפורני האצים בעור שיניו, ונווד לארצות הברית ומתיישב לבסוף בניו יורק.

פרק חדש בתולדות חב"ד ליובאוויטש מתחיל.

זו אינה הפעם הראשונה שכ"ק הרבי הריי"צ מביט לאחור ורואה את מפעלות חייו קורסים בזה אחר זה.

23 שנה קודם לכן, החצר החסידית המפוארת בעיירה ליובאוויטש ננטשה ונחרבה בגין מאורעות מלחמת עולם

המדינה ומדינות הסמוכות. אמנם עתה הנני עדיין רובץ תחת משא ההוצאות הגדולות, והשי"ת יחוס וירחם ויפקח את עיני היהודים במדינה זו, אשר יכירו את האמת הגמור בהפעולות הכבירות אשר מרכזי ישיבת תו"ת ו'מרכז לעניני חינוך' ו'מחנה ישראל' פעלו ת"ל ולהיות בעזרתי לכלכל את ההוצאות ולהרחיב את הפעולות לטובה ולברכה בגשם וברוח.

❁ ישיבת אוהלי יוסף יצחק מקנס [מרוקו]

אין מתאים מלסיים את רשימת הישיבות המדהימה הזו, בישיבה האחרונה אותה יזם אך לא זכה לראות בהקמתה, ישיבה בארץ וביבשת חדשה - אך לבסוף נקראה על שמו ולזכרו.

זמן לא רב לפני הסתלקותו, כתב אדמו"ר הרי"צ: "מקום יש להתגדר בו. לכו אל יהודי מרוקו שצריכים למלמדים ומורים והרביצו תורה ביניהם. אין חילוק בין בני ישראל אם אשכנזים או ספרדים המה. כולנו בני אברהם יצחק ויעקב אנחנו, ולנו א-ל אחד בשמים ותורה אחת בארץ".

הרבי יושב בארה"ב, געגעויע לרוסיה ולפולין, אך לבו נתון גם לרבבות נערי ובחורי הקהילות היהודיות במרוקו הרחוקה, והוא דואג ליהדותם ולרוחניותם. הוא משגר אפוא שליח למרוקו, כדי שיקים בה עולה של תורה. כך עשה בגרוזיה ובבוכרה, וכך גם במרוקו.

בפועל, זמן קצר לאחר ההסתלקות י' שבט תש"י, נשלח הרב מיכאל ליפסקר למרוקו, לאחר שהרבי מה"מ כתב לו שזו הייתה הוראתו של חמיו כ"ק הרבי הרי"צ בימיו האחרונים.

בחדש אייר תש"י, הגיע הרב ליפסקר לעיר מקנס, והחל בפעילות במקום בייסוד ישיבה בהרשאת רבני המקום. זו הייתה ראשונה מתוך עשרות רבות שהוקמו ברחבי מרוקו, ולאחר מכן בטוניס, שהעמידו אלפי בחורים נערים על רגליהם מבחינה רוחנית.

מניב פירות מבורכים

בלקטנו את רשימת הישיבות המפוארת הזו, ידוע, כי רבות מהן היו קטנות, ורבות מהן החזיקו שנים ספורות בלבד עד שיד המצוק [הקומוניסטי או הנאציסטי] גדעה אותם בכוח איתנים - אך כל נטיעה שכזו, היא נטיעה וברכה בפני עצמה, שווה לכל הנטיעות שניטעו בארץ פוריה ושקטה, והפכו בעתיד לישיבות גדולות ומזהירות שהצליחו ושגשגו. משל למה הדבר דומה? לחקלאי הנוטע עצים

❁ ישיבת תומכי תמימים ריגה [לטביה].

❁ ישיבת תומכי תמימים מונטריאל [קנדה].

❁ ישיבת תומכי תמימים נוארק [ארה"ב] לימים תהפוך להיות תומכי תמימים מוריסטאון.

❁ ישיבת אחי תמימים וואוסטר [ארה"ב]

❁ ישיבת אחי תמימים פיטסבורג [ארה"ב]

❁ ישיבת תומכי תמימים בוסטון [ארה"ב]

❁ ישיבת תומכי תמימים בופולו [ארה"ב]

❁ ישיבת אחי תמימים בריג'פורט [ארה"ב]

❁ ישיבת תומכי תמימים ניו הייוון [ארה"ב]

❁ ישיבת אחי תמימים פילדלפיה [ארה"ב]

❁ ישיבת אחי תמימים רוטשסטר [ארה"ב]

❁ ישיבת אחי תמימים שיקגו [ארה"ב]

❁ ישיבת תומכי תמימים ברונקס [ארה"ב]

❁ ישיבת תומכי תמימים ספרינגפילד [ארה"ב]

❁ ישיבת אחי תמימים פראוידענס [ארה"ב]

למרות המספר הבלתי נתפס של הישיבות שהקים הרבי הרי"צ בערוב ימיו באמריקה ובכלל - 15 ישיבות בתוך חמש שנים בלבד! - יש לדעת כי רק חוסר משאבים חמור מנע ממנו להכפיל ולשלש מספרים אלו! לפנינו אגרת אחת פרי עטו המלמדת על מצוקה זו, וכאב לבו שהוא אינו יכול להוסיף ולהקים עוד ועוד ישיבות:

ב"ה י"ז אדר תש"ד
ברוקלין

ידידי הרה"ג ו"ח אי"א מוה"ר משה שי' שוואב... ומה שכתב הוא מחכה ליום אשר בעזה"י תפתח גם בלאס אנדזש[ע] לעס ישיבה של חב"ד, הנני מצפה בכליון עינים לאותם הימים הבהירים אשר בעזה"י שליחותי אשר שולחתי למדינה זו, בשביל הרבצת תורה ביראת שמים, תצליח ויתפשטו סניפי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש במרחבי

חגיגת הכניסה לבניין הישיבה ברחוב 'בדפורד-דין' בניו יורק

ישיבת תומכי תמימים מונטריאל, קנדה

נוכח בכל רגעי המשבר ובכל מוקדי שלטונות הרוע, שלטון מלוכני צאריסטי בילדותו, שלטון טוטליטרי קומוניסטי, שלטון נאציסטי, שלטון דמוקרטי אמריקאי באחריתו - ובכל עת ובכל זמן, בימים טובים ובימים קשים, בתקופות פורחות ובתקופות אפלות, מעולם לא נכנע או התייאש. באופן מופלא תמיד לחם בכל הכוח שיש לו לעשות בכל מקום ובכל זמן את אותו הדבר בדיק, להפריח שממות רוחניות באמצעות זריעת ישיבות ותלמודי תורה, ולהפוך אותן לגנות עדן יהודיות פורחות. מה גדולים הם מעשי חייה של דורנו!

כ"ק הרבי הריי"צ זצוקלה"ה, הוא 'אבי תפוצת עולם הישיבות' האמיתי! לא הייתה מעולם דמות שכוז שחייתה ישיבות, ונשמה ישיבות, והקדישה את כל חייה בלהט שכזה להקמת ישיבות ולעולם היהדות. העולם כיום זרוע לאורכו ולרוחבו באלפי ישיבות ובתי תלמוד תורה קטנים וגדולים - כולם צאצאים לאותו מפעל זריעה גדול של ישיבות בכל אתר ואתר, שאפיין כל כך את חייו ומורשתו.

אי אפשר שלא להעלות על נס בהזדמנות זו, את כל מאות חסידיו של אדמו"ר הריי"צ, שסיכנו עצמם ומשפחתם, חיו חיי צער רעב ומחסור והקרבה; רבים מהם עונו בעינויים קשים מנשוא ונשפטו לשנים ארוכות בכלא, או הוגלו לגלויות איומות בערבות סיביר, חלקם עבדו עבודות פרך בגולאגים. רבים מסרו נפשם בפועל ממש על קידוש השם, לאחר ש"נשפטו" ונידונו למוות, נרצחו או מתו ממחלות חולשה ורעב - והכל בעבור האידאות הנעלות עליהן נתחנכו בכור ההיתוך שצירף וזיכך אותם, הכשרים ליעוד הגדול של חייהם - 'תומכי תמימים' ליובאוויטש שהיוותה את חוד החנית של חיילי בית דוד.

הרבי יושב בארה"ב,
געגעויען לרוסיה ולפולין,
אך לבו נתון גם לרעבות
נערי ובחורי הקהילות
היהודיות במרוקו
הרחוקה, והוא דואג
ליהדותם ולרוחניותם.
הוא משגר אפוא שליח
למרוקו, כדי שיקים בה
עולה של תורה. כך עשה
בגרוזיה ובבוכרה, וכך
גם במרוקו

בפרדסו שורות שורות. מדרך הטבע, יש עצים שהשרישו וצמחו לתפארת למשך שנים רבות, ויש שנגדעו באיבם. האם המאמץ של החקלאי בעת הנטיעה היה שונה זה מזה?

אדרבה, יש ויאמרו מושלי המשלים אחרת:

משל לאחד שנטע פרדסו באדמה פורייה ורוויית מים, והוא נתון בהשקט ובטח ושלוות עולמים, ואילו חקלאי שני נטע פרדסו באדמת טרשים וחתחתים, ארץ חרבה ממים ומלאה במזיקים. מבין כל השתילים שהוא שותל, רק מעטים מחזיקים מיד וגדלים לתפארת, ורובם קמלים לאחר זמן ואינם מוציאים פירות בעתן; גם את המקצת, באים שודדים ומזיקים להם. אך הפועל

אינו מתייאש לרגע, והוא נוטע עוד שוב ושוב בכל מקום ובכל זמן. אם הרסו לו כאן, הוא ינטע שם, ואם יגדעו לו כאן, הוא ישתול שם, ובכל מקום אינו חדל מלעדור ולזבל, להשקות, להיטיב ולסקל הקרקע ולהלחם על כל הזדמנות.

שוב ושוב עולה הכורת על אדמתו, ושוב ושוב הוא נוטע. רק לאחר שנים ארוכות ניתן להביט לאחור ולראות את הפלא, שכן גם במקומות שגדעו את עיציו, צומחים עצים חדשים לתפארת לאחר שנים ארוכות של המתנה. ערים ועיירות ברוסיה ובאוקראינה ובפולין ובליטא ובבלטביה ובכל מקום שעלה עליו הכורת בעבר, צומחות ישיבות חדשות לתפארת... מה יפה ונהדר ועצום הגון... אין פורח וגדול ושופע ממנו בכל העולם.

אין ספק כי דמותו הייחודית והמפעימה של כ"ק אדמו"ר הריי"צ, תזכר לדורות נצח, כדמות מופת כבירה וחד פעמית, שחיה בתקופות האפלות ביותר של ההיסטוריה האנושית בכלל וההיסטוריה היהודית בפרט. מסובב הסיבות סובב אותו שיהיה

ה

יה זה מחזה מוכר מאוד בימי חודש תשרי, לפגוש את הת' ברוך משה מקמל יושב על אחד הספסלים ב-770, או ליד אחד השולחנות בחדר האוכל, או פשוט באיזו פינה בשכונת המלך, וסביבו מתקבצים תמימים צעירים, בעלי זיפים כמו בעלי זקן 'מתקדם', מקשיבים בשקיקה לדבריו שיצאו בלהט ובחיות טבולים בהומור חסידי. כזה היה ברוך מקמל - בחור מלא וספוג תוכן, שהיה בבחינת 'משפך' לאחרים. הבחורים ידעו כי כשהוא מדבר, לא כדאי לאבד אף מילה. הוא פשוט שפע תוכן בשפה מרתקת...

לקראת יום היארצייט שלו ביום י' במנחם אב, יצאנו להתחקות אחר אחד מהתמימים המיוחדים שבחבורה, בחור עמוק, דעתן, כתבא רבא, דברן חרוץ שניחן גם בחוש הומור מפותח, עם בהירות פנימית שהאירה לא רק את אישיותו, אלא גם את הסביבה.

זאת ועוד: ברוך משה ע"ה, שימש כדוגמה לרבים כבחור המקושר בכל מאודו לרבי מה"מ, חדור באמונה הטהורה בה הדביק גם את סובביו, כשהוא רותם לשם כך את כל כישוריו הברוכים שקיבל כמתנת שמיים.

ברוך הוא ושמו ברוך...

הת' ברוך משה מקמל נולד בכ"ג בכסלו תשמ"א בקרית ים. בראש חודש טבת הוכנס בבריתו של אאע"ה ונקרא שמו בישראל משה.

פחות משנה לאחר מכן, בירח האיתנים תשמ"ב, לקחוהו הוריו לחגוג את החגים במחיצת קדשו של הרבי, שם זכה יחד עם הוריו ואחיו יבלח"ט להיכנס אל הקודש פנימה ל'יחידות' לאורחים. בתום היחידות עברו כולם לקבלת דולר מידו הק' של הרבי. משה היה רדום על זרועות אביו שעה שהרבי נתן לו את הדולר, והרבי פתח את ידו ונתן לתוכה את הדולר.

ברוך משה נולד כילד בריא לכל דבר, אולם בגיל שנתיים חלה במחלה חמורה שאיימה על חייו. הוריו המודאגים כתבו לרבי בעניין הצעה להוסיף לו שם. המענה של הרבי לא אחרי: הרבי אמר שיוסיפו לו את אחד מהשמות שהציעו או את השם 'ברוך', שם עליו כלל לא חשבו... המענה המפתיע לא הותיר מקום לספק, ומאז נקרא שמו 'ברוך משה'. השם הנוסף אכן הוסיף ברפואתו בבחינת רפואה ניסית.

לאחר האפשרוניש בשנת תשד"מ הוכנס לתלמוד תורה חב"ד בקריות, שם הוכר כברוך כשרונות באופן לא-רגיל. הוא אכן ניצל את שנות לימודיו בתלמוד

תורה בקריות ולאחר מכן במגדל העמק, ללמוד בשקידה ובהתמדה. הוא אף נמנה על מצטייני חידון בקיאות שנערך בין נציגי התתי"ם.

שקידה והתמדה ביום ובלילה

שלא כילדים רבים אחרים, כבר כילד הכיר בחשיבות תקנותיו הק' של הרבי והשתדל ליישם, ואף זכה לקבל מכתב מהרבי כתגובה לדו"חות ששלח מפעילותו.

בחודש אלול תשנ"ד נכנס ל'תומכי תמימים' בלוד, שם עשה חיל בלימודיו ובהנהגתו החסידית. הוא

ברוך אומר ועושה

'תמים' מיוחד היה, וברוך-משה מקמל שמו. הוא היה אחד התמימים המיוחדים שבחבורה, בחור מעמיק, דעתן, כתבא רבא, דברן חרוץ שניחן גם בחוש הומור מפותח, עם בהירות פנימית שהאירה לא רק את אישיותו, אלא גם את הסביבה. << לקראת יום היארצייט שלו, י' במנחם אב, יצאנו להתחקות אחר דמותו המיוחדת, שאלנו חברים, ופתחנו צוהר לנשמתו דרך עשרות רשימות מופלאות שכתב בבהירות מעמיקה

מנחם זיגלבוים

"אוי רבי, רבי..." המשגיח המופתע מיהר לבשר להורים המאושרים שבנם 'חי' רבי 24 שעות ביממה... לא היה מאושר מברוך שהצליח לגרום נחת להוריו...

בד בבד עם השמחה, השנינות והחיות, ניחן ברוך גם ברצינות תהומית בכל הקשור לעניינים הנדרשים מתמימים, ובאמת ניתן לומר עליו כי הוא 'חי' רבי 24 שעות ביממה, ולא רק בתור מליצה...

מעבר ל"חלום" על "אוי רבי רבי" שלא באמת היה - זה אכן כן היה, כאשר חלם לא פעם על חידושי תורה שהתחדשו לו בחלום... פעם חלם על ביאור

נודע בפיקחות מיוחדת ונשא חן בפני כל רואיו. חבריו יודעים לספר על שנינות חסידית שהיתה שורה אצלו בכל עת.

הייתה בו שנינות אותה ניצל להוספת שמחה בקרב חבריו, כמובן בדרכים חסידיות וראויות. אפיזודה קטנה מספרים חבריו לחדר בישיבה הקטנה - פעם, לאחר זמן כיבוי אורות בישיבה, הגיע המשגיח לסיור בין החדרים לוודא שכולם הלכו לישון. ברוך דילג מיד למיטתו ועשה עצמו כישן. כשהמשגיח נכנס, התהפך ברוך מצד אל צד, וכמו מתוך שנה מלמל,

נפלא השופך אור חדש על הסוגיה שנלמדה באותם ימים בשיבה, ובפעם אחרת התחדשו לו פירושים על הפסוק "אשרי יושבי ביתך".

בחודש אלול תשנ"ז, נכנס לשיבת חסידי חב"ד ליובאוויטש בעיה"ק צפת, שם השתלב בלימודים בצורה מעוררת השתאות, עד כי היה ניתן לומר לו כי הלימודים והווי ישיבה היו כל עולמו ממש. הוא נהג לקרב תלמידים חדשים ובעלי תשובה שהגיעו לישיבה ללא כל רקע ישיבתי בסיסי, והיה משקיע בהם שעות ארוכות של לימוד והתוועדות.

שנת ה'קבוצה' בבית חיינו

בשנת תשס"א נסע ללמוד ב'תומכי תמימים' המרכזית 770 כחלק משנת ה'קבוצה', ומאז בית חיינו הפך לחלק בלתי נפרד מחייו.

על סיפור מעניין שאירע לו בעת הטיסה לרבי, סיפר ברוך עצמו ברשימותיו, מהן ניתן ללמוד רבות על שיגו ושיחו עם בני אדם, ועל תחושת ה'חלוצ' שחש תמיד בכל ענייני קירוב יהודים לקב"ה ולרבי:

"המטוס רץ כברת דרך על המסלול ומיד נסק אל על, לכיוון בית הבחירה. לפי כל הסימנים, כאן החל תפקידי עם הנוסע שישב לידי. החלפנו אזורי מגורים, הוא נידב לי מידע על עצמו: הוא טכנאי מצליח שפיתח שיטה מתוחכמת למזעור מוח מחשב. החלקיק הקטן והחכם שהמציא, הביא את חברת מטורולה העולמית לשכור את שירותיו, והוא הפך לסגן מנהל מחלקה. מכללי הנימוס המינימלי, שיתפתי אותו גם כן בעברי ה"מפואר"; למדתי בתלמוד תורה ולאחר מכן בשיבה 6 שנים כשכעת אני עושה את דרכי ל-770 בית מדרשו של הרבי שליט"א מליובאוויטש להשתלם בשנת לימודים נוספת.

הוא שטח בפני מספר שאלות ביהדות, כשלעצמי, תוך הקדמה כי לכל שאלה יש תשובה, אך יתכן שזאת לא נמצאת אצלי, ובודאי ישנם כאלו שיוכלו לתת לו מענה משיב נפש - השבתי לו בס"ד על שאלותיו ופרדוקסיו. בין כך ובין כך שאל על חב"ד ועל הרבי, סיפרתי לו על מעלת דורנו, ונשיא דורנו, על כך שדורנו הוא דור אחרון לגלות וממילא דור ראשון לגאולה, ועל היות הרבי ראש בני ישראל, מנהיג הדור.

מתברר, הוא לא יכול לישון בטיסה, ואני לא יכול להפסיק לדבר, וכך העברנו 11 וחצי שעות בדו-שיח מרתק (במאמר המוסגר: הקדמתי לבן שיחי כי אינני נוהג להתווכח, "ויכוח", אמרתי לו, "הוא אותיות V - כה, כל אחד מראה את כוחו ופעמים והויכוח ליווה בכוח בשל הנימה הלא-ידידותית המתלווה לוויכוח, מה שאין כן אני, נוהג לעשות דו-שיח, דו - שתיים, בגובה של שיח, גובה העיניים).

טרם נחיתה מסרתי לו את כתובתי בניו יורק (770 איסטערן פארקווי) והמלצתי לו לבקר.

אומרים, כי אם תרצה להצחיק את הקב"ה, ספר לו את התוכניות שלך. לבן שיחי היו תוכניות משלו ולקב"ה משלו. ידידי תכנן לעשות שבוע בניו יורק ולשוב לארץ ישראל. עבר שבוע ולא ראיתי אותו ב-770 הבנתי כי לא התאפשר לו להגיע, התנחמתי במטען היהדות שקיבל במהלך הטיסה.

לאחר שלושה שבועות פתאום ראיתי אותו. הוא הגיע ל-770 עם כיפה מאולתרת ושאל עליי. אי מי הפנה אותו לבימת ההתוועדויות שם יושבים הצפתים בסדרים ונפגשנו. ישבנו בפנית שקטה ב-770 (שקטה לפי יחס - ב'בית חיינו' אין פינות שקטות, יש יותר רעשניות ויש פחות) הוא סיפר לי, כי לפי תוכניתו הוא כבר היה אמור לחזור ארצה, אלא, שהעסק הצליח יותר מהרגיל ואילץ אותו להתעכב. אז הבנתי, שכשהוא סיפר לי על לוח הזמנים שלו - במטוס - אלוקים צחק.

לקחתי אותו למסעדת מרמלשטיין, מסעדה 'על דרך כבליובאוויטש'... ישבנו שם ודיברנו בנושאי יהדות שונים. אחד המלצרים הינו ממוצא פרסי, המבטא גם מסגיר אותו, הוא ראה את הפגישה והבין שכאדם דתי הוא צריך גם להיות בתמונה.

הוא ניגש אליי ושאל: אתה יודע קבלה? ואני, מה לי ולקבלה? אך לומר לו כי אינני יודע, אינני יכול, זה הרי יפגע בתדמיתי מול האקדמאי הצעיר... עניתי לו: קבלה? בטח שאני יודע. הוא המשיך: וספר הגלגולים (להאריז"ל) למדת?

עניתי לו: בודאי. והוא לא מתייחס: אפשר לשאול אותך שאלה?

אמרתי לו: בודאי שאתה יכול. והוא שאל.

את השאלה, ודאי שאינני זוכר, ובעצם מה לי ולספר הגלגולים? חיכיתי שיסיים להרצות את שאלתו, ואמרתי: תראה, בשביל שאוכל לענות לך באופן שגם תבין, עליי לברר תחילה אצלך האם אתה יודע מושגים בקבלה או שלמדת את התורה הזאת על רגל אחת? הוא טען כי הוא בקי בקבלה. בשלב זה הבנתי כי אני חייב לנער אותו מעליי לפני שהתוצאות יהיו 'קשות'.

אמרתי לו: אז אתה יודע קבלה, נכון? אוקיי, ספר 'המסורת' למדת?

הוא ענה ביושב: לא. לא למדת.

אמרתי לו: איך למדת קבלה וספר המסורת לא למדת? זה א' - ב' בקבלה. זה צירופי אותיות בקבלה. הוא הלך עוד לפני שהבין שאני מדבר על ספר תירגול האותיות הידוע לילדי ישראל...

העיקר חסר מן הספר, בסיום הפגישה במסעדה היהודי הצעיר לקח על עצמו תפילין כל יום, ולשלם את החשבון.

כי היא 'בית חיינו'

על שנת הקבוצה שלו, לאחר ג' תמוז, כתב באחת מרשימותיו: "שנת הקבוצה היא משאת חיי של כל תמים שמבקש באמת ובתמים 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו'", כתב באחד מרשימותיו.

גם כשעזב, זה היה הבסיס ממנו יצא ואליו שאף. בכל הזדמנות אפשרית הדביק את סובביו בחיות האופיינית לו אותה שאב מחצרות קדשינו.

מכיוון שהיה 'כתבא רבא', היה מעלה את הגיגיו הפוריים עלי גיליון, כשמעת לעת חלקם אף התפרסמו ברבים.

הוא שאב מלוא חופניים רוח פנימית מהשהייה בחצרות הקודש, למרות שלא רואים את הרבי. "העובדה המצערת, שבימים אלו איננו רואים את כ"ק אד"ש מה"מ, אינה פוגעת כהוא זה באמונתנו הפשוטה כי תיכף ומיד נפקח את העיניים ונראה כל מה שהובטחנו לראות. שנת הקבוצה היא המינימום שאנו יכולים לעשות בבחינת 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי'; הוא כבר יעשה שלו ויאפשר לנו 'לחזות בנועם ה'".

לכתוב ולא לכתוב

אחת המתנות הנדירות שקיבל ברוך משה משמים, היא ללא ספק יכולת הכתיבה הנדירה. הוא ידע להכיר במתנה זו וניצל אותה רבות להעברת מסרים רוויי התקשרות הכתובים בשנינות ייחודית.

על ניצול כישורי הכתיבה שלו כתב פעם כך בהומור עצמי ובחריפות גם יחד:

"זכיתי לקבל לפני מספר שנים ברכה מכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח לענין מסויים שנדרשתי אליו באותה התקופה, ובצידה של הברכה מצרף הרבי את ההוראה הידועה 'קְנֶה לך חבר' - כשהכוונה היא לקולמוס ולמשיכת העט. מנסיוני העשיר בכתיבת חיבורים, תחילה כעונשים בתלמוד תורה ובהמשך כתחביב, מצאתי כי הדף אינו צועק, הוא סופג כל מסר. יש דברים שאינם שייכים ביטוי בעל פה, והחבר האמיתי הוא הקֶנֶה".

לא בכדי נטל על עצמו את המשימה לכתוב את היומנים מימי חודש תשרי בחצרות קדשינו, וכדרכו, הוא ניתח בחדות את תופעת כתיבת היומנים, לכאן ולכאן, משני צידי המתרס:

עיניו היו פקוחות,
לבו פתוח ומרגיש למה
שקורה מסביב. כשהיה
רואה דברים שאינם
נעשים בצורה הנכונה,
היה כואב זאת, ולעתים
אף היה משתמש
ב'כלי העבודה' שלו
- הכתיבה -

"לאחר חודש תשרי אשתקד פתחתי את הטור הראשון במילים אלו: 'בהחלטה נחושה שעמדתי בה בהצלחה, קיבלתי על עצמי לחדול מכתביה בחודש תשרי על מנת שאוכל לחוש את הזמנים היפים בשנה כ'תמים' מן השורה ולא כצופה מן הצד. המחיר ששילמתי על החלטה זו היה גבוה מכדי שאחזור על החלטות נחושות מסוג דומה בזמן הקרוב. אין זה פשוט לחיות חודש שלם לצד תמימים, אברכים, רבנים ומשפיעים, כולם חכמים ונבונים כולם ישנים על ספסלים, ולכל אחד התזה האישית שלו, זו שאלה הרבי התכוון בשיחות.

"כשהסתמן אצלי בשלהי אלו כי גם בשנה זו אשוב על אותה 'טעות', החלטתי בניגוד לפעם קודמת, כי במקרה ובמוחי יצוץ רעיון שראוי לעלותו על הכתב לטובת הכלל, לא אמנע בר ובהזדמנות הראשונה בה אפגוש את ידי ורעי המחשב, אשתף באמצעותו את המדור.

"חודש תשרי מלא וגדוש באירועים ובתכנים מיוחדים שמשאירים את רישומם וחותמם על כל השנה. אלא שרצף האירועים אינו מניח להערכת מצב, והפרטים הקטנים, אלו שגרמו לנו להזיל דמעה או יותר, הולכים לאיבוד בים החגים ההתועדויות והרגשות.

"בחודש זה הציגו בפניי כמה מתלמידי התמימים את יומן החודש האישי שלהם. זאת מזכרת נצח אמיתית ונצחית, לפתוח את המחברת בחודש שבט או אדר ולמצוא את השורות שכתבת בזמן אמת: 'כשעמדתי בסדר הניגונים לפני תקיעת השופר, ידעתי שזו ברירת מחדל והזלתי דמעות כמו מים. הבחור שעמד לידי התייפח גם הוא, וידעתי שאני לא היחיד. קיבלתי על עצמי הוספה בשמירת הסדרים..."

"עריכת יומן המתאר את חודש החגים לפרטיו - המשיך הת' ברוך משה לבנות את הגיגיו נדבך על גבי נדבך - "מסייעת להפנים את התחושות שבמרוץ אחר הזמן בחודש תשרי אינו מתאפשר. כך ניתן לחיות את הווי החודש כל השנה.

"גם עבורי שמרתי באדיקות את ההמלצה ופניתי לערוך יומן אירועים תמציתי, שבאמצעותו אוכל לשמר את חיותי האישיות, ואף לשתף בעניינים

חיים של נס

הרב דרור משה שאול, שליח הרבי בדרמסאלה שבהודו, ישב פעם עם ידידו השליח הרב עופר קריפור (כיום שליח הרבי בקוסקו, פרו) ונזכרו בבחורים שהגיעו מדי פעם לעזור להם בעבודת השליחות - וכך הוא מספר בספרו:

"נזכרנו בערגה בברוך מקמל ז"ל, שהיה עימנו לפני שלוש שנים והלך לעולמו בשלל צרור של מחלות סבוכות. למרות הסבל שהיה לו, היה בעל חוש הומור אדיר, יכולת דיבור נדירה, מלא אהבה לכל הסובבים אותו, ובעיקר בעל מסירות נפש.

"כאשר הגיע ברוך עם ספר תורה מישראל לדרמסאלה בשנה הרביעית שלנו לשליחות, לא סיפר כלום על עצמו, ולא ידענו כלל על בעיותיו הרפואיות. כאשר הגיע שימש כמלמד של בננו, לוי'ק.

לאחר צום י"ז בתמוז ראיתי לפתע את ברוך שוכב על הרצפה מעולף! רק אז הסתבר לי שברוך חולה מאוד כבר מעת לידתו וחי ממש בנס. ברוך סיפר כי נקרא בברית בשם 'משה', אך מאז סבל מהתקפות בריאותיות קשות, כאשר לפעמים הגיע לסף מוות ממש. הרופאים הבהירו להוריו שאין הרבה מה לעשות, וכי תוחלת חייו תהיה ככל הנראה קצרה ביותר. הרבי הורה להוסיף לו שם. אמנם חלק מהבעיות נותרו גם לאחר מכן, אבל ההתקפים החמורים פסקו. ברוך הרוויח עשרים שנות חיים".

מסויימים את הקוראים. בזכותה של השתיקה ניתן לומר כי בנוכחותה ניתן להפוך במשמעותם של אירועים ומצבים באופן אובייקטיבי, לשמוע דעות מבלי לחוות דעה. לראות מבלי להראות. להפנים בלי צורך להחציץ.

"מעל עשרות פיסות נייר מאולתרות, וברשימת דברים שערכתי בגבם של כמה דפים חסרי ישע, שימרתי את החודש האחרון. וכשם שאקבל שכר על הפרישה, כך אקבל שכר על הדרישה..."

לראות את הסביבה בעיניים רגישות

אחת מתכונותיו של ר' הת' ברוך משה ע"ה, הייתה דאגה ואכפתיות לנעשה סביבו. עיניו היו פקוחות, לבו פתוח ומרגיש למה שקורה מסביב. כשהיה רואה דברים שאינם נעשים בצורה הנכונה, היה כואב זאת, ולעתים אף היה משתמש ב'כלי העבודה' שלו - הכתיבה.

כך למשל, ביקש לדאוג כי אלו שהגיעו לרבי

לחודש תשרי, ינצלו את הזמן בצורה המקסימלית ביותר, שכן כל רגע ושעה, יקרים מפר.

"הזמן של חודש תשרי יקר יותר מהון, הוא אינו שווה להתבזבז על השוואת מחירים", כתב באחד מרשימותיו. "רק כשנמצאים במטוס חזרה לארץ ישראל מכים על חטא ומבכים את השעות הרבות שהלכו לאיבוד על לא דבר. אף אחד מאלפי האורחים לא נסע ל-770 על מנת להתעדכן במחירים הנמוכים של מנהטן, או בהמצאות הטכנולוגיות החדשות של אמריקה..."

ברוך משה אף ביקש לחזק את השאיפה של הרבי, שאם כבר קונים ב'אמריקה', שיקנו מחנויות השכונה, ובכך לחזק את סוחר השכונה, ודרכם את השכונה עצמה.

"בחנויות החשמל והאלקטרוניקה, הביגוד והאופנה, המסעדות ובתי המאפה של ה'שכונה', אוחזים ברמה גבוהה ולכאורה, לא צריכה להיות עילה לתור אחר מקומות אחרים".

אימרו אתם, כמה בחורים צעירים יכולים לראות את הסביבה באותן עיניים פקוחות לרווחה, מלאות תבונת-רגש, כמו ברוך-משה!?

הוא אף ידע להוקיר ולהכיר הכרת הטוב לתושבי השכונה המארחים בכבוד גדול את ציבור האורחים:

"רבים מתושבי השכונה מנדבים את הכספים שיועדו ל'תרבות ופנאי' עבור אורחי המלך, ולא זו בלבד, אלא שחלק מ'התרבות' הקראון הייטסי, שגם 'פנאי' אין בחודש תשרי. כולם סבים סביב האורחים. בבתי רבים הפכה המסורת אצל ילדי המשפחה, שבפסח אוכלים בהסיבה, ובחודש תשרי ישנים על הרצפה..."

"צריכה הכרת הטוב לכלול גם את רמת המעשה. ניתן להשיב לתושבי השכונה על האירוח והדאגה לשלומם של האורחים, על חוסר הנוחות הזמני, בכך שאת עשרות אלפי הדולרים שמביאים עימם האורחים למטרת קניית, ישקיעו ככל האפשר בתוצרת ה'שכונה'. בדרך זו ניתן להקל על בעלי העסקים בשכונה, לאחר שאת חלקם כמארחים נתנו בעין יפה".

צדקה סוגרת מעגל

הרגישות שלו, לצד רוחב לבו ופזרנותו למען הזולת, היו לשם דבר באופן חריג ביחס לחבריו התמימים בהם היה מוקף, אך הסתכלותו הייתה גבוהה יותר.

חבריו ומכריו סיפרו, כי א' ממנהלי המוסדות החב"ד"יים באה"ק סיפר, כי פעם היה טרוד בנסיונות כלכליות של המוסד והיה זקוק נואשות לסכום כסף. העניין העיב על לבו "עד שפגשתי את ברוך" - כפי

ומי אינו, קביעת הגדרים
 'לאופן המתקבל', מה לומר
 לעולם ומה עדיף לצנוח - כל
 אלו ועוד היו בתחילה חילוקי
 דעות לגיטימיים, ובפורומים
 מסויימים אף ניסו לדון בסוגיות
 אלו ולהגיע לעמק השוה.

"ככל שניסו להישמר
 מתמונת המצב שנוצרה, גררו
 חלקים מסויימים את הכלל
 מעבר לזיכרון התורני-הלכתי-
 ענייני, להתקפה אישית בלתי
 מצונזרת. בליל של דעות
 ויחסים הביאו לתקופה קשה
 ובלתי נסבלת שלא פסחה
 בהשלכותיה אף על הילדים
 בתלמוד התורה. אסור לשכוח,
 הכל החל במחלוקת לשם
 שמים, כשרק השמים הם
 הגבול למחלוקת.

"הזמן עשה את שלו, לכולם
 התברר כי בעוד הדעות ישארו
 חלוקות, אין זה חובת הלבבות.
 ניתן לשבת יחדיו בהתוועדות חסידית, למצוא
 ולדבר על המאחד, ולהאמין כי רק כך נגיע
 לפקיעת העיניים".

ברוך משה לא רק נאה דרש, אלא נאה קיים. הוא
 לא ברר את חבריו לפי דעותיהם. כולם היו חבריו,
 ועם כולם ישב בהתוועדויות מתוך שבת אחים גם
 יחד. לבו היה רחב דיו כדי להכיל ולקבל את כל
 הדעות, מבלי להרגיש שחלקן מערערות את אמונתו.

חוצבי להבות חודרים ללבבות

כמו עוד בחורים רבים, ברוך משה יצא לשליחות
 אחרי שנת ה'קבוצה' כדי לחזק, להשפיע ולרומם את
 הסביבה. בשנת תשס"ב נסע כשליח בשיבות לבעלי
 תשובה. בהמשך אותה השנה נסע לדרמסאלה
 שבהודו, שם סייע לשליח הרב דרור משה שאול
 במלאכת הקירוב והפצת בשורת הגאולה. חשיבותו
 המקורית והבעתו הבהירה, 'קנו' לו אנשים רבים
 שידעו להעריך את הבחור הצעיר עם העיניים
 הטובות שדיבר אליהם מהלב ומהנשמה, לא פחות
 מאשר עם הפה...

אמרותיו השנונות זכו לאהדה רבה. גם כאלו
 שתגובתם הטבעית בראותם 'איש דת' להתרחק,
 מצאו בו אף הם בן שיחה מרתק, את רגעי שיחה
 אלו ניצל הת' ברוך משה לקירובם של יהודים רבים.
 לא יפלא אפוא, כי רבים מהמטיילים אותם פגש
 בהודו, המשיכו לעמוד עמו בקשר גם לאחר שובם

"ברוך שמח בליבו,

אחרי הכל, מה שטוב
 לקב"ה, טוב הן ליהודי
 והן לאומות העולם. זה
 היה ייחודו של ברוך. הוא
 חי את העניין ולא עשה
 את מעשהו מתוך עצבים
 או אגו, אלא פשוט היה
 אכפת לו עד עומק
 הנפש מיהודי תועה".

שסיפר העסקן - "מיד כשראה
 אותי, הבחין במועקה שבפניי;
 תחילה לא רציתי לנמק את
 דאגתי; וכי מה בחור ישיבה יכול
 לתרום לטובת העניין, הרהרתי
 ביני לביני, אך לאחר שהפציר בי,
 גוללתי בפניו את סיפורי על כל
 פרטיו.

"להפתעתי הרבה הוציא
 ברוך מהארנק את סכום הכסף
 המבוקש באומרו כי ההשגחה
 העלוונה הביאה לידי סכום זה
 לטובת המוסד של הרבי, תוך
 שחיוך המקרין טוב לב נסוך על
 פניו המשיך ואמר: 'אין מוגבל
 למועד פרעון הכסף', נפרד
 לשלום והותיר אותי מופתע עם
 הכסף בידו..."

"כעבור תקופה נפגשנו שוב,
 והפעם הוא אמר כי הוא חייב
 בדחיפות את הכסף.

"תחילה לא הבנתי לסיבת
 נחיצותו, אך ת"ל הסכום המדובר
 היה תחת ידי, העברתי אותו לידי ברוך - ושוב
 הודיתי לו.

"מה רבה היתה תדהמתי כאשר ראיתי במו עיני
 את סיבת נחיצותו של הכסף, שהועבר מייד, מול
 עיניי, למטרת צדקה נחוצה ביותר. התברר כי ברוך
 היה זקוק לכסף חזרה, למטרת צדקה נוספת..."

במעט לכל אחד יש את 'עניות דעתו' הקובעת

בחורים מטבעם, נוקטים עמדה ודעה בנושאים
 שעל הפרק, והם נוטים להיצמד אליה לא פעם
 בקיצוניות רבה, כמו הייתה 'חלון הנפש' שלהם,
 שצריך לגונן על כך ולהילחם מכל משמר.

לא כן ברוך משה, שדעתו הייתה מבוססת ויצוקה
 מספיק, שגם דעות שלא עלו בקנה אחד עם דעותיו,
 לא גרמו לו לחשוש או לצאת להילחם. כך סיפרו
 רבים מחבריו, כי על אף שדעותיהם לא עלו בקנה
 אחד עם דעותיו, היה ברוך משה חברם הטוב ביותר.
 יותר מכך, הוא האמין בכל מאווד כי אסור שחילוקי
 הדעות יפריעו לאהבת אחים שצריכה לשרור בקרב
 החסידים.

"כמעט לכל אחד יש את עניות דעתו - הקובעת",
 כתב פעם בשנינות חריפה באחת מרשימותיו שנכתבו
 בסגנונו הייחודי. "פירושן של השיחות, אופן ביצוע
 ההוראות, מי כשיר לעסוק בהפצת בשורת הגאולה

לאה"ק. הוא זכה לראות כמה וכמה מהם כבעלי תשובה יראים ושלמים.

בכל מקומות שליחותו, תמיד הקפיד לשלב בצורה נדירה בין הגישה מאירת-הפנים לכל יהודי באשר הוא, לבין גישה בלתי מתפשרת ונחושה, כשהוא אמון על ההוראה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" - מבלי לנסות חלילה לקרב את התורה אל הבריות.

המאפיין ביותר את שיחותיו של ברוך משה, זה 'דברי חכמים בנחת נשמעים'. לא רק דבריו, אלא גם טון הדברים היו תמיד נעימים.

לא ייפלא אפוא, שבמקרה אחד יצא ברוך משה בגישה חריפה שלא כדרכו, לתדהמת השליח במקום הרב דרור משה שאול, כפי שהוא עצמו מספר:

"זה היה בעיצומה של אחת מסעודות ליל שבת בבית חב"ד, במקום נכחו כמאה ועשרים איש. ברוך מקמל שהיה עימנו בשליחות, זיהה שאחת המטיילות הישראליות הגיעה עם גוי. זה כאב לו מאוד. הוא עלה לומר דבר תורה באותה רוח:

"יש יהודים ויש גויים, ואסור ליהודים להיות עם גויים, הרי כתוב עלינו כתורה 'הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב'. ברוך לא הסתפק בדרשה. הוא ניגש אל המטיילת ודיבר עימה ישירות בעברית, וכך אמר לה:

"זה לא טוב לך הקשר הזה! זה מטמא את נפשך! את חייבת לעזוב אותו!"

"כך דיבר איתה דברים כדורבנות. לא היו לו קווים אדומים בנושא הזה שנגע עד עצם נפשו. המטיילת הגיבה בכעס, ואילו החבר הגוי לא הבין כלל במה מדובר..."

"לאחר מכן ניגשתי לברוך ואמרתי לו שגם לי קשה כמוהו לקבל את החבר הגוי שלה, אבל לא תמיד צריך להילחם חזיתית, אלא עדיף לחזק את הזהות היהודית וממילא האדם יבין שאינו רוצה להיות בשקר ולרמות את עצמו ואת הזולת, וכך בהדרגה חוזר לכור מחצבתו.

"אבל זה היה ברוך, לא היה לי מה לעשות.

הגיעה שבת בבוקר, והיה לנו קושי להשיג מניין. הלכנו בשבילי דהרמקוט, למסעדות, גסט-האוסים ובדרכים, כדי לחפש ישראלים שייאותו להשלים לנו מניין. ברוך הלך לחפש ישראלים ונכנס לאינטרנט-קפה. קצת מגוחך לשאול מי שגולש בשבת באינטרנט אם הוא יכול להשלים מניין, אבל ההכרח לא יגונה.

"לפתע ראה את הגוי שהגיע עם הישראלית אמש, יושב מול המחשב ובוכה. ברוך שאל אותו באנגלית כמובן: 'מה קרה?'

"חברתי כתבה לי מייל, 'ייל הגוי, 'שהיא יהודייה ולכן אינה יכולה להיות איתי. היא עזבה ולא תראה אותי לעולם, ואפילו לא תכתוב לי יותר'....

"ברוך שמח בליבו, אחרי הכל, מה שטוב לקדוש ברוך הוא, טוב הן ליהודי והן לאומות העולם" - ממשיך הרב דרור משה שאול לספר - "אפילו אם לעת עתה מרגישים אחרת. זה היה ייחודו של ברוך. הוא חי את העניין ולא עשה את מעשהו מתוך עצבים או אגו, אלא פשוט היה אכפת לו עד עומק הנפש מיהודי תועה. המטיילת היהודייה ממש ברחה מהגוי כמו ביציאת מצרים, בה נאמר 'כי ברח העם'. פשוט שגם אותה מטיילת ידעה באיזשהו מקום בנפש שהיא טועה, אבל כדי שהדברים ייכנסו בליבה, הם צריכים לצאת מלב של אחד שאכפת לו. לפעמים זה האופן היחיד שבו אפשר להבקיע את הקליפה..."

Moshiach Time בפלורידה

לאחר חודש תשרי תשס"ג, החל את לימודי ה'סמיכה' בבית משיח 770 בפלורידה. שם החל לערוך את הגיליון Moshiach Time שיצא לאור על ידי 'בית משיח' בפלורידה.

בגיליון זה הקפיד לכתוב מדור הנושא עמו נקודות אור ומחשבה לאור פרשת השבוע. מדורים אלו הוציא לאור בקבצים "נקודה למחשבת".

שנה לאחר מכן, תשס"ד, נסע לשליחות בסידיני שבאוסטרליה. גם שם עורר רבים וקרבם ליהדות ולחסידות במאור פניו. הרבה לפני התפשטות תופעת 'בתי-חב"ד למטייל', ידע ברוך משה לנתח לעומק את התופעה בה מפגש עם מטייל ישראלי, כשהוא רחוק מביתו וממולדתו, יכול להיות פורה ומועיל באופן לא רגיל:

"על מנת לראות דובר עברית רגוע, נאלצתי להרחיק לאוסטרליה, שם שמעתי את דעתם של צעירי עמנו הנודדים מחוסר מנוחה רוחנית ומחפשים את התוכן שימלא את החלל הגדול שהותירו בהם מוריהם ומוסדות החינוך בהם ביקרו במיטב שנותם. בשיחות נפש ומפגשים רבי עוצמה עם התוך האישי של כל יהודי, עם נשמתו הצמאה, גילינו כי רב המאחד על המפריד. בסדנאות ומפגשים, חלקם מאולתרים בעיבורו של מדרחוב או בפיתחה של מסעדה רועשת סלנג עברי - טיפחנו את הקשר היהודי ולמדנו להעריך זה את זה למרות ובגלל.

"רק מי שיצא לשליחות יודע כי על אף הרצון לראות תוצאות מידיות בשטח, הדבר לא מתבצע כך. צריך לאכול חצץ לנשוך שפתיים ולבלוע הרבה רוק עד שמסתמנת תזווה מסויימת בהלך הרוח או בקו החשיבה של הנישום התורן.

"הרגעים הראשונים של המפגש בין חסיד לבין ישראלי, הם תדהמה מחד והערכה אין סופית מאידך. בחלומם הפרוע ביותר לא ציפו לראות חרדי בגודל טבעי בשממת העולם, על פסגתו של הר שאינו מופיע אפילו במפות. לא בקלות נפתחים הלבבות

לאחר אוטם של שנים רבות. לאחר טבילת האש הראשונה בהם מזהה הבחור את הדתי שמולו כדובר שפת בני אדם, הוא מצליח למחוק לאיטו את שאר המגבלות האנושיות שייחס לשחורים.

"בדרך כלל מספיקה שיחת הבהרה קצרה על מנת שאותו מטייל יבין כי מולו עומד פרטנר מצויין לשיחה ערה בכל תחומי החיים, כשהמוטיב הוא גישתו המיוחדת של הרבי מלך המשיח שליט"א. האור בעיניים והמבט המופתע מהעובדה שלכל שאלה יש תשובה חכמה נבונה ומספקת מתוך ראות מקיפה ומעמיקה, מסגיר את המהפכה הפנימית המתחוללת בליבו של הבחור, ההתלהבות והאוויר מהאפיק שנתגלה מול עיניו, משל מצא את מתג החשמל המפעיל את התאורה.

"פגשתי רבים בני גילי, צעירים במעט ואף מבוגרים בהרבה, בניו יורק, פלורידה, קליפורניה, אוסטרליה, והודו. מכנה משותף אחד היה לכולם; היא פרי הריקנות והשאלות הרבות שהצטברו במהלך השנים. "במקום מרוחק בעולם, בכפר הודי נטוש או מושבה אוסטרלית מבודדת, מופיע ביום בהיר שליח הרבי, ומציע במאור פנים להניח תפילין. שם, כשאין את שטיפת המוח ההרסנית של אמצעי התקשורת אפשר לפנות לרגש היהודי ולדבר אל הנשמה בשפתה."

בפעם האחרונה לארץ הקודש

לאחר כמה חודשים בהם פעל רבות באוסטרליה, נסע ברוך משה ל-770, ובתחילת חודש מנחם אב תשס"ד שב לאה"ק על מנת להשתתף בחתונת אחיו הת' יוסף יצחק שי'.

בערב תשעה באב מנחם אב, חש בראשו והוא ביקש שיפנוהו לבית הרפואה, שם שהה כל תשעה באב בקבלו את ייסוריו באהבה. הוא נותן בראשו אך היה זה כבר מאוחר מיד. בעקבות רשלנות רפואית הדרדר מצבו, ועד מהרה נפוצה השמועה.

רבים-רבים התפללו לרפואתו השלימה, אולם דומה כי נשמתו השלימה בעשרים ושלוש שנים קצרות, אך מלאות, את שליחותה עלי אדמות, וביום רביעי י' במנחם אב תשס"ד, שבה נפשו אל האלוקים, לתדהמת הוריו ומשפחתו, מכריז, חבריו התמימים ומושפעי הרבים שומעי לקחו.

הלווייתו יצאה מכולל חב"ד 'נפש חיה' בקרית שמואל, והוא נטמן בבית העלמין טל רגב הסמוך לכפר חסידים.

"כמו שהציפורים מבשרים את בא הסתיו, עבורי מבשר י"ט בכסלו את יום ההולדת, חג הגאולה הפרטי שלי, כ"ג בכסלו.

"בשני עשורים האחרונים עברתי פרקים משמעותיים בחיי, לידה וברית, תלמוד תורה, בר מצוה, ישיבה קטנה וגדולה, וקבוצה. במבט לאחור אני מקבל פחד גבהים. נכון, צריך להביט רק קדימה, אחורה גורמת לסחרחורת.

"וכעת, כשאני יושב ב-770 בשנה חד פעמית בחיים, שנה שלא חוזרת גם עם שוחד; היחיד שיכול כאן לעזור זה הבחור לעצמו. אני חושב: לעלות בסולם שכזה זו אחריות; נותנים לך את האפשרות והלגיטימציה לכל החלטה, וכשנותנים את האפשרות מעניקים לך גם את האפשרות לבצע, כוחות".

(ברוך ע"ה, מתוך אחת מרשימותיו)

ימים ספורים לפני פטירתו כתב את טורו האחרון שעסק בחיים עצמם, כמו דברי נבואה כתב. בסגנונו העשיר והייחודי, ניתח ללא חת ובעיניים פקוחות לרווחה את מפת החיים והשליחות שלנו בעולם.

לאחר פטירתו, 'איגוד בתי חב"ד' בהודו הקדיש את פעילות בתי חב"ד בהודו לעילוי נשמתו.

ביום היארצייט השלישי שלו הכניסה משפחתו ספר תורה לזכרו לבית הכנסת חב"ד בקריית שמואל.

הת' ברוך משה מקמל היה אמנם בחור צעיר, אך מטובי הכותבים בדור השביעי של ליובאוויטש, לא פחות! טוריו שעסקו באקטואליה חסידית ובענייני גאולה ומשיח, זכו לפרסום רב. גם היום, כמעט עשרים שנה לאחר פטירתו, המילים שכתב הינן אקטואליות ו'טריט' משל נכתבו היום בבוקר.

לאחר פטירתו הוצאו מאמריו לאור בקובץ, תחת השם 'על השולחן'.

דמותו המיוחדת והנדירה בין אחיו התמימים, לצד טוריו הנוקבים שהותיר אחריו, מהווים עד היום מקור השראה לרבים מאנ"ש והתמימים.

לזכות
כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
מהרה יגלה אכ"ר

גיליון זה מוקדש
לעילוי נשמת הגאון החסיד, מקים עולה של תורה ומרביץ תורה
לעדרים, יו"ר ומייסד 'רשת אהלי יוסף יצחק' ומנהלה עשרות בשנים,
רבים השיב מעוון, נהנים ממנו עצה ותושיה, חייל נאמן בצבאו של הרבי
מה"מ, חסיד ועניו, לא מחזיק שיבותה לנפשיה, עבד נאמן קראת לו,
"איש אשר קינא לשם הא-ל" וכל מעשיו לשם שמים

הרה"ג הרב דוד ע"ה חנזין
ליום פטירתו י"ט בתמוז תשס"ג

ונר זכרון נוסף לבנו, הגאון החסיד, עמל בתורה, מאיר פנים לזולת,
עובד ה' בכל לבו ונפשו, מקושר בלב ונפש לרבי מה"מ באהבה אין קץ

הרה"ג הרב יעקב משה ע"ה חנזין
ליום היארציית שלו ו' תמוז תש"ס

ועמו אחיו, היקר והמיוחד בחבורה, תמיד מאיר פנים לכל,
חייל נאמן ב'מבצע תפילין' עשרות בשנים

הרה"ת ר' שלום בער ע"ה חנזין
כ"א אלול תש"ע

* * *

הוקדש על ידי בנו, נכדו ואחיינו
הר' מנחם מענדל שי' חנזין
קוזומל, מקסיקו

BEIS MOSHIACH

B"H. 4 Tammuz 5783 - Hakhel
23 June 2023 • Number 1365
Price: \$7.00 • Part 3 of 3